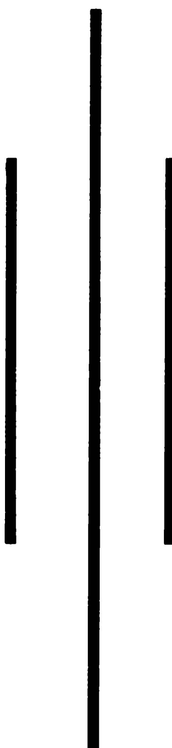
रविन श्रेष्ठ

कविकेशरी चित्तधर 'हृदय' या सच्छिदं बुन्हिया लसताय्

नेपालभाषाया नीनिम्ह च्वमिपिं

(व्यक्तित्व च्वसु मुना)

शान्तराज शाक्य

भी कवि चित्तधर "हृदय"

पिकाक: : शान्तराज शाक्य
क्वाथबहा:, न:त्वा:, यल, नेपा: ।

सफूया नां : नेपालभाषाया नीनिम्ह च्वमिपिं ।

विधा : व्यक्तित्व ।

च्वमि : शान्तराज शाक्य

पिथना : कविकेशरी चित्तधर 'हृदय'या सच्छिदँ बुन्हिया लसताय् ।

पिहांव:गु : ने.सं. ११२६
वि.सं. २०६२
सन् २००६

न्हापां : द्व:छि ।

सफूया हामा : च्वमि ।

मू : ५०/-

थाकू : जय वगलामुखी प्रिन्टर्स
न:त्वा:, यल ।

देछा !

तिरिमय्जु सानुछोरी शाक्य

व

मस्त लुँजल शाक्य,

मतिना शाक्य व यजु शाक्ययात ।

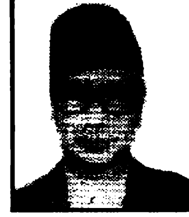
शान्तराज शाक्य

क्वाथबहा:, न:त्वा:, यल ।

ने.सं. ११२६, चौलागा: ३०

न्ह्यखँ

थ्व ने.सं. ११२६ दँ चित्तधर 'हृदय'या सच्छिदँ ख: । वय्क: साहित्यया थी थी विधा कविता, बाखं, निबन्ध, छ्धा:प्याखं, महाकाव्य च्वयेगुलिइ व नेपाल भाषाया वाङ्मय प्रकाशन यायेगुलिइ न्हापा ला:म्ह व्यक्तित्व ख: । नेपाल भाषाया न्हापांगु पत्रिका 'बुद्ध धर्म्म' दँ २, अंक १-२-३ स धर्म्म आदित्य धर्म्माचार्य, वैकुण्ठप्रसाद श्रेष्ठ व बुद्धोपासक चित्रधरया नां समेत तया: दकलय् न्हापां स्वच्छन्द कविता पिहां व:गु ख: । थथे हे दकलय् न्हापां वय्क:यागु हे 'पद्य-निकुञ्ज' व 'हृदय-कुसुम' कविता संग्रह ने.सं. १०५३ स प्रकाशित जुल । साहित्यिक व्यक्तित्वपिनिगु परिचय पिकायेगुलिइ नं वय्क: चित्तधर 'हृदय' हे न्हाप लात ।

चित्तधर 'हृदय' गद्यगुरु निष्ठानन्द वज्राचार्य, कवि सिद्धिदास अमात्य, प्रथम पत्रकार धर्म्म आदित्य धर्म्माचार्य, भक्तकवि मानलाल माँय्के, सरदार हरिभक्त माथेमा, दारोगा बखतबहादुर, पण्डित पृथ्वीमानन्द वज्राचार्य व लेखक रामजी प्रधानाङ्ग आदि स्वनिग:या साहित्यिक पूर्वपुरुषपिनिगु संक्षिप्त परिचय बिया: म्हसीका बियादीगु ख: ।

व्यक्तित्वपिनिगु परिचय न्ह्यब्वयेगु नं थ:थ:गु रुचिया विषय ख:, सकस्यां याये न्ह्याइगु ज्या थ्व मखु । थ्व माला:, न्यना:, ब्वना: मस्वयेकं व मखंकं कविता, बाखं व निबन्ध थें मनय् भाव लुयावयेवं च्वये धयां च्वये फइगु मखु । मदन 'सेन' वज्राचार्यं लोकमे मुनामि मानदास तुलाधर, बहुआयामिक व्यक्तित्व प्रेमबहादुर कंसकार, लोकसाहित्यविद् करुणाकर वैद्य, लोकगायक लोकरत्न तुलाधर व साहित्य व संस्कृतिया योसिं सत्यमोहन जोशीपिनिगु जीवनीया सफू हे च्वयाबिज्यात । थथे हे धार्मिक व साहित्यिक व्यक्तित्वपिनिगु परिचय संग्रह च्वयाबिज्या:पिं व दीपिं लेखक व सफूया नां थथे दु :–(१) भिक्षु सुदर्शन महास्थविर –लुमंकेबहपिं (ने.सं. १०९०), (२) पं. बद्रीरत्न वज्राचार्य – प्रसिद्ध वज्राचार्यपिनिगु संक्षिप्त विवरण (प्रचलित नेपाललिपि, ने.सं. ११०९), (३) फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य –सफू पिका:पिं वज्राचार्यपिं (ने.सं. १११३), (४) पूर्ण ताम्राकार –साहित्यया लिच्व: (समालोचना च्वसु मुना, ने.सं. १११९) (५) शान्तराज शाक्य –नेपाल भाषाया हनेबहपिं (च्वसु मुना, ने.सं. १११९), (६)

वद्रीलाल श्रेष्ठ –झिंछम्ह भापासेवी (संक्षिप्त जीवनी, ने.सं. ११२२), (७) फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य –म्हसीका धलः -(नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् योगदान दुपिनिगु, ने.सं. ११२३), (८) अष्टमुनि गुभाजु –हनेबहपिं लुमंका (ने.सं. ११२५)।

शान्तराज शाक्यं 'नेपाल भाषाया हनेबहपिं' (ने.सं. १११९) च्वसु मुनाय् २४ नीप्यम्ह नेपालभाषाया च्वमिपिनिगु विषय् च्वयाबिज्याःगु खः । आः थ्व प्रस्तुत लिपागु सफुलिइ चित्तधर 'हृदय' निसें ज्यापु पञ्च तक २२ नीनिम्ह च्वमिपिनिगु संक्षिप्त परिचय बियातःगु दु । थुकी चित्तधर 'हृदय' ने.सं. १०२६ याम्ह खःसा ज्यापु पञ्च ने.सं. १०७१ याम्ह खः । थुकथं ४५ दँ दुनेयापिं नेपालभाषाया च्वमिपिं थुकी दुथ्याः । दुथ्याःपिं च्वमिपिं मध्यय् मोतिलक्ष्मी उपासिका छम्ह जक मिसा च्वमि खः । थुकी दुलाःपिं १७ म्ह च्वमिपिसं थ्व संसार त्वःता झाये धुंकल । न्याम्ह जक जीवित दनि । २२ म्ह लेखकपिं मध्यय् कान्छाबुद्ध वज्राचार्य छम्ह कलानिर्देशक खः यद्यपि वसपोलं नं थःगु विषयय् लेख च्वयाबिज्याःगु दु ।

चित्तधर 'हृदय' न्हापांगु सफुलिइ व आःयागु सफुलिइ नं दुथ्याःम्ह लेखक खः । वय्कलं थःगु नां 'हृदय' तयाः 'सुगत-सौरभ' महाकाव्यय् थःत 'झी कवि' धयादिल, च्वसापासां साहित्य शिरोमणि उपाधि बिल, महाकाव्य व यक्व कविता च्वःगुलिं वय्कः महाकवि नं खत । थुगु सफुलिइ वय्कःयात कविकेशरी चित्तधर 'हृदय' धकाः न्ह्यथनातःगु दु । थ्व कविकेशरी उपाधि कविजुजु श्री ५ महेन्द्रपाखें प्रदान जूगु खः, थथे जुजुया पाखें उपाधि कयातःपिं लेखकपिं नेपालय् कम हे जक दु ।

थ्व संग्रहय् प्रायः उपाधिधारी लेखकपिन्त हे ल्ययातःगु दु । च्वसापासां 'भाषाजवाः' उपाधि प्रदान यानाः हनातःपिं विशिष्ट च्वमि भाजुपिनिगु नां थथे दु –ठाकुरलाल मानन्धर, रत्नध्वज जोशी, रमापतिराज शर्मा व नेपालभाषा परिषदं 'भाषाथुवाः' उपाधि लःल्हानातःपिं भिक्षु महानाम 'कोविद', पं. हेमराज शाक्य, ईश्वरानन्द श्रेष्ठाचार्य व भिक्षु सुदर्शन महास्थविरपिं खः । च्वसापासां धर्मरत्न 'यमि'यात कविरत्न व साहित्यया मूलुखा, यलं रेवतीरमणानन्द श्रेष्ठ वैद्ययात भाषाज्योति उपाधि बियाः हनातःगु जुल । थुकथं थ्व म्हसीका पुचः सफुलिइ थी थी संस्थापाखें हनातःपिं च्वमि व्यक्तित्वपिं कःघानातःगु दु ।

साहित्य सृजना यायेगु नां, दां एवं मान दइगु छगू बांलाःगु ज्या खः । बांबांलाक तःजिक च्वयाः भाषाया सेवायाःपिं च्वमितय्गु नां थःथम्हं जायावइगु खः करपिसं जायेकाबिइगु मखु । तर थथे न्ह्यथनेबहगु ज्या याःपिन्त सम्मान

यासं उपाधि व दाम्हिचा ल:ल्हाना: सिरपा: बिइगु ज्या संघ संस्थां याइ। थ्वया अतिरिक्त साहित्य जगतय् च्वन्ह्या:गु रचना या:पिनिगु कृतियात कया: समालोचकतसें बय्बय् यानाबिइ। अले हानं जीवनकारतसें प्रसिद्ध लेखकपिनिगु बुसांनिसें सीबलय् तकया ज्याखँया बाखं कनेगु याइ।

चित्तधर 'हृदय' निसें शान्तराज शाक्य तक लेखक व जीवनीकारतसें सफू च्वपू ब्वना: वयाकें थ्वयाकें न्यना: मदये धुंकुपिं व दनिपिं लेखकपिनिगु परिचय ध्यंयेगु ज्या यानावयाच्वंगु दु। थुकिं लेखकपिन्त म्हसीकेगु ज्या अ:पुक जुयाच्वनी व उमिगु नां बय्बय् जक जुइगु मखु लिपा लिपा तक नं ल्यनाच्वनी। थुजागु भिंज्या यानादीपिं बिज्या:पिं नं सुभाय्‌या थल ख:।

छम्ह लेखकया स्वभाव व मेम्ह लेखकया स्वभाव उत्थें जुइमखु, स्वयेगु मिखा व च्वयेगु ल्हा: पा:थें उपिं ब्वलंगु लकस व उमिसं या:गु ज्याया धंगरंग व गुण नं पाइ। थन शान्तराज शाक्यं नीनिम्ह च्वमिपिं गुपिं ल्ययाबिज्यात उपिं सकलें वहे कित्तायापिं मखु, न त वहे छगू विधाय् च्वयेगु यानावयाच्वंपिं ख:। थुकी निगू पुस्ताया च्वमिपिं दुथ्या:गु खनेदु, पुस्ता अनुसार बिचार पाइगु ला जुहे जुल। यद्यपि भोंत, भोजपुर व पोखरा, तानसेनय् नं नेपालभाषां च्वइपिं छुं इलय् लेखकत दुगु ख: तथापि ई व संख्याया दृष्टिं स्वनिगःया लेखकपिं जक थुकी दुथ्या:। थुकी व मदु, थ्व मदु धाये म्वायेक सकल प्रकारयापिं लेखकपिं चा:लाकात:गु दु।

थुकी महाकवि-कवि, कथाकार-उपन्यासकार, एकांकीकार-पूर्णांकीकार, निबन्धकार-व्याकरणकारनिसें कया: कलाकार व कृषिकार तक नं दुथ्या:। शान्तराज शाक्यया थ्व निगूगु लेखक परिचय ख:। हानं थुजागु वसपोलया दराजय् व नुगलय् गुलि दनि धायेमफु। वसपोलं नेपालभाषाया मेहालामि, मेच्वमि व लय्तमिपिनिगु बारे च्वयात:गु लेखत छगू सफूयात गाक्क दयेधुंकल जुइ। वसपोल नांयात ल्वयेक स्वये हे शान्त, तर ज्या धा:सा मदिक सुरुसुरु न्ह्या:। नेपालभाषाय् यंलाया वा थें छफा: च्वयेधुनेव दीपिं आपा: दु, सिन्हाज्याया वा थें मदिक च्वइपिं म्हो हे जक दु। शान्तराज शाक्यया ल्हा: मदिसे न्ह्यानाच्वंगु दु, न्ह्याना हे च्वंगु दु, न्ह्याना तुंच्वनेमा थ्व हे मन्तुना दु।

– **फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य**

११२६ चिल्लागा: १०, शुक्रवार

च्वमि व पिकाकःया पाखें छ्वाःचा

नेपालभाषाया महाकवि, कविकेशरी, भ्मी कवि थी थी विभूषणं देय् विदेय् नांजाःम्ह नेपाःया ज्वःमदुम्ह चित्तधर 'हृदय' नेपालभाषाया जक मखु नेपाः देय्या हे छपु न्हाय् खः। वय्कलं नेपालभाषा व थ्वया साहित्यया निंतिं थःगु छेँबुँ व थः कूलयागु तक नं च्यूताः मकाःसे थःगु जीवनया दक्व ई नेपालभाषाय् पानाः भ्माल। नेपालभाषा साहित्यय् मदुनिगु थी थी विधा थःम्हं फक्व श्रृजना याना दिल। मेपिं सुनां छु छु विधा श्रृजना याये फइथें च्वं वयात धयां जिउला, हेकां जिउला, न्वाना जिउला, विन्तीभाउ याना जिउला सुयात छु गथे यायेमाल अथे यानाः सम्वन्धित मनूतय्त सम्वन्धित विधा थःगु मां भासं च्वयेत तिबः बियाच्वना दी। नेपालभाषाया सफू, पत्रिका ब्वनेबलय् वय्कःया तिबलं नेपालभाषां च्वया धका च्वयातइपिं थाय्थासय् ध्वःधू।

अज्याम्ह तःमनू (महापुरुष) चित्तधर 'हृदय' थ्व हे ने.सं. ११२६ बछलागाः ११ (वि.सं. २०६३ जेठ ९ गते) सच्छिदँ पूवना सच्छि व छदँ क्यनीगु न्हि खः। नेपालभाषाया शुभचिन्तकपिंसं वय्कःया सच्छिदँ बुन्हि तःजिक हनेमाः धयागु मनस्थिति घाना च्वंगु दु। थी थी पत्र-पत्रिकां तपंपौ (विशेषाङ्क) पिकायेगु घोषणा नं जुयाच्वंगु दु। नेपालभाषा परिषद् चित्तधर 'हृदय'या सच्छिदँ बुन्हि समारोह समिति स्वनाः थी थी कवःपाखें थी थी ज्याभ्वःया ग्वसाः ग्वया तःगु दु। थथे सुनां छु फु, फुम्हेसिनं फुगु यायेगु कुतलय् थःम्हं ने.सं. ११२५ बछलागाः ११ निसें दच्छियंक वय्कः सम्वन्धि भ्मिंनिपु च्वसु च्वया पिथनेगु पाः फयागु व पाः फयाकथं वय्कः सम्वन्धि भ्मिनिपुं मयाक च्वसु च्वया गुलिं पिथने धुन, गुलिं पिहां वयेत थीक जुया च्वंगु दु।

छन्हु आकाभ्माकां वय्कःया सच्छिदँ बुन्हिया लसताय् मेगु हे छगु सफू पिकाये दःसा जिउ धयागु मतिइ वल। आः थथेंयात नेपालभाषाया थी थी व्यक्तितय्गु बारे इलय्ब्यलय् च्वया थी थी पत्रिकाय् पिकयातयागु व्यक्तित्व मुनाः पिकायेगु मतिइ वल। पिहां वयेधुंकूगु च्वसुया धलः व पिहांमवःनिगु निपु

च्वसुया धलः याना मुक्कं नीनिपु च्वसुया धलः पासापिन्त क्यना। वयक:पिंसं जिउ धका सल्लाह बियादिल। पासापिनिगु स्वीकृति व:गुलिं गुलि फत उलि याकनं सफू पिकायेगु कुत: जुल।

थ्वयां न्ह्यः 'नेपाल भाषाया हनेबहपिं' नामं छगू सफू पिकाये धुनागु जुया उगु सफुतिइ दुथ्याये धुंकूपिं व्यक्तितय्‌गु बारे थ्व सफुतिइ दुमथ्याकूसे मेपिनिगु बारे जक दुथ्याका च्वना। थ्व सफू चित्तधर 'हृदय'या सच्छिदँ बुन्हिया लसताय् पिहां वयेत्यंगु जुया वयक: सम्वन्धि छपु च्वसु नं दुथ्याके माली धयागु पासापिनिगु सल्लाह व:गुलिं न्हापायागु सफुतिइ वयक:या वारे दुथ्याये धुंकूसां थुकिइ नं वयक: सम्वन्धि छपु च्वसु दुथ्याकागु जुल।

थ्व सफुतिइ मुक्कं नीनिम्ह व्यक्तिपिनिगु बारे च्वसु दुथ्याना च्वंगु दु धयागु सफूया नामं हे सीदये धुंकल। नेपालभाषाया लागाय् मुक्कं थुलि हे जक च्वमिपिं मखु धयागु जगजाहेर हे ख:। नेपालभाषाया थकालीपिं च्वमिपिं नापं च्वछायेबह:गु योगदान दुपिं गुलिख्यय् च्वमिपिं थ्व सफुतिइ दुथ्यागु मदुनि। वयक:पिनिगु बारे च्वयेगु बिचा: यक्व द:सां आ:यात इलय्‌ब्यलय् पत्र पत्रिकाय् पिहांवये धुंकूगु च्वसु जक मुंका: हथासं पिकाये मा:गु जुया गुलिख्यय् थकालीपिं व च्वछायेबह:पिं साहित्य महारथीपिनिगु बारे थन दुथ्याके मफत। थुकियात मेकथं नाला: कयामदीत दुथ्याके बह:जुया नं दुथ्याके मफुपिं सम्बन्धित च्वमि भाजु, मय्‌जुपिंके थ्व च्वमिं ल्हा:निपा प्येपुका: क्षमा फ्वना च्वना। थ्व च्वमिया कुत: थुलि जक मजूसे मेमेपिनिगु व्यक्तित्व च्वयेगु ज्या न्ह्याना हे च्वनी। संभव जुल धा:सा लिपा लिपा नं थज्यागु सफू पिकायेगु कुत: जुया हे च्वनी।

थ्व सफू पिकायेगु ज्याय् नेपालभाषा व साहित्यप्रेमि जीतेन्द्रप्रसाद थिकेजुया त:धंगु ल्हा: दु। वय्‌कलं नापलाक्वपतिं सफू पिकायेगु ज्या छु जुयाच्वन धका न्यना दी। अले थ:म्हं फुगुचा:गु ग्वाहालि यायेगु बचं नं बिया च्वना दी। थ: धा:सा ग्वाहालि यानाबिइ धाइपिं द:सां न्ह्य:ने वना: ग्वाहालि का:वने मस:म्ह जुयाच्वन। वय्‌कलं छक:पतिं ग्वहालि याये धया दीसां थ: वयक:थाय् वनेमछा:। थ:गु स्वभाव वय्‌कलं सिया हे जुइ वयक: राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीया अधिकृतस्तरया कर्मचारी जूसां थ: ज्या यायेगु क्वथाय् थ्यंक भाया: सफूया बारय् न्यं भाइगु जक मखु ध्यबा तक नं ब्यूभाल। वयक:या अज्यागु क्वमिलुगु पह:खना: थ:यात मछिना: नं व:। थथे थ्व सफू पिकायेगु ज्याय् वयक: जीतेन्द्रप्रसाद थिकेजुया तिब: जक मखु वय्‌कलं मगा:मचा:गु आर्थिक ग्वाहालि

याना: दीगुलिं वय्क:यात सुभाय् जक बियां अवश्य नं गा:गु ख: हे मखु । अय्सां थ्व भुमिकां जक जूसां वय्क:यात सुभाय् बिया: थ: लुदंका च्वना ।

थथे हे थ्व सफूया प्रेसकपी ब्वना छ्वा:या दुने भूमिका च्वया बिया: बिज्याम्ह नेपालभाषाया वरिष्ट च्वमि नापं भिंतुनीमि (शुभचिन्तक) फणीन्द्ररत्न वज्राचार्ययात नं दुनुगलं निसें सुभाय् बियाच्वना । वय्कलं छ्वा:या दुने थ्व सफूया भूमिका च्वया बियाबिज्यागु जक मखु थ्व सफुतिइ दुथ्यापिं दक्व च्वमिपिनिगु किपा: तक नं चूलाका जित: याउँका बिया बिज्यात । सफूया देब: लेमिनेशनयायेत मा:गु आर्थिक ग्वाहालि चूलाका बिया बिज्याम्ह पद्मावती वचत तथा ऋण सहकारी लि.या नाय: नेमवीर शाक्य, विकम शाक्य व सफू पिकायेत मा:गु सल्लाह, सुझाव बिया दीम्ह किजा नरेन्द्र श्रेष्ठ नापं सफू थाना: प्रेसया ज्या याकनं सिधयेका दीम्ह प्रेसया साहु उमेश श्रेष्ठ, अजय बज्राचार्य व पासा कृष्णहरि डंगोल हँय्न: नापं सकसिंत सुभाय् बियाच्वना ।

च्वसुया बारय् थुकिइ च्वंगु नीनिपु च्वसु मध्ये 'सन्ध्या टाइम्स' न्हिपौ, 'नेपाल संस्कृति' लय्पौ, 'न्हू प्रेष्टिज नेपा:' लय्पौ, 'नेवा: पोष्ट' न्हिपतिइ पिहां वयेधुंकूगु ख: । च्वसु च्वयेत नेपालभाषाया थी थी पत्र-पत्रिका व सम्वन्धित सफूया ग्वाहालि कयागु जुल । गनं मखुथे ला:वना: च्वंसा च्वमिया असावधानी भा:पिया क्षमा याना दिसें न्वाना दी धयागु मनंतुना च्वना ।

– शान्तराज शाक्य

क्वाथबहा:, न:त्वा:, यल,
नेपाल ।
ने.सं. ११२६ का:म्ह सलब्वाकीखुन्हु ।

धलः-पौ

कविकेशरी चित्तधर "हृदय"

बु : ने.स १०२६ बछलागाः ११
मी : ने.सं. ११०२ तछलागाः ३

राणा प्रधानमन्त्रीपिनिगु इलय् लुँयागु कल्लि न्ह्यायेगु छुट बिया तःपिं यँया न्ह्यँया 'धर साहु' खलकय् ने.सं. १०२६ बछलागाः ११ शुकवाः खुन्हु साहु द्रव्यधर तुलाधर व ज्ञानलक्षी तुलाधरया कोखं निम्हम्ह काय् जुया चित्तधर तुलाधरया जन्म जुल । चित्तधरया च्वय् दाजु छम्ह नं दु । दच्छि दयेका मन्त । अनं लिपा चित्तधरया क्वय् प्यम्ह केँपिं दु । उकिइ मोतिलक्ष्मी उपासिका तःधीम्ह क्यँ खः ।

थः अबुनापं गुलां तुतः ब्वनेत स्वयम्भुइ फाइवलय् न्ह्यदं च्यादं दुम्ह चित्तधर नं नापं वनीगु जुल । अन अबुपिंसं ब्वनीगु तुतः मध्ये लक्ष्मी सुन्दनं च्वयातःगु 'सधा शारदा छ' व अमृतानन्द पण्डितं च्वयातःगु 'देवं मनुष्य दैत्य अनियाक' धयागु नेपालभाषाया निपु तुतः चित्तधरया अति हे यः । बाहःः पुजा थें ज्याःगु पुजाय् संस्कृत नापं नेपालभाषां छाइगु श्लोकयागु भ्वं लाना ब्वनेगु उबलय् मस्तय् चलन कथं चित्तधरं नं अज्यागु श्लोक लाना ब्वनेगु यात । हानं उखें पं. निष्ठानन्द वज्राचार्यं नागरी आखलं ध्वाना पित हःगु 'ललित विस्तर' सफूया पौ नं थःथाय् छेँय् थ्यंगुलिं न्हिंन्हिं ब्वनेगु यात । थथे जुजुं चित्तधरयात गद्य व पद्यय् ध्यान वन । लिपा कवि शिरोमणि लेखनाथ पौड्यालया नेपाली भाषायागु रामायण, महाभारत व मेगु छगु निगु सफू ब्वब्वं थःम्हं नं छुं छुं च्वयमास्ते वल । योगवीर सिंहं मात्रा, छन्द मिलय्याना च्वयेगु स्यना बिल ।

जगतमान वैद्यं ने.सं. १०४५ स्वांया पुन्हि खुन्हु नेपालभाषां 'बुद्ध धर्म' नांगु पत्रिका पिकया नेपालय् छ्वयाहल । खःथे मखुथे च्वयेगु याना दी धुंकूम्ह चित्तधर तुलाधरयात 'बुद्ध धर्म' पत्रिका अगंःचा माला देगः लूथें जुल । चित्तधर तुलाधर व वैकुण्ठप्रसाद लाकौलपिंसं बौद्ध धर्मयागु थ्व 'बुद्ध धर्म' पत्रिकाय् नेपालभाषाया साहित्य दुथ्याकेत इनाप याना पौ च्वया छ्वयादिल । वय्कःपिनिगु इनाप कथं निगूगु दँनिसें पत्रिकाया नां हे मचा पाका 'बुद्ध धर्म व नेपालभाषा' नामं साहित्य नं दुथ्याका पिहांवल । थ्व पत्रिकाय् वय्कःया 'बुद्धोपासक चित्रधर' नामं 'बुद्धोपासकया पापदेशना' कविता ने.सं. १०४६ स पिहांवल । २० दँया बयसं निसें वय्कःया साहित्य प्रकाशनया श्री गणेश थ्वहे पत्रिकायापाखें जुल ।

ने.सं. १०५३ स वनेज्याया भ्वलय् कलकत्ताय् भाःवलय् थःम्हं च्वयातःगु छुं कविता मुंका ज्वना भाल । छापय् याये त्यंगु उगु कविता सफुतिइ थःगु पूवंक नां तल कि सरकारं ज्वनी धका 'हृदय' धका छद्मनां तयाः छापय् यानाः दिल । लिपा ध्व 'हृदय' छद्मनां हे विनां कथं छ्यलादिल । वि.सं. १९८६ स पुस्तकालय चायेकत स्वीकृत कायेत्यंगु निवेदनय् सही तल धका मेपिं नापं वय्कःयात नं कुन । वि.सं. १९८७ स ला, ख्यें नयेमखु धका आडम्वर पर्वय् जुल धकाः नं ज्वना यंकल । वि.सं. १९८६ वैशाख ४ गते वय्कःया मां मन्त । मां मदया नुगः मछिना वय्कलं 'मां' नां तया च्वःगु कविता पिहां वल । उगु कविता स्वया राणा सरकारं अर्थया अनर्थ जुइक अर्थ छ्याना वय्कःयात खुदँया कैद यात ।

जेलय् दुने वय्कलं जेलरं मखंक 'अन्तर ध्वनी' नापं 'सुगत सौरभ' महाकाव्य नं च्वयादिल । जेलय् दुने वय्कलं सिद्धिचरण श्रेष्ठ, केदारमान 'व्यथित', धर्मरत्न 'यमि', हरिकृष्ण श्रेष्ठ थें ज्याःपिन्त नं नेपालभाषां कविता च्वकल । वि.सं. २००२ सालय् वय्कः जेलं मुक्त जुल । वि.सं. २००७ साल फागुन ७ गते प्रजातन्त्र वयेधुंकाः वय्कःया सक्रियताय् वि.सं. २००७ फागुन २० गते नेपाल भाषा परिषद् नीस्वन । दँछि दयेका 'नेपाल' ऋतु-पौ पिहां वल । परिषद्‌या ज्याकू मदुगुलिं वय्कलं थःगु छेँया मातं कोथा परिषद्‌यात त्वःता विल । आर्थिक श्रोतया लागि थः पासापिं व स्याःन्याःपिनि पाखें धेवा मुंकाः दिल । नेपालभाषा परिषदं छगू छगू याना नेपालभाषाया सफू धमाधम पिकया हल । कन्या मन्दिर स्कूलय् वय्कलं तलव मकाःसे नेपालभाषा ब्वंकाः दिल । नेपालभाषाया सफू पिकायेत नेपालभाषा परिषद्‌याके धेबा मदुगुलिं वय्कलं थः कूलयागु वुँ व थः मदय् धुंकूम्ह तिरिमय्जुया तिसा मिया वःगु धेबां भगवतीप्रसाद श्रेष्ठया 'नेपालभाषा सामान्य ज्ञान' व फणीन्द्ररत्न वज्राचार्यया 'स्वां-सिन्हः' सफू पिकाल ।

ने.सं. १०९१ स केदारनाथ न्यौपाने मदया बिचाः मुंज्याय् न्वंवाना च्वनादीम्ह चित्तधर 'हृदय' आकाभाकां वुलुहुं ग्वःतूवन । अस्पतालयय् यंकूबलय् वय्कः पक्षाघात जूगु सिल । उवलय् निसें गनं जुइ मफय्क जक मखु ल्हाः, तुति व विचाः नं बःमलाना वय्कलं न्हूगु साहित्य नं श्रृजना याये मफत । नेपालभाषाया लागि ध्व तःधंगु वज्रपात खः । थः पिने वना न्हापा थें वयातं ध्वयातं च्वकेत हाः जुइ मफुसां थःगु छेँय् वइपिं च्वयेफुपिं तर मच्वःपिं मनूतयत वय्कलं धया जिउला, हेकाः जिउला, मानय् याना जिउला च्वकेगु याना दिल ।

वय्कः ५४ दँ दुवलय् वय्कःया तिरिमय्जु ज्ञानप्रभा तुलाधर दमया ल्वचं मन्त । वय्कःपिनि सुं मचाखाचा मदु । वय्कः पक्षाघात जुइ धुंकाः तःधीम्ह

[illegible] मोतिलक्ष्मी उपासिकां वय्क:यात माक्व सुसाकुसा: याना दिल । चित्तधर 'हृदय'या तिरिमय्जु दनिबलय् व मदये धुंका: अफ पक्षाघात जुइ धुंका: तसकं व्यस्थाग वह:जुइक मोतिलक्ष्मी उपासिकां दाजुयात मा:गु तक सेवा यायेगुलिइ भ्या: भचा हे कमी यानामदी । थ:गु भाय्या लागि तन, मन, धन जक मखु थ:गु जिन्दगी हे पाना: भा:म्ह चित्तधर 'हृदय' यात थपाय्सकं सेवा याइम्ह मोतिलक्ष्मी भीगु ममाजय् दुगु धया:गु भीगु गौरवया खँ ख: ।

जन्मका:छिं थ: च्वना व:गु छेँ चित्तधर 'हृदय' ने.सं. १०९१ थिंलागा १३ खुन्ह नेपालभाषा परिषद्यात च्वयाबिल । छेँय् दुगु लुंसिया: त:गु द्यो, पौभा: व मलबल आदि वहुमूल्य अचल सम्पत्ति ने.सं. १०९६ बछलागा ११ खुन्हु स्वयम्भू विकास मण्डलयात दान यात । वय्क:या भाषाप्रतिया योगदानयात कदर याना ने.स. १०७५ बछलागा: ११ खुन्हु च्वसापासां वय्क:या ५० दँ बुन्हि हन । थथे हे पल्पसा साहित्य ख्यलं ने.सं १०९५ स वय्क:या ७० दँ क्यंगु बुन्हि हन । ने.स. १०७६ स उबलय्या भी जुजु महेन्द्रं वय्क:यात 'कविकेशरी' उपाधिं विभूपित याना जन्मका:छिं भत्ता नं बिल ।

चित्तधर 'हृदय' गथे या:सा थ:गु भाषा, व साहित्य त:मि याये फइ धका चान्हि चिन्तन याइम्ह त:मनू (महापुरुष) ख: । थज्यापिं मनूत धयापिं तसकं दुर्लभ जुइ । अथे दुर्लभपिं मध्ये छम्ह वय्क: ख: । नेपालभाषां च्वया: सुनां ब्वनी छम्ह निम्ह नेवा:तय्सं जक ब्वनी, तर अंग्रेजी, व नेपालीं च्वल धा:सा अप्व:सिनं ब्वनी धयागु मानसिकता घाना च्वंम्ह गणेशमान सिंयात तक नं वय्कलं नेपालभाषाया महत्व वोध याकूगु खँ स्वयं गणेशमान सिंह च्वयादीगु दु ।

नेपालभाषाया त:गु विधाया सफू च्वया दीम्ह वय्क: दंसां द्यंसां नेवा: भाय् जक म्हंका: जुइम्ह धात्थें हे भाषाप्रेमि ख: । नेपालभाषां च्वया जेलय् लात, नेपालभाषा नापं स्वापू दुगु छगू ज्याभ्वलय् न्वचु बियाच्वच्वं पक्षाघात जुया जन्मका:छिं व हे ल्वय् नापं मय: मय: प्यपुना च्वने माल । थथे हे ने.स. ११०२ तछलागा: ३ स बहनी थ: परिषद्या दुज:पिं नापं नेपालभाषा परिषद् व अनं पिहांवइगु 'नेपाल' पत्रिकाया बारय् खँ ल्हाना च्वनादीम्ह वय्क: आकाभाकां मन्त ।

मचा बलय् निसें चां न्हिं थ:गु मां भाय्या जक चिन्तन मनन याना गवलें दिपा: काये् मस:म्ह चित्तधर 'हृदय' ने.सं. ११०२ तछलागा: ३ स सदांया लागि दिपा: कयादिल ।

मोतिलक्ष्मी उपासिका

बू : ने.सं. १०२९ दिल्लाथ्वः १२
सी : ने.सं. १११७ थिंलाथ्वः ५

नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् चित्तधर 'हृदय'या थःगु हे कथंया म्हसिका दु। थौ तक वय्कः ज्वःम्ह भाषा सेवक पिलू वःगु मदुनि धाःसां जिउ। अथे हे नेपालभापा साहित्य ख्यलय् वय्कःया थः हे केंहे मय्जु मोतिलक्ष्मी उपासिका नं मय्जुपिं च्वमि मध्ये ज्वःमदुम्ह मय्जु च्वमि खः। मोतिलक्ष्मी उपासिकाया पूवंगु नां मोतिलक्ष्मी तुलाधर खः। वय्कः अबु द्रव्यधर तुलाधर, मां ज्ञानलक्ष्मीया कोखं ने.सं. १०२९ दिल्लाथ्वः १२ कुन्हु यें देया न्यत, तुंछेंय् जन्म जुल। वय्कः स्वम्हम्ह सन्तान खः। वय्कःया च्वय् पन्नाधर (न्हापा हे मदुम्ह) व चित्तधर 'हृदय' निम्ह दाजुपिं दुसा वय्कःया स्वम्ह केंहेंपिं छसिकथं बेतीलक्ष्मी, न्हुछेलक्ष्मी (लिपा अनागारिका सुमना) व मणिलक्ष्मी (मचाबलय् हे मदुगु) दु। थौंकन्हय् वय्कःपिं सुं हे मदये धुंकल। बेतीलक्ष्मीया सन्तानया नामं म्ह्याय् छम्ह जक दु, म्हाय्म्हेसिया नां डा.केशरीलक्ष्मी मानन्धर खः।

नेवाः समाजय् मस्त न्यादँ दतकि ग्वःआखः स्यनेगु परम्परा कथं वय्कः नं न्यादँ दयेका श्रीपञ्चमी खुन्हु निसें ससुमां द्यःया न्ह्योने तया नमोवागीश्वरायः स्यनेगु ज्या जुल। वय्कःया अबुपिं नांदंपिं ल्हासा साहुपिं जुया कूलघराना कथं मिसापिंत आखः ब्वंके मजिउ धयागु मदुगु जुया वय्कलं थः अबुयापाखें आखः ब्वनेगु सयेका दिल।

वय्कः च्यादँ जक दुबलय् भिंछदँ दुम्ह मिजंमचायात पय्नं बिया व्छत। तर इहिपाः सफल जुइ मफत। १४ दँ जक दुवलय् पारपाचुके माल। पार पाचुके धुंकाः दाजुं आखलय् जोड बिइकल। नापं उबलय् चलन कथं पय्नं बिया व्छय् धुंकूम्ह मिसां पार काये धुंका थःगु नांया न्ह्योने सुश्री तये मदु। तर वय्कःया नांया न्ह्योने दाजु चित्तधर 'हृदयं' हे सुश्री तयेके बिल। वय्कलं थः अबुया पाखें चाणक्य ब्वनादिल। लिपा सारस्वत व्याकरण व संस्कृति परिचय ब्वनेत छम्ह गुरु तयाः सयेका दिल। बालवोध व्याकरण, संस्कृत सोपान, ऋतुपाठम, रघुवंश व कुमार संभव नापं पाली भापा नं सयेका दिल।

दाजुं फातफुत रुपय् साहित्य सृजना याये धुंकाः वय्कःयात नं च्वयेत घ्वानादिल। दाजुया इनापं याना वय्कलं नं फातफुत च्वयेगु यानादिल। खला

नेपालभाषाया आधुनिक बाखं विधाय् दकसिबय् न्हापां चित्तधर 'हृदयं' 'पौ' नांगु बाखं च्वयादिल धयागु धापू दु । तर 'पौ' बाखं स्वया न्हापां मोतिलक्ष्मी 'नं' नांगु बाखं च्वया वि.सं. २००१ सालय् 'धर्मदूत' पत्रिकाय् पिथना दी धुंकूगु जुयाच्वन । वय्कःया दकसिबय् न्हापां पिहांवःगु रचना थ्व हे खः । लिपा बाखं, कविता व निवन्ध नं च्वयेगु यानादिल । नेपालभाषाय् जक मखु नेपाली भाषाय् नं दकसिबय् न्हापां बाखं च्वया दीम्ह वय्कः हे खः । वि.सं. १९९२ स नेपाली भाषाया 'शारदा' साहित्यिक पत्रिकाय् वय्कःया दकसिबय् न्हापांगु 'रोदन' नांगु बाखं पिहां वगु जुयाच्वन । नेपाली भाषाया दकसिबय् न्हापांगु बाखं थ्व हे जुया मिसा लेखकयात नेपाली भाषाया न्हापांम्ह बाखंमि कथं काः । थ्व बाखं धुंकाः वहे दँय् वहे पत्रिकाय् 'पुनर्विवाह' नांगु मेगु नेपालीभाषाया बाखं छपु नं पिहां वल । थ्व धुंका 'आंखा' नांगु नेपाली निवन्ध नं वहे पत्रिकाय् पिहांवल ।

नेपालभाषाया चित्तपंक्षी (कविता), लं (बाखं), चिन्ता (कविता) नांगु स्वपु रचना भारतं पिहां वइगु हिन्दी भाषाया 'धर्मदूत' नांगु पत्रिकाय् छसिकथं वि.सं.२००० माघ, वि.सं. २००० चैत्र व वि.सं. २००१ ज्येष्ठय् पिहां वल । राणा इलय् सरकारया मिखा तःगवः जुइगु भयं च्वये च्वंगु स्वपु साहित्यय् प्रेम लक्ष्मी नामं पिहां वःगु खःसा थ्वया लिपा निसें मोतिलक्ष्मी उपासिका नामं पिहां वल ।

भारतं पिहां वइगु हिन्दी भाषाया 'धर्मदूत' पत्रिकाय् नेपालभाषा नं छु पंज थाय् बिइकेत मानदास तुलाधर व चित्तधर 'हृदय'पिनि कुतलं व पत्रिकाय् नेपालभाषा साहित्य दुथ्याका हल । अले व पत्रिकायात लेख व्छयेत थीथी मनूतय्त च्वकेगु व च्वसु व्छयेगु ज्या वय्कलं यानादिल । लिपा कालिम्पोङ् नेपालभाषां 'धर्मोदय' लय्पौ पिहांवये धुंकाः उकिइ नं वय्कलं थःगु लेख व्छयादिल । थुबलय् वय्कःया बाखं, कविता स्वया नं निवन्ध च्वयेगु पाखे ल्हाः न्ह्यात । थुकथं वय्कलं कविता, बाखं स्वयाः नं तःपु मछि हे निवन्ध च्वया दिल । वय्कःया मू विषय धयागु निवन्ध जूगुलिं निवन्ध सफू स्वंगू पिहां वःगु दु । वय्कःया थीथी इलय् पिहां वःगु सफू छसिकथं थथे दु– मोतिमाः (निवन्ध), संघ (प्रवन्ध), चखुंचिया सबंय् (कविता), मोति बाखं पुचः, उत्पलवर्णा (जातक बाखं), धौबजि (निवन्ध) ।

वय्कलं थः दाजु चित्तधर 'हृदयं' च्वयातःगु नेपालभाषाया दकसिबय् न्हापांगु महाकाव्य 'सुगत सौरभ' या निगूगु संस्करण पिकया दिल । थथे हे 'नेपाल' ऋतुपौ सञ्चालन यायेत १ लख तकाया अक्षयकोष नीस्वना दिल । नेपालभाषा परिषद्या ज्याया लागि नीच्याद्वः तका नं मुद्दतिइ तया विल । थ्व निथी दां थःपिनिगु वुँ मियाः वःगु ध्यबां ग्वाहालि यानादीगु खः ।

वय्कः नेपालभाषा परिषद् नीस्वसां निसें जीवनया अन्तिम इलय् तक नं दांभरि ज्या ज्वना दिल । वय्कलं थःम्हं साहित्य सृजना यायेगु नापं मिजंतय्सं याइगु दक्व ज्या याना वयाच्वंगु जक मखु दाजु चित्तधर 'हृदय' आचकलिं गाये धुंकाः छेँया दक्व ज्या थःम्हं हे स्वयेगु नापं दाजुयात नके, त्वंके, पुंके व म्वःल्हुकेगु थें ज्याःगु आदि ज्या मामं थः मचायात याइ थें थःम्हं हे याना दिल । उकिं वय्कःया बारे दाजु चित्तधर 'हृदयं' थथे च्वयादिल– 'मोति जि केंहे जूसां जितः किजापुजा याना तःम्ह जूगुलिं थ्व जि केहें मखु तता हे खः । तता धयाम्ह मां थें खः । याकेगुं मयाकेगुं सेवा मामं थः मचायात याइ थें सेवा याके वियाच्वना । उकिं थ्व जितः मां थें खः ।'

वय्कःया साहित्य सेवायात कदर यासें प्रतिभा साहित्यिक परिवारं वय्कःया ८० दँ बुन्हिया लसताय् ने.सं १११०८ स अभिनन्दन यात । थथे हे साहित्यिक पत्रकार संघं नेपाली साहित्यया बृद्धिया निंतिं च्वछाय् बहःगु ज्याया निंतिं वि.सं. २०४९ असार १९ गते लोकप्रिया पुरस्कार व वि.सं. २०४९ माघ ९ गते नेपाल नारी साहित्य सेवा केन्द्रं अभिनन्दन यात ।

वय्कलं थःगु भाषा, साहित्य, धर्म व भाषाह्य्ःम्ह दाजुया निंतिं जीवन पानाः भ्हाल । नेपाली भाषाय् सुनानं बाखं मच्वःनिबलय् वय्कलं हे दकसिबय् न्हापां नेपाली भाषां बाखं च्वयादिल । थुकथं मोतिलक्ष्मी उपासिका नेपालभाषाया जक च्वमि मजूसे नेपाली भाषाया नं न्हापांम्ह बाखंमि (कथाकार) जुयादिल । थौं वय्कः भ्हीगु न्ह्यःने मदय् धुंकल । आः भ्हीगु न्ह्यःने वय्कःया योगदान जक ल्यं दनि । वय्कः ८८ दँया उमेरय् वीर अस्पतालयय् मन्त ।

भाषाजवा: ठाकुरलाल मानन्धर

बु : नं.स. १०३२ ञंलाथ्व २
सी नं.सं. ११११ दिल्लाथ्वः ३

ठाकुरलाल मानन्धर अबु रत्नलाल मानन्धर व मां जगतमाया मानन्धरया गाख नं.स. १०३२ ञंलाथ्व २ खुन्हु वतु त्वालय् बुल । लिपा गणबहालय् च्वनादिल । ठाकुरलाल मानन्धर मचावलय् निसें ब्वनेगुलिइ न्ह्यःने लाः । वयक: २३ दँ दुबलय् लक्ष्मीदेवी मानन्धर नापं इहिपा जुल ।

वि.सं. १९८८ सालं निसें संगतदुम्ह चित्तधर 'हृदय'या तिवलं वयक:या दकसिबय् न्हापांगु च्वसु नं.सं. १०६७ स 'धर्मोदय' लय्पौया न्हापांगु अङ्कय् 'आदर्श प्रेम व मैत्री भावना' निवन्धया रुपय् पिहां वल । थ्व नेपालभापाया थलय् दकसिवय् न्हापां पिहांवःगु निवन्ध कथं कयाः तःगु दु । वयक:या दक्व धयाथं च्वसु नेवाःतय्सं मसिइ, मसये धुंकूगु, धू, ख्वपः धुलं गयाः, माखाप्खिा धना मेगु हे रुप थे च्वना च्वने धुकूगु नेवाःतयगु मौलिक संस्कृति, सभ्यता आदि प्वलं धें प्वलाः क्यनेगु वयक:या च्वसुया छतावेस (विशेपता) खः धयागु वयक:या च्वसु छपु निपु व्वनेवलय् सीदु । दसि बीमाःसा 'भाजु' खँग्वःया पूर्वरुप धियातःगु स्वया दिसँ– भद्रलोक–भल्लोक–भाल्लोक–भल्लो–भाल्लो–भालोजु–भारोजु–भार्जु–भाज्जु–भाजु । मेगु 'मरु' खँग्वःया पूर्वरुप स्वया दिसँ– माण्डु–मण्डु–मदु–मरु । नेवाःतयगु लुप्त प्रायः जुइ धुंकूगु ज्ञानया कारणं वयकलं हलिंया नाजाःगु विश्वविद्यालय मध्ये लण्डन विश्वविद्यालयय् छुं ई ब्वंका दिल । नेवाःतय्गु दर्शन व भापाविज्ञानया ज्ञाता जूगु हुनिं हलिंया नांजाःपिं डा. बाक (जर्मन), नेपालभापाया कोषकार डा. हायन्स जार्गेन्स (डेनमार्क), नेवाः पुलां म्ये अंग्रेजी भापां अनुवाद यानाः 'गीतीमञ्जरी' (Songes of Nepal) पिकाःम्ह स्वीडेनयाम्ह डा. लियन हार्ड, नेपालभाषाया व्याकरणय् शोध याःम्ह जर्मनयाम्ह डा. उलरिके कोलबर नापं स्वापू दु ।

थ्व भवलय् वयकलं सम्पादन याना अगम कला प्रकाशन दिल्लीया प्रकाशनं नेपालभापा-अंग्रेजी भाषाया 'Newari-English Dictionary, Modern Language of Kathmandu Valley' नांगु गुद्वः खँग्वः दुगु खँग्वः धुकू सम्पादन यानाः पिकया दिल । थथे हे नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान नं.सं. १०९४ स पिहांवःगु 'पर्यायवाची शव्दकोष' (नेपाःया थी थी भाषाया खँग्वः दुगु) उगु

कोपय् नेपालभापाया खँग्व: वयक:या पाखे दुथ्या:गु ख: । ने.सं. १०७२ स 'पुलांग म्ये' व ने.सं. ११०४ स थ:गु २१ पु च्वसु मुंका: 'भाजु निवन्ध' पिथना दिल । 'Contatogue of Newari Manuscripts' सह-संकलकया रुपय् व चित्तधर 'हृदय'या 'नेपाल संगीत' सफू अंग्रेजी भाषां अनुवाद याना: पिहांव:गु दु ।

वयक: व सिद्धिचरण श्रेष्ठ दरवार हाईस्कूलय् आख: ब्वंवनीबलय् उगु स्कूल नापं वास: पसलय् वास: निना च्वनीम्ह सिद्धिदास महाजुथाय् वयक:पिं थ्यं। वयक:या आख: बांला:गु नापं संस्कृत नं व:गुलिं सिद्धिदास महाजुं वयक:यात च्वछ्या: । सिद्धिदास महाजु नापं खँल्हाबल्हा: या:सां वयकलं कविता च्वयेगु धा:सा पासा सिद्धिचरण श्रेष्ठयाके तिनि सयेका काल । वयकलं 'भाजु शव्दया महत्व' च्वसु च्वये मा:गु कारण उबलय् भ्कीथाय् व:पिं भारतीय नागरिकतय्सं भ्की नेपालीतय्त भचा क्वथ्याना: हेला याये कथं व्यवहार या:गुलिं हे थ्व च्वसु च्वयादीगु खँ 'भाजु निवन्ध' सफूया भूमिकाय् च्वयादीगु दु । वयक:या थ्व च्वसु लुइखा:गुलिं थ्व सफूया नां हे 'भाजु निवन्ध' तया दिल ।

निवन्ध, कोष व कविता वयक:या च्व: (लेखन) विधा ख: । ने.सं. १०६७ निसें च्वज्या न्ह्ज्या:गु खने दु कथं वयकया 'थहुं', 'प्रेम', 'मुमुक्षुया मे' स्वपु कविता ने.सं. १०६९ स 'धर्मोदय' लय्पतिइ पिहां व:गु व ने.सं. १०६७ निसें ने.सं. ११११० तक नेपालभाषाया मुक्कं २८ पु निवन्ध पिहां व:गु दु । थुकथं वयक:या च्वई (लेखन काल) ने.सं. १०६७ निसें ने.सं. ११११० तक जुल । वयक: नेपालभाषा परिषद्या संस्थापक मध्ये छम्ह, थ्व हे परिषद्या सचिव, 'नेपाल' ऋतुपौया सम्पादक मध्ये छम्ह नं ख: । थथे हे गोरखा भाषाया साहित्यिक पत्रिका व जागरण साप्ताहिक पत्रिकाया सम्पादकीय विभागय् नं ज्या याना दिल ।

वयक:यागु योगदानयात कदर याना च्वसापासां ने.सं. १०८३ स 'भाषाजवा:' पदं हंगु दु । 'ज:' दँपौ ल्या: ६ स वयक:यागु अन्तर्वार्ता छगू पिहां व:गु दु । उकिइ ' ... नेपालभाषाया प्रकृति छु छु थें दसु नापं ध्वाथ्वीक कना दीला ?' धका न्यंगु न्ह्यस:या लिस: थुकथं बिया दिल, 'The cow is a Fourfooted animal. धका अंग्रेजीं धा:सा भ्कीगु भाषाय् 'सा पेपा तुति दुम्ह जनावर ख:' धायेबलय् भ्कीसं अमीगु कथं भाय् हीकागु जुल । भ्कीगु हे पह: नं धायेगु जूसा थुकथं (तुती प्रमुखता बी मा:) साया तुती पेपा दु । ('सा'य् प्रमुखता बीगु जूसा) 'सा' धयाम्ह पेपा तुति दुम्ह ख:' धका धायेत सुनां मखु धा:गु दु ? He bought a book for me. या 'वं जिगु लागि सफू न्यात' धाय्बलय् भ्कीगु भाषा बां मला: 'वं जित: सफू छगु न्याना बिल' धा:सा भ्किगु भाषाया पह वल । You and I

have come here या 'छ व जि थन वया' धाय्बलय् भीगु पहः त्वःफित 'छ व जि व' धका धायेमाः। ... थन ध्व निगू प्यंगू जक दसु क्यना बिया। आपालं दोन। A book was bought for Ram या 'रामया लागि सफू न्यात' धायेबलय् धायमला: 'रामयात धका सफू छगू न्यात' धाय्बलय् तिनि भीगु पहः वल। इत्यादि।'

शाकाहारी जीवन हना दीम्ह वय्क: शिव भक्ती खः। भारतं नेपा: वयाच्वंम्ह शिवपुरी बाबाया सत्तिम्ह चेला नं खः। जीवनया उत्तरार्द्धय् दम ल्वय् दःसां ७९ दँया उमेरय् ब्रेन ह्यामरिज जुया वीर अस्पतालयय् मन्त। वय्कः मदय् धुंकाः ने.सं. १११२ स 'नेपाल' ऋतुपतिं वय्कः सम्वन्धित छगू तपंपौ पिकाःगु दु।

वय्कः मदय् धुंकाः नेपालभाषाया निबन्ध च्वमिपिंत बिइगु याना वय्कःया काय् भाजु गिरिधरलाल मानन्धरं ने.सं. १११३ निसें वय्कःया नामं 'ठाकुरलाल सिरपा' घोषणा याना थौंतक नं दँय्दसं बियावयाच्वंगु दु।

कविरत्न धर्मरत्न "यमि"

वू : ने.सं. १०३५ गुंलाथ्व: ८
सी : ने.सं. १०९५

धर्मरत्न 'यमि' ने.सं. १०३५ गुंलाथ्व ८ स असं, कमलाछि त्वालय् जन्म जुल। वय्क:या अबुया नां भवानीरत्न तुलाधर व मां देवीमाया तुलाधर ख:। वय्क: चित्तधर 'हृदय'या पाजु मानदास तुलाधरया काय्चा ख:। धर्मरत्न 'यमि'या जात: च्वक:वंबलय् ज्योतिषं थ्व मचा राजयोग दुम्ह मचा ख: धयाहल। उकिं वय्क:यात मचाबलय् 'जुजुवर' व 'जुजु' धका नं धायेगु या:।

धर्मरत्न तुलाधर लिपा धर्मरत्न 'यमि' जूवन। वय्कलं 'यमि' च्व:गु छगू कारण दुगु जुयाच्वन। यलय् च्वंम्ह धर्मरत्न शाक्य व वय्क: धर्मरत्न तुलाधर दुथाय् सुनानं 'धर्मरत्न' धका स:तल कि थ:यात स:तूगु धका निम्हं दंवने मा:गु घटना छक:पतिं जुइ धुंकूगुलिं छन्हु निम्हेसिया सल्लाह याना धर्मरत्न तुलाधरं 'यमि' च्वयेगु, यलय् च्वंम्ह धर्मरत्न शाक्यं 'त्रिशुली' च्वयेगु क्व:छ्यूगु जुयाच्वन। उबलय् निसें वय्कलं 'यमि' धका च्वयेगु याना दिल। बाज्या रत्नदासया इलय् धर्मरत्न यमिपिं नां जा:पिं साहु जुयाच्वन। तर उबलय् चन्द्र शम्शेरया पडयन्त्रय् लाना वय्क:पिनि चल सम्पत्ति जक गुमय् जूगु मजूसे अचल सम्पत्ति नं दक्वं मन्त। अज्यागु घटना जुया दँछि दयेका रत्नदास मन्त। वय्क:या काय् भवानीरत्न नं नेपालय् च्वने मफया ल्हासाय् वन। धर्मरत्न 'यमि'या पालय् वय्क:पिनि छेँया अवस्था तसकं दयनीय जुल। उकिं वय्कलं स्कूलय् पला: तक नं तये मखं। गुलि नं आख: ब्वनेगु व सयेके सीकेगु दक्व थ:म्हं ज्ञानं थुइ धुंका थ:गु हे कुतलं जुल। थथे आख: ब्वनेगु इलय् नं वय्कलं लुंक:मिया ज्यासलय् भौ पुइगु ज्या व लिपा काप:या लाकां सुइगु ज्या याना दिल। १७ दँ दये धुंका: थन मच्वंसे थ:म्हं कमाय् याना त:गु ध्यबां थ: अबु च्वनाच्वंगु ल्हासा देशय् वन। थुबलय् अन महापण्डित राहुल सांकृत्यायन नाप ला:गुलिं वयापाखें यक्व सयेके, सीके यात। थुबलय् नेपा: देशय् थ: मां सीगु वुखँ वल। थ्व वुखँ न्यना अन च्वनाच्वंम्ह अबु भवानीरत्नं थ:थ:म्हं थ:गु नुग:फातय् तुपतं कयेका आत्महत्या यात। थ्व घटनां विरक्त जुया धर्मरत्न 'यमि' नेपा: लिहां भ्फाल। वय्क: मचावलय् निसें हे बिस्कं स्वभावयाम्ह ख:। लिपा ल्याय्म्ह जुइ धुंका: नं न्हापाया स्वभाव कथं रुढिवादया विरोध यायेगु,

समाज सेवा, क्रान्तिकारी, राजनैतिक नापं परम्परागत संस्कार परिवर्तन यायेगु भावना उलि हे जुयाच्वन ।

थ्व हे इलय् लिसा भायें धुंका भोताहितिइ छगू साबुं पसः तल । राणा ईया थ्व समयय् राजनैतिक चेतना दुपिं शहीद गंगालाल श्रेष्ठ, गणेशमान सिंह, प्रेमबहादुर कंसाकार थें ज्याःपिं ल्यायम्हत गफ याःवइगु थाय् नं खः । अन भारतया बुखँ पौ बनारसया सन्मार्ग दने सुलासुलाः बुखँ पौ स्वयेगु व खवर आदान प्रदान यायेगु थाय् नं जूगु खः । वि.सं. १९९७ सालय् मेपिंनापं वयक:यात नं ज्वना १८ दँ कारावास नापं सर्वस्वहरण यात । वि.सं. १९९७ सालय् वयकः नापं चित्तधर 'हृदय', सिद्धिचरण श्रेष्ठ, केदारमान 'व्यथित' व मेमेपिं नं छगू हे थासय् कुनाः तःगुलि धर्मरत्न 'यमि'या कविपिं नापं संगत जूवन । धर्मरत्न 'यमि'या चित्तधर 'हृदय'या पाखें व हे जेलय् तिनि नेपालभाषा प्रति चेतना दत । थथे हे सिद्धिचरण श्रेष्ठं वयकःयात शास्त्रीय छन्दं कविता च्वयेगु स्यनाबिल । जेलय् च्वच्चं वयकलं नेपालभाषां 'अर्हतनन्द' महाकाव्य, 'विश्वन्तरया मचात दान' खण्डकाव्य च्वयादिल । लिपा स्वकःगु पटकय् ज्वना यंकूबलय् 'न्वाखँ पुचल' नांगु म्ह:चाधंगु सफू छगू च्वयादिल । 'वुद्ध मानिस हुन्' नांगु नेपाली भाषां छगू सफू जेलय् दुने हे च्वयादीगु दु । थ्व बाहेक 'सँदेया लिसः' खण्डकाव्य, 'लिथ्', 'भृकुटी' व 'आङल्हामो' स्वंगू उपन्यास पिहां वःगु दु । 'आङल्हामो' छगू पञ्चायती सरकारं जफत यात । प्रजातन्त्र वये धुंकाः मेगु संस्करण पिहां वल । 'महास्थविर धम्मालोक भन्ते' नांगु जीवनी सफू छगू नं पिहां वःगु दु । 'भृकुटी' उपन्यासयात ने.सं. १०७९ स 'श्रेष्ठ सिरपा' प्राप्त जुल । 'नेपालको कुरा' नांगु सफू छगू नं पिहां वःगु दु । सरुभक्तं सम्पादन याना पिहांवःगु 'सिद्धिचरणका जेल संस्मरण' सफुतिइ छथाय् '.... आफ्नो पिताको आत्महत्याले धनीहरुले गर्ने गरीवहरुको कटु आलोचना थियो ।... ... यसमा जम्मा गरेका विरोधी भावनाहरु देख्दै आश्चर्य लाग्यो ।' धका च्वया तःगु दु । कालिम्पोङ्ग छापय् जूगु थ्व सफू नेपालय् छगू निगू सिबय् मवः जुइ मेगु दक्व अन हे सुनानं थ्वयेका बिल जुइ धका सिद्धिचरण श्रेष्ठं अनुमान याना दीगु दु ।

धर्मरत्न 'यमि' साहित्यिक मनू स्वयां नं राणा विरोधी व सामाजिक सुधार वादी मनू खः । राजनीतिइ जुया खिचां मस्यूगु दुःख सिल । न्हिं निकः ल्हाःम्हुतु चूलाके मफया न्ह्यायकं कें खुना तक नं नयेमाल । मचा बूम्ह कलाः हिरादेवीं ला छकू तक नं न्यायेमफयाः नाय् पसलय् वांछ्येत तया तःगु ला खिचायात नकेत धका त्वहः तया व हे ला दायेका नयेमाःगु अवस्था वयकःया म्ह्याय् कयो यमिं च्वयाःतःगु दु ।

नास्तिक व विद्रोही स्वभावं राजनीतिइ जुया च्वंम्ह धर्मरत्न 'यमि' याके पयनं वने मते धायेक धायेक नं सम्पन्न परिवारया म्ह्यायमचा हिरादेवी

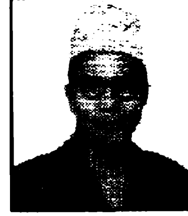
वय्कःयाके पयूनं वंगुलिं हिरादेवीयात अबुं थःछेंय् दुमकाल । धर्मरत्न 'यमि'या छेंय् आगं थें ज्याःगु पुजाकुथि जक मदुगु मखु थः म्ह्यायूपिन्त इहि, वाह्राः तयेगु व काय्यात कयूतापुजा तकं मयाः । व्याहाबलय् तःजिक भ्वय् न्यायेकेगु, वाजं तयेगु थें ज्याःगु दक्व ज्याया विरोधी खः । वय्कलं खा लहीगु जक मखु फा लहीगु तक यानाक्यन । उबलय् मुस्मां थिल कि ल्हाः सिलेमाःगु इलय् नं थितिकुतिपिं मनूतयूत क्यने थें थःगु पसः नापं साबुं पसः तयाच्वंम्ह मुस्मांयाके लः थल कयाः लः त्वना क्यनेगु यात ।

लिपा वय्कः जिया वये धुंकाः छेंय् जा थुइगु व छेंज्या दक्व यायेत हाकुचा धाःम्ह पोद्दीं छम्ह व मचाम्ह धाःम्ह ज्यापु छम्ह नं तयातल । इमिसं थुइगु जा थःपिंसं नयेगु जक मयाःसे पिनें वइपिन्त इमिसं हे च्या बिइ यंकीगु जुयाच्वन । अज्यागु स्वभाव उबलय्या समाजयात पचय् मजू । उराय् समाजं वय्कःयात वहिष्कार यायेगु कुतः यात । तर मफु । वय्कःया स्वभाव व बिचाः मथूपिंसं ल्यूने ल्यूनें वैं धका नं धायेगु यात । वि.सं. २००८ सालय् खाद्य उप-मन्त्री व मन्त्री यानाः निकः मन्त्री जुयादिल । वि.सं. २०१९ सालय् मनोनित सदस्य नं जुयादिल । 'धर्मरत्न यमि' मन्त्री जुइ धुंका 'धर्मरत्न मन्त्री' नामं वय्बय् जुल । 'यमिं' न्हापां निसें दुःखसिया वयाच्वंगु खँ न्यना जुजु त्रिभुवनं वय्कःयात ४२ द्वः वंगु छें न्यायेत छगू लाख दां ग्वाहालि बिल । वय्कःपिनि खुम्ह म्ह्याय् व छम्ह काय् दु । दक्व मस्त छम्ह स्वया छम्ह जाः । मस्त उलि जायेफुगु हे वय्कःया तिरिमय्जु हिरादेवीया देन धका सकसिनं धाः । वय्कःया प्यम्ह मस्तय् नां नेवाः भासं हे छुना तःगु दु । गथे कि कयो यमि, तिमिला यमि, चिरिकः शोभा यमि व हिसिला यमि । यमिया दक्व मस्तय्सं थरया थासय् 'यमि' हे धका बौया न्हाय् ब्वया तःगु दु । दुःख नापं संघर्ष याना वयाच्वंम्ह हिरादेवी वि.सं. २०२५ सालय् मन्त । वय्कः मदय् धुंका 'यमि'या सावित्री दाहाल नापं निब्याहा जुल ।

भारतं पिहां वइगु 'धर्मोदय' व 'धर्मदूत' पत्रिकाय् नं वय्कःया नेपालभाषाया च्वसु पिहां वः । जीवनया उत्तरार्द्ध पाखे छक्वाः च्वयेगु भचा म्हो जूवंसां अन्तपाखे हानं च्वयेगु न्ह्याका दीगु खनेदु । नेपालभाषाया सेवा याःगु वापत च्वसापासां वय्कःयात ने.सं. १०९५ बछला २ खुन्हु 'कविरत्न' उपाधिं सम्मान यात । चीन, वर्मा व भारत चाःहिला दी धुंकूम्ह वय्कः नेपालभाषा जक मखु नेपाली, हिन्दी, तिब्बती, अंग्रेजी व तामाङ्ग भाय् नं सः । जन्मकाःछिं जनतां सुख सीकेगु आज्जु ज्वना विद्रोहया सः थ्वयेका दीम्ह धर्मरत्न 'यमि' ६० दँया उमेरय् वीर अस्पतालयय् मन्त ।

भाषाजवा: रत्नध्वज जोशी

बु   ने.सं. १०३६ श्रावण शुक्ल १

सी   ने.सं. ११०९ दिल्लाथ्व: ४

[illegible], यलय् ने.सं. १०३६ श्रावण शुक्ल १ खुन्हु बूम्ह रत्नध्वज जोशी [illegible] बगलामुखी भागियाना छेँय् ध्यंका: न्हिथं छपु निपु नेपालभाषां छन्दं कविता च्वयादी। २८ दँ दुगु इलय् वयक:लं थ:गु मां भाषा व साहित्यया लागि [illegible] यायेमा: धयागु चायेका दिल। वयक:या पासापिं जाना: नेपालभाषाया पत्रिका पिकायेगु पाखे विचा: यानादिल। वयक:या नेतृत्वय् भैरवगोपाल वैद्यया संरक्षणय् वयक:पिंसं ने.सं. १०६४ बछलां ल्हातंच्वया 'नेपाल' नामं नेपालभाषाया पत्रिका पिकया दिल।

वयक:यात कालिम्पोङ्ग पिहांवइगु 'धर्मोदय' पत्रिकाय् ज्या यायेत सता:हयेवं व्यवस्थापनाया जक त्व:ता झा:गु मजूसे थ: बुरिम्ह मां, केंहें व नया: च्वंगु स्थायी जागिर हे त्व:ता 'धर्मोदय' पत्रिकाय् ज्या यायेत उखे झाल। स्थायी जागिर हे त्व:ता थ:गु भास पिहांवइगु पत्रिकाय् ज्यायायेत विदेशय् ध्यंक: झा:गु खं वयक:याके थ:गु भाषा, साहित्यया गुलि माया, मोह दु धयागु क्यं। 'धर्मोदय'या अंक: ११–२४ तक (ने.सं. १०६८–१०६९) तक वयक:लं अन्तरङ्ग सम्पादक कथं ज्या यानादिल।

रत्नध्वज जोशीया दकसिबय् न्हापां पिहां व:गु च्वसु हस्तलिखीत पत्रिका 'नेपाल'य् पिहा व:गु 'इच्छा' नांगु कविता 'धर्मोदय'या न्हापांगु ल्याखय् दकसिबय् न्हय्:ने छापय् यानाहल। वयक:या कविता उगु 'नेपाल' पत्रिकाय् ९ पु पिहांव:गु दु। वयक:लं छपुयां छपु 'विजय' नांगु बाखं च्वया दिल। साहित्य सम्वन्धि निवन्ध त:पु हे च्वयादीगु दु।

'धर्मोदय'स 'भाषाया सिना-ज्या' च्वसु पिहां वल। उकिइ थ:गु भास च्वइपिंत सिरपाया व्यवस्थायाना प्रोत्साहित यायेमा:गु खँ च्वयात:गु जुयाच्वन। ध्व झा: दानवीर स्वयम्भूलाल श्रेष्ठयात वयक:या पासापिंसं नेपालभाषा छगू सिरपा तयेत सल्लाह बिया च्वंगु व उखे रत्नध्वज जोशीजुया भाषाया सिना-ज्या च्वसुइ अज्यागु हे खँ च्वया:त:गु ध्व:धूगुलिं स्वयम्भूलाल श्रेष्ठं 'श्रेष्ठ सिरपा' घोषणा यायेत त:धंगु तिब: जुल।

रत्नध्वज जोशी नेपालभाषाय् जक मखु नेपाली भाषाय् नं उलि हे नांजा:। अप्व: शिक्षा हासिल याना मत:से 'चार पास' जूसां वयक:या साहित्यिक

विद्वता च्वन्त्याः । हिन्दी भाषाया 'विश्वकी सर्वोत्कृष्ट कहानियां' सफू ब्वना वय्‌कलं विश्व साहित्यया बारय् सय्‌कासीका दीगु जुयाच्वन । वय्‌कःया थ्व यःगु सफू खः । उकिं हे वय्‌कलं थः काय्‌पिंत थः सिइ धुंकाः नं उगु सफू छगू सुरक्षित याना तयेत धयादिल । वय्‌कलं मुनाः तयादीगु नेपालभाषाया सफू तिसिमातंचाय् च्वंगु साटोओकी स्मृति भवनय् छगः दराजय् रत्नध्वज जोशीपाखें प्राप्त जूगु धका च्वया तःगु दु ।

वय्‌कलं गुठी तहसिल कार्यालयय् 'नौसिन्दा' पदय् जागिर नयाःदिल । त्रि-पद्‌म विद्याश्रम व पाटन संयुक्त क्याम्पस जक ब्वंकाः दीगु मजूसे नेपालभाषाया एम.ए.कक्षाय् नं ब्वंकाःदिल । वय्‌कलं मदुम्ह जुजुया तःकेहेंपिन्त नेपाली भाषा स्यनादिल । नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानया सह-सदस्य नं जुयादिल । 'धर्मोदय' लय्‌पौ व 'नेपाल' ऋतुपतिइ सम्पादकया रुपय् ज्या यानादिल । वय्‌कःया पिहां वःगु सफू थथे दु– नारद मोह, निबन्ध छपुचः, निबन्ध निपुचः, नेपालभाषा साहित्यया तिसा, निबन्ध स्वपुचः, लिसः व आरती । नेपाली भाषाय् ९ गू सफू पिहांवःगु दु । सम्पादन यानादीगु न्यागू सफू थथे दु– बाखं पुचः, साहित्यया सुलचं, गद्य-पुचः, नेवारी-इच्छाधीन (कक्षा ८), नेवारी इच्छाधीन (कक्षा ९) । वय्‌कलं भाषाजवाः, प्रबल गोरखा दक्षिण बाहु (प्यंगूगु), रत्नश्री पदक, मदन पुरस्कार प्राप्त याना दीगु दु ।

छगू इलय् स्वनिगःया थी थी क्याम्पसं पिहां वइगु नेपालभाषाया दँपतिइ वय्‌कःया च्वसु लोकंह्वाः । पत्रिका पिकाइपिंसं वय्‌कःया च्वसु काःवइगुलिं वियां साध्य मजुया छु विषयया क्याम्पसं पत्रिका पिकायत्यंगु खः, उगु उगु हे विषयमा च्वमिपिन्त उगु विषयया च्वसू च्वकूसा बांलाइ धका च्वसु च्वया पिकया दिल । च्वसु काःवइपिन्त नं अथे हे धया दिल । थ्वयां लिपा निसें थी थी पत्रिकां अथे हे यात ।

वय्‌कः मदय् धुंकाः नेपालभाषा परिषद् पिहांवइगु 'नेपाल' ऋतु पतिं 'स्व. रत्नध्वज जोशीया लुमन्ति ल्याः' पिकया वय्‌कःया सम्मान याःगु दु । नेपालभाषा मंकाः खलः यलया वहः दँ बुन्हिया भ्वलय् वय्‌कःया बुन्हि लाकाः जूगु 'मंकाः नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन'य् ईश्वरीमैयां श्रेष्ठं च्वयादीगु 'रत्नध्वज जोशी व्यक्ति व कृति' सफू पिहां वःगु दु ।

नेपालय् साहित्यया बय्‌बय् मजूनिगु इलय् नं साहित्य छाये च्वयेगु, गथे च्वयेगु, बाखंया पात्र गथे जुइमाः धयागु आदि बारय् च्वयाः च्वमिपिन्त लँ क्यना नेपालभाषा साहित्यया ज्वःमदुगु योगदान बिया दीम्ह जोशीननी, इल्हनय् च्वंम्ह रत्नध्वज जोशी आकाभाकां ब्रेनह्यामरेज जुया पाटन अस्पतालयय् मन्त । वय्‌कःया तिरिमय्‌जु राधा जोशी वि.सं २०४२ सालय् मन्त । ■ ■ ■

मास्टर हेमलाल जोशी

जं ने.सं. १०३८ चिल्लाथ्व: ११
सी ने.सं. १०८५ कछलाथ्व: ९

नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् प्याखं च्वमिकथं नांजा:म्ह हेमलाल जोशी यलया मग: भिंचोया न्ह्य:ने बखुंबहा: ज:ख: क्वाको धा:गु थासय् बूगु ख: । वय्क: ने.सं. १०३८ चिल्लाथ्व: ११ खुन्हु अबु भरतलाल जोशी व मां नानीबाबाया गर्भय् साहिलाम्ह काय् जुया बूगु ख: । वय्क:या निम्ह दाजु व छम्ह किजा दु । वय्क:या तिरिमय्जुया नां सरस्वती ख: ।

शिक्षाया महत्व नकतिनि नकतिनि दया: व:गु इलय् वय्कलं एम.ए. पासयादिल । बाज्यापिंसं ज्योतिष ज्या याना दीसां वय्कलं थुखेपाखे ल्हा: तया पाठीसं स्कूलय् आख: ब्वंकेगु ज्या याना दिल । पाटन हाइस्कूल, आदर्श कन्या निकेतन व पाटन कजेलय् वय्कलं ब्वंका: दीगु दु । वय्क:या विषय इतिहास जुसां अंग्रेजी, भूगोल, नेपाली, नेपालभाषा थें ज्या:गु विषय नं ब्वंका: दिल । वय्क:या लजगा: हे मास्टर ज्या जूगुलिं वय्क: 'मास्टर साहेब'या नामं यलय् नां जा: । उकिं नेपालभाषा ख्यलं नं वय्क:या नांया न्ह्य:ने 'मास्टर' खँग्व: घाना च्वनेगु या: । उबलय् पाटन हाईस्कूलय् शुक्रवा:पतिं व हे स्कूलया विद्यार्थीपिंनि दथुइ साहित्य सम्मेलन याइगु व सम्मेलनय् ब्वनीगु रचना वय्कलं हे जांच याना दी ।

वय्क:या विषय इतिहास जूगुलिं वय्कलं च्वया दीगु प्याखं नं अप्व:याना ऐतिहासिक घटनानापं स्वानाच्वंगु दु । वय्क:या अप्व: नाटक छधा: प्याखं हे ख: । वय्क:या दकसिवय् न्हापां ने.सं. १०७२ स 'नेपाल' लय्पौ दँ १ ल्या: १ स 'खड्गसिद्धि' छधा: प्याखं पिहांव:गु ख: । वय्क:या थी थी च्वसु 'नेपाल' ऋतु-पौ, 'मचा' लय्पौ, 'धर्मोदय' लय्पौ, 'सितु' निलापौ आदि पत्रिकाय् पिहांव:गु दु । वय्क:या सफुतिइ दुमथ्या:गु मेगु छधा: प्याखंया धल: थथे खने दु – १. एथेन्सया वही ब्व:गुलिइ, २. किरातेश्वर, ३. घ:मरि मास्टर ४. समस्या, ५. जुजु विश्वजीत मल्ल । थ्व फुटकर प्याखं धुंका: वय्क:या नेपालभाषाया प्यंगू प्याखं सफू पिहांव:गु दु । थ्व थथे ख:– 'खड्गसिद्धि', सदाशिव, एकांकी पुच:, रुपा । ने.सं. १०७६ स 'खड्गसिद्धि' सफूयात 'श्रेष्ठ सिरपा:' प्राप्त जुल । थ्व सफू नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् छधा: प्याखं मध्ये दकसिबय् न्हापां पिहांव:गु छापा सफू

खः। न्हापा 'खड्गसिद्धि' व 'सदाशिव' क्याम्पसया कोर्शय् दुथ्यासां थौकन्हय् थ्व निगू सफू नं कोर्शय् दुमथ्याये धुंकल। च्वयच्वंगु प्यंगू प्याखं सफू मध्ये 'सदाशिव' व 'रुपा' निगू जक पूधाःप्याखं, मेगु स्वंगुलिं छधाः प्याखं खः। थथे हे स्वंगू ऐतिहासिक घटना नापं स्वाःगु खःसां 'रुपा' छगू सामाजिक प्याखं खः।

नेपाली भापां च्वयातःगु 'न्याय वा अन्याय' छधाः प्याखं व 'नेपालको इतिहास' छगू नं पिहांवःगु दु। वय्कलं थःम्हं च्वया तःगु प्याखनय् थः नं प्याखंम्वः जुयादिल। वय्कःया प्याखनय् यलय् नांजाःपिं सत्यमोहन जोशी व वय्कःया ज्वलिंज्वःपिं पासापिं म्हिताःदीगु दु। ने.सं. १०७२ स हनुमान ध्वाका दुने जूगु वृहत नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् नं 'खड्गसिद्धि' प्याखं क्यन। त्रिपुरेश्वरय् च्वंगु घरेलुया प्रदर्शनी नं थ्व प्याखं तःन्हुमछि क्यंगु दु। थथे हे पाटन हाईस्कूलय् इलय्ब्यलय् जुइगु सांस्कृतिक ज्याभ्वलय् नं वय्कःया प्याखं मञ्चन जूगु दु।

वय्कलं निवन्ध नं च्वयादिल। वय्कःया प्रकाशित निवन्धया म्वः थथे दु – लापा थायेगु, काजी भीम मल्ल, योमहि, मोहनी नखः, व नां। वय्कः यलय् च्वंगु 'नेपाल भापा समिति'या सचिव जुयादिल। थ्व भ्काः थ्व समितिं नेपालभापा निबन्ध प्रतियोगिता व नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन नं यात। थ्व सम्मेलनय् वःगु उत्कृष्ट निवन्ध मुंकाः ने.सं. १०७८ स 'निबन्ध रत्न' नामं निबन्ध सफू छगू नं पिहांवल। वय्कःया जीवनकालय् थी थी पत्र-पत्रिकाय् रचना पिहां वःसां सफूया रुपय् वय्कलं 'खड्गसिद्धि' सफू छगू जक पिहांवःगु स्वयेखन। वय्कः मदयेधुंकाः दच्छिया दुने 'सदाशिव', व 'एकांकी पुचः' पिहांवःगु खनेदुसा 'रुपा' वय्कः मदया निदँ दये धुंकाः पिहां वल।

छुं दँ न्हयः वय्कःया कायभाजु यज्ञलाल जोशीया स्वंगू भाय्या कविता व लेखत दुथ्याका 'क्वाःघासा' नामं सफू पिहांवःगु दु।

मा. हेमलाल जोशी पत्थरीया अप्रेशन असफल जुया वय्कः ४७ दँ दुबलय् वीर अस्पतालय् मन्त।

भाषाथुवाः भिक्षु महानाम "कोविद"

बू : ने.सं. १०३९ माघकृष्ण ७
सी : ने.सं. ११.१६ चिल्लागाः २

भिक्षु महानाम 'कोविद'या जातःया ना रामरत्न जूसां छेँय् सःतीगु नां भाजुसा मोहनरत्न जुयाच्वन । अबुया नां तेजरत्न कंसाकार, मांया नां हर्षलानी खः । वय्कःपिनि कोखं ने.सं. १०३९ माघकृष्ण ७, केलत्वाःया भंसाःछेँय् मोहनरत्न बुल । मोहनरत्नया मचाबलय् हे अबु मन्त । मांम्हं पाजुपिंथाय् ब्वना यंकल । भिंछदँ जक दुबलय् ककाम्हनापं लाकां कारखानाय् ज्या यायेमाल । मोहनरत्न १३ दँ दुबलय् साहु दशरत्न व वय्कःया काय् त्रिरत्न तुलाधर नापं भाजुः ब्वनेत लंकाय् वन । लिपा मोहनरत्नया गुरु लु.धम्मानन्दया अनुमति कथं श्रावणेर जुयाबिज्यात । थुबलेनिसें वसपोलया नां मोहनरत्नं श्रावणेर महानाम जुल ।

लकाय् च्वच्व बौद्ध शिक्षा नापं संस्कृत, पाली, सिंहली साहित्य, इतिहास आदि ब्वना विज्यात । अन च्वनाच्वंवलय् सिंहली भासं न्हातं च्वया 'विद्यापद्यमीनी' नांगु पत्रिका पिकया बिज्यात । हिन्दी भाषाय् 'कोविद' नं जुयाबिज्यात । कलकत्तां नेपालभाषां 'बुद्ध धर्म व नेपालभाषा' पत्रिका पिहां वयेगु दी धुका भिक्षु महानाम 'कोविद' सारनाथं पिहां वइगु हिन्दी भाय्या 'धर्मदूत' पत्रिकाय् नेपालभाषाया च्वसु नं दुथ्याकेगु कुतः याना बिज्यात । कुतः कथं सन् १९४१ अप्रिल निसें 'धर्मदूत' दँ ६ ल्याः १ स दकसिवय् न्हापां नेपालभाषां सूचना नापं 'शील' नांगु च्वसु पिहावल । थ्व च्वसु 'श्री महानाम' नामं पिहां वःगु खः । 'धर्मदूत' दँ ८ ल्याः १-२ निसें थ्व पत्रिकाया सम्पादकय् भिक्षु धर्मरत्न व भिक्षु महानाम च्वया पिहांवल । हिन्दी भाषां पिहां वइगु उगु पत्रिकाया प्रत्येक अङ्कय् प्यंगू पेज नेपालभाषायात थाय् बीगु यात । थुकी छापय् जुइगु लेखया सम्पादक व व्यवस्थापन यायेगु दक्व ज्या वसपोलं याना बिज्यात । थुकी वसपोलया नेपालभाषां न्यापु व हिन्दीं निपु च्वसु पिहां वःगु दु । थ्व पत्रिकाया नेपालभाषा खण्डय् थीथी भिक्षुपिनिगु लेख नापं सिद्धिरत्न उपासक, भूवनलाल प्रधान, हृदय, मोतिलक्ष्मी, धर्मरत्न यमिपिनिगु च्वसु पिहांवल । थ्व पत्रिकाय् सन् १९४१ अप्रिलनिसें सन् १९४८ अगष्ट तक नेपालभाषाया च्वसु पिहांवल ।

ने.सं. १०६७ कौलानिसें भारतया कालिम्पोङ्गं 'धर्मोदय' लय्पौ पिहांवल । थुकिया न्हापांम्ह सम्पादकद्वय भिक्षु अनिरुद्ध व भिक्षु महानाम 'कोविद' खः ।

वसपोलपिं दँ २ ल्याः ७ तक सम्पादक जुया बिज्यात। दँ २ ल्याः ८ निसें १३ तक भिक्षु महानाम 'कोविद' याकःचां हे सम्पादन याना बिज्यात। वसपोलया सम्पादन इलय् हे २,५०० दँ क्यंगु स्वांया पुन्हिया लसताय् तःजिक 'धर्मोदय'या तपं (विशेषाङ्क) पिहांवल। उगु तपं पतिइ थी थी किपाः नापं दुथ्याका पिहां वःगु खः। नेपालभाषाय् थुलि किपा दुगु मेगु पत्रिका थौं तक नं पिहां वःगु खने मदु।

'धर्मोदय'या न्हापांगु अङ्कय् हे नेपालभाषाय् दकसिबय् न्हापांगु आधुनिक बाखं कथं कयाः तःगु चित्तधर 'हृदय'या 'पौ' नांगु बाखं पिहांवल। थ्व पत्रिकाय् दकसिबय् न्हापां रत्नध्वज जोशीं च्वयादीगु 'धर्मोदयया कहानीत' नांगु च्वसु पिहांवल। थुकथं धर्मोदय पत्रिकाय् न्हून्हूपिं च्वमित नापं थी थी कथंया च्वसु पिहांवल। थ्व पत्रिकाय् प्रेमबहादुर कसाः, फणिन्द्ररत्न वज्राचार्य, रत्नध्वज जोशी, भिक्षु सुदर्शन नापं मेपिं यक्वसिनं कालिम्पोङ्गय् च्वना ग्वाहालि याना दिल। भाषानिभाः प्रेमबहादुर कसालं थःगु नुगः खँ थुकथं प्वंकादीगु दु – "धर्मोदय पत्रिकाय् ज्या यायेगु अवसर जितः चूमलाःगु जूसा 'च्वसापासा' अले च्वसापासा अन्तर्गतगु ज्या खँ आदि गुलि जुल, गुलि जुयावन, इपिं ज्वीगु खःला मखुला धायेमफु। उकिं 'धर्मोदय' पत्रिका प्रति जि तसकं ऋणी।"

भिक्षु महानाम 'कोविद' देशय् दुहां बिज्याये धुंकाः नं वसपोल 'आनन्द भूमि' लय्पतिइ वि.सं. २०३० सालं निसें वि.सं. २०४० साल तक व्यवस्थापक जुयाबिज्यात। भन्ते जुया दकसिबय् न्हापां नेपाः लिहां बिज्याये धुंकाः थः हे ककां वसपोलयात वहया डबल निह्वः तका दानयात। व ध्यबा थःम्हं स्वथना मतसें दान यायेहःम्ह ज्ञानरत्नया नामं 'ज्ञानरत्न ग्रन्थ माला' धका छगू कोप नीस्वना बिज्यात। थ्व कोपया ध्यबां बुद्ध धर्म सम्बन्धि सफू पिकायेगु याना बिज्यात। थ्व कोपं न्यागू तक थीथी भाषाया सफू पिहांवल।

वसपोलं जगतसुन्दर ब्वनेकुथियात नं दँय्दसं आर्थिक ग्वाहालि यानाबिज्याःगु दु। थुलि जक मजूसें वसपोल ल्हाः फयेगुलिइ स्वयाः नं ल्हाः चक्कंका दान बीगु ज्याय् मनव्हाःम्ह भन्ते कथं खने दु। वसपोलया कीर्ति कथं हिन्दी भाषाया 'बुद्ध हृदय' सफू नेपालभाषां अनुवाद याना 'नुगः' नामं पिकया बिज्यात। थथे हे 'रसवाहिनी' छगू नं सम्पादन याना बिज्याःगु दु।

राणा इलय् विदेशय् च्वनाः अपाय्सकंगु 'धर्मोदय' लय्पौ पिकयाच्वनेगु धयागु ख्याः खँ मखु। इतिहासय् थ्व पत्रिकाया खँ लुँआखलं च्वइ। थ्व पतिइ नेपालभाषाया पुलांपिं च्वमिपिनिगु छपु न छपु लेख दुथ्याना च्वंगु मदइ मखु। उलि जक मजूसे उगु इलय् उराय, गुभाजु, वरे, सायमि थें ज्याःपिं नेवाः बौद्धतय् छेँय् थ्व पत्रिका थ्यनाच्वनी।

[illegible] कथं भिक्षु महानाम 'कोविद' नं ज्याथ: जुया वन । न्हापा थें सक्रिय जुइ [illegible] । ग्वानाच्वंगु मक: जक सकसिनं पनिं धा:थें नेपालभाषा ख्यलय् वसपोलया [illegible] बुलुहुं ल्व:मना वन । छन्हु नेपालभाषा परिषद् वसपोलयात खंकल । वसपोलया देनयात लुमंका: जीवनया अन्तिम इलय् जक जूसां ने.सं. १११५ स वसपोलयात 'भाषाथुवा:' या उपाधिं सम्मान यात । थ्व उपाधिं सम्मान जुया [illegible] मदुवं वसपोलं थ्व लोक त्व:ता बिज्यात । वसपोलया जीवनकालय् हे डा.[illegible]मान वज्राचार्यया लेखनय् नेपालभाषा एकेदमिं 'भिक्षु महानाम 'कोविद' [illegible]' नामं संक्षिप्त जीवनी सफू पिथंगु दु ।

भिक्षु महानाम "कोविद"या सम्पादनय् पिहाँव:गु "धर्मोदय" लय्‌पौ ।

कान्छाबुद्ध वज्राचार्य

बू : ने.सं. १०४० माघ शुक्ल ३
सी : ने.सं. १११९ यंलागाः ८

बौ जीतवहादुर वज्राचार्य व मां हेरामाया वज्राचार्यया कोखं कान्छाबुद्ध वज्राचार्य ने.सं. १०४० माघ शुक्ल ३ खुन्हु बुल। कान्छावुद्ध वज्राचार्य धायेखतं नेवाः संस्कृतिया माया, मोह दुम्ह सुं नं मनूयात कनाः च्वनेम्वाः। अफ जिमि त्वालय् 'यमि बाउचा' नामं म्हस्यूम्ह वयकःया कूल छैं बुबहाल, यलय् खःसां वयकःया दक्व न्हिज्या येँय् बित। उकिं यमितय्स 'यलय्बाउ' धाये माःम्ह वयकः येँय् जक च्वनीम्ह वयकःयात माया यानाः गनं गनं 'यमि बाउचा' जक धाइगु न्यनेदु। यलय् कान्छाबुद्ध धालकि थः नेवाः धका लुमंपिंसं वयकः म्हसिउ। वयकःया नां ल्वःमने धुंकूपिंसं धाःसा दबू प्याखं स्यनाजुइम्ह धका म्हसिका काइ। गुलिसिनं धाःसा वयकलं स्यना दीगु छगू दबू प्याखंया छपु म्यें वयकःयात लुमंका च्वंगु दु। 'थौ वइला कन्हे वइला ताल्ला फुना क्यन चिकुला ..' धाःगु म्ये वयकलं स्यनादीगु प्याखंयागु म्ये खः। थ्व तसकं लोकंह्वाःगु सदावहार म्ये जुइ धुंकल। न्हापा भृगुराम व दीपतारा ताम्राकारं हालाःतःगु थ्व ज्वःम्ये थौकन्हय् रमेश ताम्राकार व जुनु श्रेष्ठया सलय् रिमिक्स जुया वःगु दु।

कान्छाबुद्ध नां नेवाः समाजय् जक चिरपरिचित नां मखु। वयकः राष्ट्रियस्तरया व्यक्तित्व खः धयागु खँ वयकःयात सांस्कृतिक ख्यःया मनूतय्सं म्हसिउगु व वयकःया गुलिख्यय् शिष्यमस्त थौकन्हय् राष्ट्रियस्तरया कलाकार जुयाच्वंगुलिं नं सीदु। अथे धयागु वयकःया शिष्यमस्त धायेबलय् नारायणदेवी प्रधान, राधेश्याम प्रधान, विमला श्रेष्ठ, सरिता श्रेष्ठ, नगिना जोशी व थौकन्हय् संकिपा ख्यलय् नांजाःम्ह नृत्य निर्देशक वसन्त श्रेष्ठ तक नं खः। थथे हे थौकन्हय् ततःधंगु होटलय् प्याखं ल्हुइपिं व क्याम्पसय् प्याखं स्यनीपिं गुलिख्यय् गुरुमांपिं नं वयकःया शिष्यमस्त दु।

वयकःया जीवनकाःछिया ई नेवाः संगीत व नृत्य स्यनेगु ज्याय् बित। वयकलं गुलि नं ज्या यानादिल व दक्व ज्या सांस्कृतिक ज्या याना दिल। अथे धयागु मचाल्यायम्ह व ल्याय्म्हया ई नं ज्ञानमाला भजन थें ज्याःगु संगीतय् हे बिनावन। वि.सं. २००८ सालय् छभ्फाः रेडियो नेपालय् ज्या यानादिल। वि.सं.

.... पाखें सांस्कृतिक संस्थानय् नृत्य निर्देशक जुयादिल। वि.सं. २०२६ ...... नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानय् नृत्य निर्देशक जुयादिल। थ्व धुंका: .... न संगीत, नृत्य स्यनादिल।

...... नेवा नय् मुंथं निसें हालिइगु ज्ञानमाला भजनय् वय्कलं यक्व योगदान ...... सम्बन्धित सकसिनं स्यू। थथे संगीत व नृत्यया ख्यलय् जुया: ...... व विदं थाःहिला दिल।

... ... १९०६ स ज्ञानमाला म्ये‌या म्येचा: पिकायेगु ज्याय् वय्क:या भूमिका ... । नेपालभाषा म्ये गुथिपाखें ४ चा: नेवा: म्येचा: पिहांवल। उगु म्येचा:या संगीत संयोजक वय्क: हे ख:। अथे हे 'विश्वन्तरया मचा दान', 'कान्छाबुद्धया ...' म्येचा: नं पिहांवःगु दु। छपु निपु वय्कलं हे हालात:गु म्ये नं दु। '...... पासापि अनित्य थ्व जगतय् छाय् अभिमान ...' व संगीता शाक्य नापं ... ...भजन हालात:गु दु। वय्कलं गुंपुन्हि व अन्या: पुन्हिबलय् थी थी दबू ...... स्यनादिल। कामेश्वरी, अनुराधा, विश्वन्तर, महासत्व, निमन्त्रणा आदि ...... स्यनादीगु प्याखं ख:। वय्कलं चर्या, संगीत, म्ये व परम्परा नृत्य ...... व प्रचार प्रसार नं याना दिल।

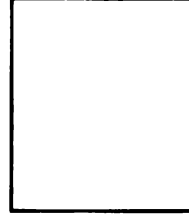
वय्क:या योगदानयात कदर यासें सरकारी ख्यलं निसें जनस्तरं तक नं ...... सम्मान याना: इलय् ब्यलय् अभिनन्दन नापं दसि-पौ ल:ल्हा:गु दु। वि.सं. २०३१ सालय् राज्याभिषेक पदक, वि.सं. २०४६ सालय् इन्द्र राज्यलक्ष्मी ... पुरस्कार, वि.सं. २०४७ सालय् च्याक:गु राष्ट्रिय सांस्कृतिक महोत्सवय् ...-पौ, नेपाल लिपि गुथि, तारेमाम संघ, यलया तारेमामपाखें लुँया तक्मा, ... पञ्चायत संकल्प गीतिनाट्य एवं तानसेन पाल्पापाखें रजत पदक व ...: ज्ञानमालापाखें रजत पदकं कदर या:गु दु।

कान्छाबुद्ध वज्राचार्य मनू यलय् जूसां वय्क:या जन्म हे त्यौड, तुंबहालय् ...गु ख:। वय्क: भासं मस्यूनिवलय् हे मां मन्त, वय्क: न्यादँ जक दुबलय् अबु ... मन्त। वय्क:यात बाज्या अजिपिंस ब्वलंकल। थ: तता मिश्रीया प्रेरणां वय्कलं भजनय् म्ये हालेगु यानादिल। थथे थ: तताया प्रेरणां वय्कलं थ:गु देश ... थ:गु जातिया संगीत व नृत्यया सेवा यायेखन। थ्व हे ख्यलय् जुजुं ८४ दँ ...येका वय्क: हर्ट आटायक जुया मन्त।

वय्क:यागु योगदान लुमंका डान्स कल्चरल आर्ट सेन्टरया ग्वसालय् वय्क:या भ्वाता येँया कंगलय् थना त:गु दु।

भैरवगोपाल वैद्य

वू : ने.सं. १०४३ चौलागा: ११
सी : ने.सं. १०६८ सिल्ला

नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् तसकं क्यातुगु उमेरय् मदुपिं कविपिं मध्ये छम्ह सौग: त्वा:, यलय् च्वंम्ह भैरवगोपाल वैद्य नं ख: । ने.सं. १०४३ चौलागा: ११ खुन्हु बूम्ह वय्क: २५ दँया मिच्या:गु ल्याय्म्ह इलय् मन्त । यलय् नांजा:गु वैद्य कूलय् बूम्ह वय्क:या बौया नां कृष्णगोपाल वैद्य व मां वदनलक्ष्मी वैद्य ख: । पाटन हाईस्कूलं एस.एल.सी. पास याना आई.ए.ब्वना: दीसां क्वचायेका मदी । भैरवगोपाल वैद्य धाल कि नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् उबलय् एस.एल.सी.इ पूर्वीय भाषा अन्तर्गत नेपालभाषा विषय ब्वनेमा:गु 'मुना स्वां' न्ह्य:ने दंवइ । थुकिइ च्वंगु गुलिख्यय् कविता वय्क:पिंसं ल्हातंच्वया: पिकया त:गु 'नेपाल' नांगु पत्रिकाय् पिहां व:गु कविता मुनात:गु ख: । 'मुना स्वां' व 'नेपाल' ल्हातंच्वया पत्रिका भैरवगोपाल वैद्यया छग: पाय्म्व:या निपा: ख्वा: थें ख: ।

नेपालभाषा थकायेगु व थुकिइ साहित्य श्रृजना यायेगु ज्याय् दुनें दुनें न्ह्यचिला च्वंपिं चित्तधर 'हृदय', फत्तेबहादुर सिंह, सिद्धिचरण श्रेष्ठपिं वि.सं. १९९७ सालया राजनैतिक काण्डं जेलय् लानाच्वन । थुबलय् यलय्च्वंपिं रत्नध्वज जोशी, भैरवगोपाल वैद्य थें ज्या:पिं ल्याय्म्हपिं सुम्क च्वनामदी । कोबहालय् भ्वंया कुथि दुम्ह कीर्तिनाथ नेवा:या पसलय् रत्नध्वज जोशी, भैरवगोपाल वैद्य, पूर्णप्रसाद अमात्य व मेपिं मुना दी । अन थ: स्या:न्या:पिं भाषा साहित्यय् ध्यान दुपिं ६/७ म्ह पासापिं मुना: वालय् छक: धयाथें कोथा गोष्ठी जुइ । रत्नध्वज जोशीया नेतृत्वय् भैरवगोपाल वैद्यपिंसं ल्हातं च्वया नेपालभाषाया पत्रिका पिकायेगु ग्व:सा: याना दिल । ग्व:सा कथं भैरवगोपाल वैद्य व वय्क:या पासापिं मुना: ने.सं. १०६४ बछलां निसें ल्हातंच्वया: 'नेपाल' लय्पौ पिकया दिल । थ्व १६ पेजयागु छगू कापिइ गथे छिन अथे नेपालभाषाया रचना दुथ्याका च्वयेगु याना त:गु ख: ।

ने.सं. १०६४ निसें दँछितक भिंनिगु पिहां व:गु थ्व 'नेपाल' पत्रिका रत्नध्वज जोशीयाके छुं ल्या: दनिगुलिं काशीनाथ तमोटया कुतलं ल्या: १,३,५,६,७ व ९ याना खुगू ल्या: पाटन संयुक्त क्याम्पसया नेपालभाषा शिक्षण समितिया सफूकुथिइ ने.सं. १०९९ चौलाध्व ९ खुन्हु ल:ल्हाना दिल । भैरवगोपाल वैद्य

[illegible] थकालिम्ह सत्यमोहन जोशीयागु 'दँयचा' कविता नं थ्व हे 'नेपाल' [illegible] पिहां व:गु खँ सत्यमोहन जोशीं 'किलं नयेमफूगु पौ' सफुतिइ च्वया [illegible] । न्ययाव:गु खुगू ल्याखय् ७ म्ह च्वमिपिनि ६६ पु च्वसु दुथ्या: । दकसिबय् [illegible] कविता दु । थ्व धुंका: थसिकथं निवन्ध व थीथी विषय दु । थ्व पत्रिकाय् [illegible] रचना खालि वयक:पिनि सौख जक मजूसे स्तरयुक्त रचना सृजना [illegible] । थ्व हे पत्रिकाय् पिहां व:गु रत्नध्वज जोशीया 'इच्छा' नांगु कविता [illegible] '१०६७ स पिहांव:गु 'धर्मोदय' लय्पौ दँ १ ल्या: १ स छापे जुया पिहां [illegible] । थ्व जक मखु 'नेपाल'य् पिहांव:गु मेमेगु रचना नं 'धर्मोदय' लय्पतिइ [illegible] दु । नेपालभाषा साहित्यय् न्हापांम्ह निवन्धकार कथं स्थापितम्ह [illegible] जोशीया न्हापांगु निवन्ध 'च्वेगु छाय् ?' निवन्ध नं थ्व हे' नेपाल' [illegible] पिहां व:गु ख: ।

'धर्मोदय' लय्पौ पुइका स्वयाबलय् भैरवगोपाल वैद्य नामं निपु रचना व [illegible]वगोपाल श्रेष्ठ नापं स्वपु रचना पिहां वयाच्वंगु दु । श्रेष्ठ थरया वैद्यतय्सं नं [illegible] थर श्रेष्ठ हे त:गु व वैद्य नं श्रेष्ठ थर हे जूगुलिं भैरवगोपाल वैद्य व [illegible]गोपाल श्रेष्ठ थ्व निगू नां नं छम्ह हे जुइ धका पत्या: यायेछि ।

भैरवगोपाल थ:गु देशयात अतिकं माया याइम्ह राष्ट्रवादी ल्याय्म्ह ख: । [illegible] याकं थ:गु देशया गुलित माया छु धयागु खँ 'आहा देश थ्व जिगु नेपा' [illegible] जक स्व:सां गा: । वय्क: राजनीतिइ सक्रिय जुया च्वंगुलिं राणातय्थाय् [illegible] पतिं वनेमा:म्ह वय्क:या बौया मछिं । थ: काय् नं अथे च्वया सना जूगु [illegible] सरकारं सिइगु भयं नं याना वय्कलं च्वया दराजय् तया:तगू दक्व [illegible]त्यिक रचना वय्क:या अबुं व्छेयेका व्यूगु वय्क:या स्या:न्या:म्ह पासा [illegible]जाराम कर्माचार्यं कनादिल ।

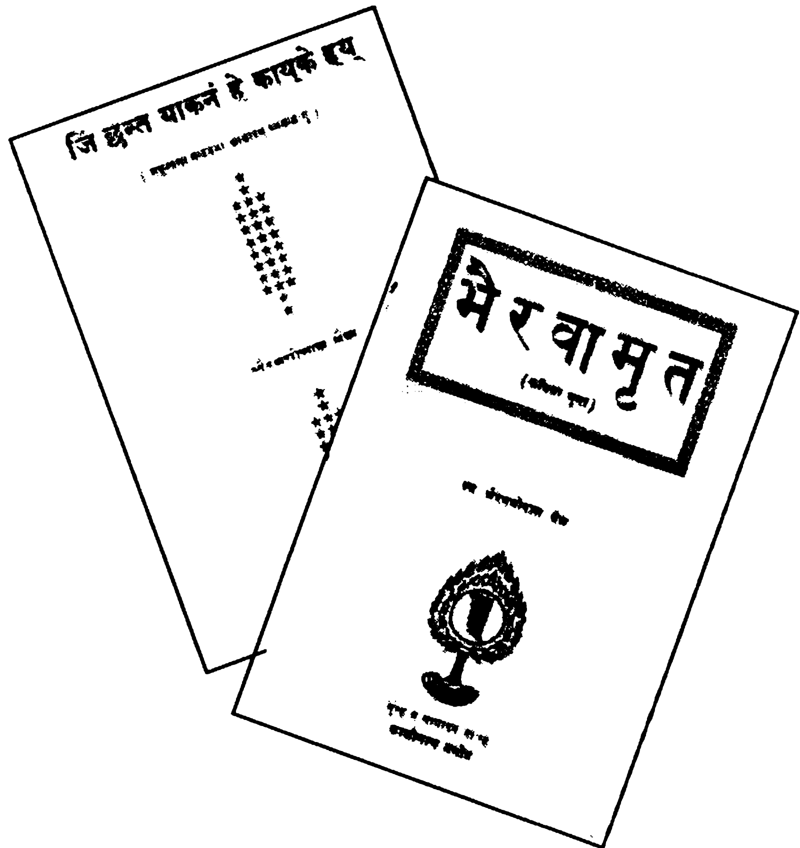
'धर्मोदय' या थी थी ल्याखय् पिहां वयाच्वंगु वय्क:या च्वसु धल: थथे दु

'फुस्लुगु घ: टां टां न्या:' (लेख), 'समाज' (लेख), 'पालंपा' (बाखं), 'मनू' ([illegible]सु), 'ई' (चिनाखँ) । वय्क:या पिहांव:गु सफू थथे दु– 'मुना स्वां' (कविता [illegible]), 'जिं छन्त याकनं कायेके हये' (प्याखं), 'भैरवामृत' (कविता) ।

राजाराम कर्माचार्यया कथं थ:पिं पार्टीइ लगय् जुयाच्वंगु व छन्हु वय्क:पिं [illegible] सौग: हितिफुसय् च्वना ताउति खँ ल्हानाच्वंगु खना वय्क:या अबुं भैरवगोपालयात गनं मव्छसे क्वथाय् हे कुनाविल । वय्क: लिपा भ्या: गया: बिस्यूं भाल । काय् अथे राजनीतिइ जुयाजूगु खना राजनीति त्व:फिकेत वय्क:यात वीरगंज रेल अफिसय् जागिर नकेव्छल । लिपा वीरगञ्ज टि.वीं जुइका लिहां भाल । राजाराम कर्माचार्यया कथं वय्क: वीरगञ्जय् वनेमा:वलय् नसकं निरास जुल, थ: टि.बी.या ल्वगि जूसां थ:गु उसाँय्या छुं च्यूता: मका:से

वा, फय्यागु परबा: मया:से वां दायेका य:य:थे जूगुलिं न वयक:या ल्वय् स्यंगु खँ कनादिल । लिपा थ:गु छेँय् वये धुंका: थ:गु छेँय् हे मन्त । वयक: मदया निदँ दयेका वयक:या तिरिमय्जु व दुरुत्वंम्ह मचा छम्ह नं व हे ल्वचं मन्त ।

भाषाथुवा: पं. हेमराज शाक्य

[illegible]:

[illegible] : ने.सं. १०४६ ज्येष्ठ शुक्ल ४

पं.हेमराज शाक्य धाल कि यलय् जक मखु विदेशय् नं नां जा: । पुण्यराज शाक्य व अष्टमाया शाक्यया हेमराज शाक्यवंश दतंफतं याक:पुता ख: । मांबबुं [illegible] या:पें दुम्ह जुया वसपोलयात आशाकाजी धका नं धायेगु यात । वसपोल [illegible] व गुला दुबलय् वसपोलया अबु मन्त । मामं दु:ख सुखयाना वसपोलयात [illegible] माल । भिंदं दुबलय् चिकंबहिलीइ च्वंम्ह जगतमान वैद्य (धर्मादित्य [illegible]ार्य) थाय् आख: ब्वंवनेगु यात । थ:गु कूलया ज्या स्वया नं वसपोल जगतमान नापं अप्व: सत्यूवन । थी थी विषय ज्ञान दुम्ह जगतमान वैद्यया [illegible] हेमराज प्रभावित जुल । जगतमान वैद्य नेवा: लिपि नं स:म्ह जुया वसपोल नं सयेका काल ।

ने.सं. १०७१ स यलया मंगलय् जूगु ललितपुर आदर्श कला प्रदर्शनीइ जगतमान वैद्यं वसपोलयात लुंयागु मसिं रञ्जना लिपि च्वका ब्वज्या याकल । वसपोलया थ्व कुत: अतिकं बालासे च्वंगुलिं न्हाप लात । वसपोलया कुत: खना गुरु जगतमान वैद्य नं उत्साहित जुया 'अज्जन मगानि थुकि फक्वो च्वया [illegible] धका बारम्वार उत्साह बिसेंलि आतक्क थ:म्हं स्यूगु फुगु मुंकाव थ्व नेपाल लिपि संग्रह सफू दय्का ह:गु खना जिपनिसनं अतिन प्रशंसा यानागु जुल' धका 'नेपाल लिपि संग्रह' या भूमिकाय् च्वयाबिज्यागु दु ।

हेमराज शाक्य दकसिबय् न्हापां वि.सं. २००८ सालय् वीर पुस्तकालयय् 'पण्डीत' पदय् जागिर जुया वि.सं. २०१३ सालय् 'लिपि विशेषज्ञ' पदय् बढुवा जुया पुरातात्विक विभागय् ज्या जुल । ३२ दँ जागिर नया अवकास जुइधुंका: नेपाल जर्मन रिसर्च सेन्टरय् १२ दँ तक ज्या याना बिज्यात ।

वसपोलया दकसिबय् न्हापां ने.सं. १०७३ स ११ ता लिपि तया थ:म्हं हे 'नेपाल लिपि संग्रह' पिकया बिज्यात । ने.सं. १०७२ स यूरोपया नांजा:म्ह विद्वान प्रो. जिसेफ टुची नेपालय् शिलापत्र ल्ह्ययेगु भ्वलय् वसपोलं वय्क:यात या:गु ग्वाहालिं प्रभावित जुया न्यास: पाय्म्व: इनाम बिल । थ:म्हं सेवायाना व:गु बां भिंगु ज्याय् फुकेमा: धका व हे न्यास: पाय्म्वलं 'नेपाल लिपि संग्रह' पिकया बिज्यात । जगतमान वैद्य नेपाल लिपिया पुनरोत्थानया स:तसें निसें हा चने धुंकूगु नेवा: लिपि ख: धे मखु थे चुलि क्वया वल ।

वि.सं. २०२५ सालय् वसपोलं पद्‌म कन्या कलेजय् खुला तक प्राचीन नेपाल लिपि स्यना विज्यात । थ्व धुंका: वसपोलं 'नेपाल लिपि अध्ययन गुथि', नागवहा:, यलय् नेपाल लिपि स्यना विज्यात । ने.सं. १०९८ पाखे नेवा:तय्‌के थ्व लिपि सयेकेगु इच्छा यक्व दया:वल । थुबलय् 'साहित्यया मूलुखा'या ग्वसालय् वय्‌कलं चकबहि, यलय् प्रचलित नेपाल लिपि कक्षा स्यनाबिज्यात । थ:म्हं नं प्रचलित नेपाल लिपि वसपोलया पाखें अन हे सयेकागु थन लुमंकेबह:जू ।

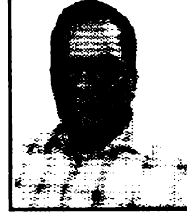
थौंकन्हय् प्रचलित नेपाल लिपि, रञ्जना लिपि तसकं नुगःतय्‌थाय् दयेक ल्यासे, ल्याय्‌म्हतय्‌सं सयेका हया:च्वंगु दु । न्हू न्हूगु लिपि सफू नं थाय्‌थासं पिहां वयाच्वंगु दु । थ्व दक्वया श्रेय वसपोलयात हे वनी । नेवा: लिपियात वसपोलं सा: तया:, चा क्वाना बिचा:सचा: याना: थौ नेवा: लिपिं पत्रिका, सफू जक पिहां व:गु मखु गुलिख्यय् ल्यासे, ल्याय्‌म्हतय्‌सं नेवा: एफ.एमय् नेवा: लिपिं पौ च्वइपिं तक नं यक्व दये धुंकल । अझ त:दँ न्हय: हे मुनिबहादुर शाक्यं प्रचलित नेपाल लिपिया फन्ट दयेका कम्प्यूटरय् नं तयेजिइक आख: दयेकूगु ख: । आ: वया यलय् हे च्वंम्ह रविसन शाक्यं नं थी थी नेवा: लिपिया स्यल्ला:गु सफू नापं फन्ट दयेका इन्टरनेटय् तया ब्यूगु दु । थुकिं याना मा:पिंत कम्प्यूटरं ल्हया कायेत अ:पुल । थुकथं नेवा:तय् सम्पत्ति जुयाच्वंगु थी थी नेपाल लिपियात पुनर्जन्म विइ थें हानं प्राण सञ्चार याना छ्यलाबुलाय् वयेकेगु ज्याय् पं. हेमराज शाक्यया योगदान गवलें ल्व:मंके फइमखु ।

वसपोल लिपिया नापनापं बुद्ध धर्म, बुद्ध मूर्ति, शिलापत्रया अन्वेषक, बौद्ध संस्कृति व नेवा: संस्कृतिया ज्ञाता, बौद्ध वहा: वही, प्राचीन सम्पदा आदिया अनुसन्धानकर्ता, नेपालभाषाया च्वमि नापं शुभचिन्तक नं ख: । वसपोलं च्वयाविज्या:गु 'नेपाल संस्कृतिया मूलुखा' व 'श्री स्वयम्भू महाचैत्य' सफुतिं थसिंकथं ने.सं. १०८९ व ने.सं. ११०१स श्रेष्ठ सिरपा: त्याकूगु दु । 'श्री स्वयम्भू महाचैत्य' सफू तयार यायेत २२ दँ बित । उबलय् तक नेपालभाषाय् दकसिबय् त:पँगु, त:धंगु सफू थ्व हे जुइ । व सफुतिइ मुक्कं याना ८६७ पौ दु ।

नेपालभाषा परिषद् ने.सं. ११११ स वसपोलयात 'भाषाथुवा:', ने.सं. १११३ स बोधि परिषद् 'स्वयम्भूरत्न', सन् १९९१ स जापानया छगू संस्था 'The best scholar of the world' व ने.सं. ११२४ स लोट्स रिसर्च सेन्टरं 'मञ्जुश्री पुत्ररत्न' उपाधिं हंगु दु । वसपोलयात थी थी थासं हना त:गु अभिनन्दन पौ दुगु छगू स्यल्ला:गु सफू हे पिहां व:गु दु ।

वसपोलं नेपालभाषा व थ्वया साहित्य, संगीत, कलाय् योगदान यानाव:पिन्त दंय् छक: सिरपा: बीगु याना ने.सं. ११११ स 'हेमराज सिरपा: व हेमराज ह:पा:' नीस्वना विज्यात । थौ तक वसपोलं ७२ गुलिं मयाक सफू च्वया पिहां वये धुंकल । ■ ■ ■

पासुपासा

[illegible] : ने.सं. १०४६ मार्गकृष्ण ९

[illegible] : ने.सं. ११२४ चौलाथ्वः ८

वासुपासाया न्हापायागु नां वासुदेव वैद्य खः । सिद्धिबहादुर श्रेष्ठ व रत्नमायाया कोखं ने.सं. १०४६ मार्ग कृष्ण ९ खुन्हु किपूया बाफलय् बूम्ह वयकः न्याम्ह कायमचा मध्ये दथुयाम्ह खः । मचां निसें पाजुपिंथाय् ब्वलंगुलिं वयकलं थः कूलयागु श्रेष्ठ थर मच्वःसे पाजु बाज्यापिनिगु वैद्य थर च्वयादिल । [illegible] च्वनेगु व्हःताः मदया मचाबलय् निसें दुःखसिया ब्वलन ।

ल्याय्म्ह जुइका मेपिं थें वयकः नं राणा शासनया विरुद्धय् जुल । राणा शासनया विरुद्ध आन्दोलनया इलय् जुजु त्रिभूवन भारतय् बिज्यायेत्यंबलय् [illegible] नापं वयकः नं जुजु त्रिभूवनयात देश त्वःता वने मजिउ धका गंभ्काल । वि.सं. २००७ सालय् प्रजातन्त्र वये धुंका मनुखं मनूयात थीमत्यः धयागु अमानवीय परम्पराया विरोधय् वयकः नं जुयादिल । परम्परावादीं हा कया च्वने धुंगु थासय् अज्यागु विरुद्धयात साधारण मनुखं नुने फुगु खँ मखु । उकिं वयकःयात समाजं वहिष्कार यात । थः बौनं तक नं छ आम्थे सना जुल धाःसा [illegible] सिनावने धका तक नं स्याच्वः बिल । थज्यागु खँय् अबुं पं वःसां थः लिचिले मखु, बरु अबु हे सिना वंसा थसि धका वयकलं थः अबुया न्ह्यःने हे धयादिल । कायूया अज्यागु खँ न्यना अबुम्ह ख्वल ।

देश व समाजया लागि दुःख सिया जूगुलिं जुजु त्रिभूवनं छं दुःख स्यूगु [illegible], छन्त छु माल धका छकःपतिं न्यना बिज्यात । वयकलं थःम्हं सफू छगू पिकायेगु बिचा यानाच्वनागु बिन्ती यात । जुजु त्रिभूवनं वयकःयात न्यासः [illegible] बिया बिज्यात । व हे दामं वयकलं नेपाली भाषां च्वया तःगु 'फिलिङ्गों' सफू पिकया दिल । उबलय् जुजु त्रिभूवनं वयकःयात माया, मतिनायाना 'पासा' धका सःतूगुलिं वयकःयात व 'पासा' खँग्वः यल । उबलय् निसें वयकलं वासुदेव 'वैद्य' च्वयेगु मयाःसे 'वासुपासा' धका च्वयेगु यानादिल ।

जुजु महेन्द्रं २०१७।९।१ गते दलगत राजनीति चिइका पञ्चायत व्यवस्था हल । थुबलय् मेपिं नापं वयकः न हिरासतय् लात । थनं लिपा वयकः शाही कर आयोग व भूमिसुधार कमिसनया दुजलय् नियुक्त जुल । थनंनिसें वयकःया जीवन राजनीतिं जागिरय् हिल । लिपा वयकः भूमि सुधार अधिकारीइ नियुक्ति जुल । थुकथं वागमती अञ्चलया सहायक अञ्चलाधीश तक नं जुयादिल ।

वयक: आखःया नामं भाषा प्रथमा व निजामती मध्यममा, मौरी पालन परीक्षा जक व्वना तःगु दु । वयक: राजनीतिज्ञ जक मखु साहित्यकारया नामं नं नां जाः । वयक: साहित्य ख्यलय् लाःवगु छगू हुनि दु । छक: ज्या याना च्वंथाय् साहुं वयकःया नुगलय् स्याक ब्वःब्यूगुलिं वयकलं कविता थें छुं च्वया दिल । अले पासा छम्ह ब्वना: कविवर सिद्धिचरण श्रेष्ठयात क्यने यंकल । सिद्धिचरण श्रेष्ठया खँ न्यना: वयक: प्रभावित जुल । उबलय् निसें वयकलं छुं च्वयाःतःगु दत कि सिद्धिचरण श्रेष्ठयात क्यने यंकेगु यानादिल । थुकथं वयकःया सिद्धिचरण श्रेष्ठ नापं स्वापू दःवन । वयकलं सिद्धिचरण श्रेष्ठयात साहित्यया जक मखु राजनीतिया नं गुरु नालाः तःगु दु ।

वयकःया दकसिबय् न्हापांगु रचना ने.सं. १०७३ स 'जीवन' नांगु कविता 'धर्मोदय', ल्याः ७० स पिहांवःगु खः । नेपाली भाषां निगू दर्जनं मयाक सफू पिहां वये धुंकूम्ह वयकःया नेपालभाषां मुक्कं न्यागू सफू पिहांवःगु दु । पिहांवःगु सफू थथे दु– 'मिसा सु खव ?', 'जीवन लँपुइ', 'श्रद्धा', 'कीर्तिलक्ष्मी', 'त्वाथः' ।

वयकःया न्हापां नेपालभाषाय् ल्हाः न्ह्याःगु खने दु । जागिरया इलय् छभ्काः नेपालभाषा व थ्वया साहित्य नापं तापागु खने दु । लिपा सहायक अञ्चलाधीसं अवकास जुइ धुंकाः हानं नेपालभाषाय् खने दयेक: भ्काल । वयकलं ने.सं. १०७४ स सल्लाहकार सभा (संसद)य् नेपालभाषां न्वंवाये दयेमाः धका प्रस्ताव तया छलफल याःगुलिं भाषानिभाः प्रेमबहादुर कसाः प्रभावित जुया वयकःयात च्वसापासाया कार्यकारिणी सदस्यय् दुथ्याकल ।

वयकःया जीवनया तःकुं मध्ये छकुं संगीत नापं स्वाना च्वंगु दु । वयकलं वि.सं. २०१२ सालय् म्ये च्वयेगु यानादिल । उबलय् तसकं बय्बय् जूगु नेपालभाषाया सांस्कृतिक पुचः नासः खलकय् वयक: दुजः जुया अनं क्यनीगु थी थी सांस्कृतिक ज्याभ्वःयात चिनादीगु थी थी म्येय् संगीतवद्ध जुल । वयकःया कथं अनं सांस्कृतिक ज्याभ्वलय् क्यंगु म्ये मुंकाः 'जीवन लँपुइ' सफू पिकया दीगु खः । वयकलं म्येचिनाः संगीतवद्ध जुयाच्वंगु म्ये मध्ये वा माया वा वा, हथाये चाये मते मयूजु म्वाःलि पुया काःवइ तिनि, हुयाःतःगु जिगु इतिहास रेकर्ड जुया पिहांवये धुंकूगु दु ।

वयकलं नेपाली भाषाया छगू पत्रिकाया अन्तर्वार्ताय् ' ... संयुक्त राष्ट्र संघको सदस्यता नेपालले लिंदाखेरि तिमीहरु कुन लिपिका हौं भनेर सोधिएको थियो । त्यसबेला नेवारी लिपि पेश गरेर नेपालले संयुक्त राष्ट्र संघको सदस्यता लिएको छ ।....' धकाः लिस: बियादिल । नेपालभाषाया भविष्य खनाः च्यूता कयादीम्ह वासुपासा ७९ दँ या बैसय् मन्त । ■ ■ ■

भाषाथुवा: इश्वरानन्द श्रेष्ठाचार्य

[illegible] ने.सं. १०४८ सिल्लाथ्व: ९

[illegible] ने.सं. ११२३ पोहेलाथ्व १३

[illegible]नन्द श्रेष्ठाचार्य व पुनमाया श्रेष्ठाचार्यया कोखं ने.सं. १०४८ सिल्लाथ्व: [illegible] इश्वरानन्द श्रेष्ठाचार्य (वनिया) बुल । इश्वरानन्द श्रेष्ठाचार्य वि.सं. [illegible] साल पाखे नेपाली भाषां कविता च्वयादिल । थुबलय् वय्क:थाय् [illegible] विद्यार्थीयात साधना व साहना धा:पिं निम्ह तहकेंहेपिंसं [illegible] नेवा: जुया नं नेवा: भासं मच्व:से छाय् नेपाली भाषां च्व:गु जुइ [illegible] । स्वदं प्यदं तक नेपाली भाषां च्वयेधुंकूम्ह उबलय् वय्कलं नेवा: [illegible] च्वयंजिउ धका मस्यूगु जुयाच्वन । जब च्वय् उल्लेख जूपिं निम्ह [illegible] अज्यागु न्ह्यस: तया:हल, उबलय् निसें वय्कलं नेपालभाषां च्वयेगु [illegible] दिल । थथे नेपालभाषां च्वये धुंका: वय्क:यात नेपाली भाषां च्वये हे [illegible] । अनंनिसें वय्कलं नेपालभाषां हे च्वयेगु यानादिल ।

[illegible]या दकसिबय् न्हापां नेपाली भाषाया च्वसु 'उद्योग' पत्रिकाय् [illegible] । वि.सं. २००४ साल पाखे 'न्ह्यव:सा' नामं थ:गु छगू नेपालभाषाया [illegible] संग्रह याना दिल । व संग्रह वय्क:या पासापिं मानिकवहादुर [illegible], नीलवीर सिंह कंसाकारपिंत क्यनादिल । वय्क:पिंसं थ्व सफू छापय् [illegible]: नेपालभाषाया नांजा:पिं कविपिंत छक: क्यना स्वयेत सल्लाह बिल । [illegible]कथं नांजा:पिं कविपिंत क्यबलय् कविता बांमला: धयाहल । पासापिंसं [illegible] धका सफू पिकायेगु रहर यानादीम्ह वय्क:या नुग: क्वतुन । पासापिंसं [illegible] सफू छापय् याये बह:जू, हृदयचन्द्र सिंह प्रधानयात छक: नं क्यना स्वयेत [illegible] बिल । पासापिनिगु सल्लाह कथं वय्क: हृदयचन्द्र सिंह प्रधानथाय् [illegible] । हृदयचन्द्रसिंह प्रधानं थ्व सफू छापय् याये बह:जूसा जिं भूमिका च्वया [illegible] मंजिउला धका न्यन । वय्कलं जिउ धका पाण्डुलिपि अनसं त्व:ता लिहां [illegible] । लिपा वंबलय् भूमिका च्वया तये धुंकल । भूमिकाया न्हापांगु भ्व: थथे [illegible]– 'थ्व कविता जिं ब्वना, कविता अपाय्सकं बांला:गु ला मखु, तर [illegible] तइत:गु पह: स्वयाबलय् थथे धायेफु थ्व कविता च्वया त:गु ल्हातिइ सरस्वति सुलाच्वंगु दु ।'

थ्व सफू वि.सं. २००४ सालय् च्वया वि.सं. २००५ सालय् योगानन्द इश्वरानन्दया प्रकाशनं पिहां वल । सफू पिहां वये धुंकाः वय्कःया थी थी विधाया सफू पिहांवल । गुगु थथे दु– निवन्धय् प्रेम जीवन, सौन्दर्य व आलोचना, नुगलय् वुद्ध,, नुगः सफूया ताःचा । नाटकय्– फसंपूगु लप्ते, थःगु छेँ, पसूका, फिल्कुति (थुकिया नेपाली अनुवाद 'ओझेल पर्दा' पिहां वःगु दु ।) कवितायु– सन्देश, नुग घाः, न्ह्यवःसा । उपन्यासय्– ख्वाउँहि, न्हाय्कं, छ धन्य खः, स्वःनुगः । भाय्लचनय्– चलंचा, मूलुखा, बःचाधंगु वैज्ञानिक भाय्लचं । खँग्वः धुकुतिइः– धुकूपिकू, छुना खँग्वः धुकू, नेवार-नेपाली-अंग्रेजी शव्दकोष, ज्यापु भोकाबुलरि (प्रिलिमिनरि रिपोर्ट) NEWAR TOWNS AND BUILDINGS, DICTIONARY OF ARCHITECTURAL TERMS. मेपिं नापं सह लेखकत्वय् पिहांवःगु मेगु सफू– CONVERSATIONAL NEWAR. IS NEWAR A CLASSIFIER LANGUAGE ? A DICTIONARY OF CONTEMPORARY NEWARI (NEWAR ENGLISH).

थ्व वाहेक मेगु स्वंगू अंग्रेजी खँग्वः धुकू व कियापद अनुकमिका छगू नं पिहांवःगु दु । खँग्वः धुकू सम्वन्धि मेगु न्यागू सफू पिहांवये मानिगु खने दु । ने.सं १०८३ पाखे धुकूपिकू पिहां वःगुलिं उगु ज्यायात कदर यासें च्वसापासां वय्कःयात 'भापाजवाः' उपाधि सम्मान यात । अथे हे छुं दँ न्ह्यः तिनि नेपालभापाय् वय्कःया योगदानया मूल्याङ्कनयानाः नेपालभापा परिपद् 'भापाथुवाः' उपाधिं हनेगु ज्या जुल । सांस्कृतिक मुंज्या खलः सक्वपाखें नं झिद्वः तका नापं 'नेवाः हनाः सिरपाः' विभूपित यात । सन् १९९४ स वय्कःयात अयोध्या संस्कृत कार्यालय, भारतपाखें 'संस्कृत सोमानम्' नापं मचा सफू व पत्र-पत्रिकाय् संस्कृतय् च्वसु पिदंगु व वय्कःया विद्वताया कदर यासें 'संस्कृत रत्नम' उपाधि न प्रदान याःगु दु । ने.सं. १०८३ स वय्कःया 'न्हाय्कं' उपन्यासयात श्रेष्ठ सिरपाः प्राप्त जूगु दु ।

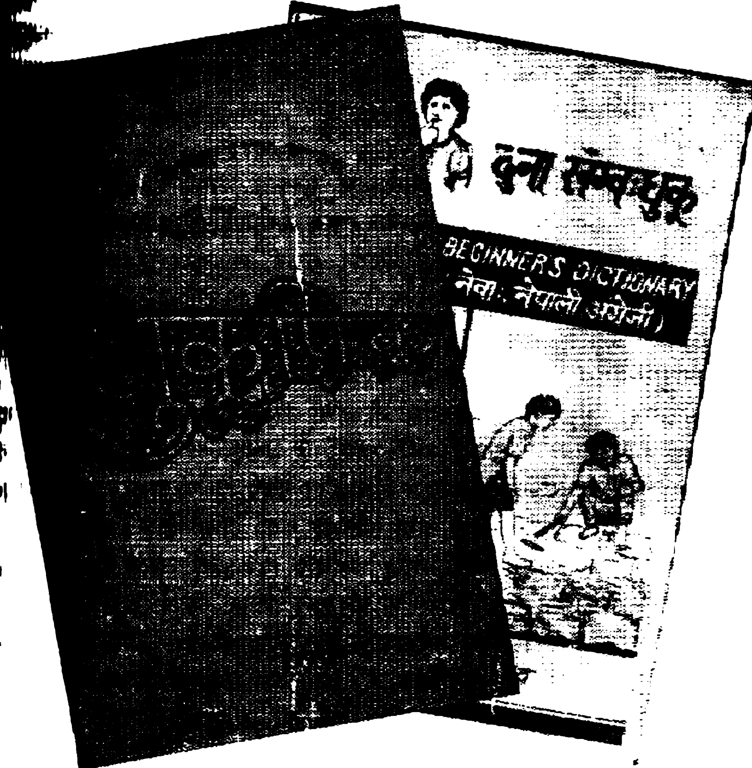
वय्कःया यक्व सफू पिहां वये धुंकूसां स्वापू, न्हूगु छेँ, पल्पसा, यांमिखा, मतिना, चाकःला फांगा, मय्जु, लुमन्ति, ख्वबिया न्हिला, कंलाय् सफू पिहां वये त्यंदनि ।

वय्कलं खँग्वः मुनेगु जक मयाःसे न्हू न्हूगु नेवाः खँग्वः ज्यायेगु नं याना दी । भाषणयात 'न्वचू' खँग्वः छ्यला दीगु नं वय्कलं हे खः । 'इनाप' वाःपौ पिहांवये धुंकाः सम्पादक खँग्वःयात 'पउचिता' धका छ्यला दिल । उवलय् थ्व पउचिता तसकं वय्वय् जुल । वय्कलं यक्व न्हू न्हूगु नेवाः खँग्वः ज्याना दीगु दु । गथे कि भाय्लचं (व्याकरण), यालचं (दूरबिन), इलचं (घडी) । थौकन्हय् थ्व इलचं नेवाः एफ.एम.य् वांलाकः छ्यलाबुला जुयाच्वंगु दु । वय्कलं नेवाः

...जय् नेवा: माय्‌या पह: स्वया: व हे पह:कथं ज्यानादी । गथे कि ... स्वकुमि धाइसा, श्रोतायात वय्‌कलं 'नेकुमि' खँग्व: ज्याना

... तक नसिंङ्ग होमय् भर्ना जुया: ७५ दँया उमेरय् मन्त ।

प्रा. आशाराम शाक्य

वू : ने.सं. १०४८ तछलागा: ८

प्रा.आशाराम शाक्य ने.सं. १०४८ तछलागा: ८ खुन्हु अबु आशाकाजी व्रम्हचर्य भिक्षु व मां न्हुछेमाया ब्रम्हचर्य भिक्षुया कोखं यलया ईबहिया बहिलाछि त्वा:या नां जा:गु 'ईबहि बन्जा:'पिनि कुलय् जन्म जुल । खुदँ दुवलय् हे मां मदया मांया मायां द्याका च्वनेमा:म्ह वय्क: मचाबलय् निसें ब्वनेगुलिइ न्ह्य:ने ला: । अंग्रेजी साहित्यय् एम.ए. याना तयादीम्ह वय्क: पाटन इन्टर कलेज (थौकन्हय् पाटन संयुक्त क्याम्पस)या संस्थापक, आदर्श कन्या निकेतन स्कूलया संचालक समितिया छम्ह सदस्य व शिक्षक नं ख: । वय्कलं पाटन क्याम्पसय् त:दँ तक अंग्रेजी साहित्य व नेपालभाषा ब्वंका दिल । वय्क: विद्यार्थी पुचलय् नं लोकंव्हा: ।

सुथय् वाहा: बहिलिइ नेपालभाषा व संस्कृत भाषा ब्वनीगु तुत: ब्वब्वं वय्क:याके नेपालभाषाया चेतना दया:वल । थथे हे योगवीरसिंह कसा:जु च्वयात:गु कविता व्वना बुद्ध धर्म व नेपालभाषां थ:म्हं नं कविता च्वयेगु प्रेरणा कयादिल । च्यादँया उमेरय् वय्कलं साहित्य च्वयेगु यानादिल । लिपा च्वयादीगु कविता जक 'धर्मोदय' पत्रिकाया न्हापांगु अङ्कय् 'समाज' कविता पिहां वल । थनं लिपा 'धर्मोदय' पत्रिकाय् वय्क:या कविता व बाखं पिहांवल ।

प्रेमबहादुर कसा:जुं कलकत्ताय् नीस्वना त:गु 'च्वसापासा' नेपालय् दुहां वये धुंका: गठनया:गु न्हापांगु कार्य समितिइ वय्क: नं दुथ्यन । व हे दँय् च्वसापासां पिहां व:गु 'पासा' पाक्षिक पत्रिकाया न्हापांम्ह सम्पादक जुया वय्कलं ने.सं. १०७३ निसें ने.सं. १०७५ तक मदिक्क ज्या याना दिल । वय्क:या धापू कथं ल्या:पतिं छम्ह छम्ह न्हूपिं मय्जु च्वमिपिं पिकायेगु ज्याय् सफल जुल । च्वसापासाया ग्वसालय् ने.सं.१०७२.स हनुमान ध्वाखा, नास: चुकय् जूगु वृहत नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् गणेशमान सिंहं न्यातका वंगु टिकटया न्ययेतका पुला: स्व:व:गु खँ वय्क:या लुमन्तिइ दु । वय्क:या कीर्तिया रुपय् 'हिलाबुला', 'पलेह:' (सम्पादन), 'श्रद्धाया छप्व: स्वां' (भजन), व 'Buddha the Supreme Leader the World' पिहां व:गु दु ।

लिपा सफू पिहां मव:सां फुटकर कविता, मे, लसकुस मे आदि पिहांव:गु दु । 'ज्ञानमाला' सफुतिइ वयक्लं च्वयात:गु मे दुथ्याना च्वंगु दुसा रेडियो

नेपालय् नेपाली भाषां बौद्ध भजन नं दु । हितकरवीर सिंह कंसाकारया 'अगिंमथः' बाखं व इश्वरानन्द श्रेष्ठचार्यया 'न्हायक' उपन्यासया समालोचना पिप् नं व हे सफुतिइ धाका पिहाव:गु दु ।

वैद्य पन्नाप्रसाद सम्पादन याना त:गु 'नेपालभाषाया शव्दकोष' पिकायेगु ज्यालय् सिंहदरवारय् मन्त्रीयात क्यनेत प्रा.आशाराम शाक्यया मोटरसाइकलय् व्यूनेया सिटय् वैद्य पन्नाप्रसाद जोशी च्वना झा:गु जुयाच्वन । तर दुर्भाग्यवश उगु मोटरसाइकल पुतली सडकया दुवातय् दुर्घटनाय् लाना: पन्नाप्रसाद जोशी वीर अस्पतालयय् मन्त । थ्व ने.स. १०८७ थिलाथ्व १४ खुन्हु जूगु घटना खः ।

वि.सं. २०२१ साल फागुन ४ गते पाटन कलेजय् नेपालभाषा लेक्चरर पदय् नियुक्ति जुया वि.सं. २०४६ साल फागुनं अवकाश प्राप्त जुल । त्रिभूवन विश्व विद्यालयय् अन्तर्गत पाटन संयुक्त क्याम्पसय् नेपालभाषाय् एम.ए. याये वयेधुंका: नेपालभाषा केन्द्रीय कार्यालयया प्रमुख नं जुयादिल ।

थ:यात धर्मादित्य धर्माचार्यया शिष्य धया दीम्ह वयक: वि.सं २००७ सालं निसें वि.सं. २०१७ साल तक नेपाली कांग्रेसया सदस्य नं ख: । वि.सं. २०१५ सालया भद्रअवज्ञा आन्दोलनय् सुरक्षा कानून अन्तर्गत ज्वनायंका: खुला तक भद्रगोल जेलय् कुनाबिल । वयक:या थीथी योगदानयात कदर याना थीथी संस्थां सम्मानपत्र ल:ल्हाये धुंकूगु दु । नापं वाइ.एम.वी.ए. नं ने.सं. ११२१ स वयक:यात अभिनन्दन नं या:गु दु । ने.सं. ११२२ स 'नेपाल संस्कृति' लय्पतिं वयक: सम्वन्धि छगू तपं-पौ पिका:गु दु । नेपालभाषा मंका: खल:, यलया कचा 'कथा क्यबं' वयक:यात 'म्वाना:च्वंम्ह इतिहास : प्रा.आशाराम शाक्य' शीर्षकय् वयक:या याक:चिया आत्मकथा न्ह्यब्वयेगु ज्याभ्व: तया हंगु दु ।

परमानन्द वज्राचार्य

वू : ने.सं. १०५० पोहेंलागाः १४
सी : ने.सं. १०९६ श्रीपञ्चमी

पं. निष्ठानन्द वज्राचार्यया छुइ परमानन्द वज्राचार्य नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् ल्वःमंके मजिउम्ह मनू खः। सकलानन्द वज्राचार्य व पूर्णकुमारी वज्राचार्यया कोखं ने.सं. १०५० पोहेलागा १४ खुन्हु नःबही, वंबहाल, येँय् वय्कः बुल। वय्कःया तिरिमय्जुया नां कृष्णदेवी मानन्धर खः। वय्कःपिनि नगीना, पवित्र, व न्ह्यू वज्राचार्य स्वम्ह सन्तान दु। वय्कलं साधारण शिक्षा हासिल याःसां वय्कःयाके बौद्धिकताया म्हो मजू। मां भाय्, राजनैतिक चेतना नापं साहित्यया ज्ञान नं उलि हे दु। निष्ठानन्दया पालं निसें चलय् जुया वयाच्वंगु हिमालय प्रेस वय्कलं नं चलय् यानादिल।

नेपालय् च्वसापासा दुहांवये धुंकाः वय्कः उकिया सेक्रेटरी जुया दिल। ने.सं. १०७२ स हनुमान ध्वाखाय् स्वन्हुयंक जूगु नेपालभाषा वृहत साहित्य सम्मेलन ताःलाकेत वय्कः नयेत्वने मधाःसे ब्वायं जुल। महाकवि सिद्धिदास महाजुया सच्छिदं बुन्हि तःजिक हनेगु ज्याय् नं वय्कःया उलि हे योगदान दु। च्वसापासाया थःगु हे छगू प्रेसतय्गु ग्वःसा कथं वय्कलं सरस्वती प्रेस हयेगु ज्याय् ग्वाहालि यात। सूर्यबहादुर पिवाः, सि.वी.रमण, न्हुछेबहादुर, हरिशरण शर्मा व वय्कःया मंकाः सम्पादनय् ने.सं. १०८० तछला, दिल्ला निसें "तिक्भ्याः" निला पौ पिहां वल। थ्व मुक्कं स्वंगू ल्याः पिहां वल। थ्व पौया प्रकाशक न्हुछेबहादुर खः। थ्व हिमालय प्रेस, ओमबहालय् छापय् जुयावःगु खः। थथे हे च्वसापासां पिहां वःगु "पासा" बाःछिपौया वय्कः सह-सम्पादक नं खः।

वय्कःया मू विधा चिबाखं खःसां बाखं, चिबाखं न्यापु, निपु प्याखं पिहां वःगु दु। थ्व निपु मध्ये "म्हपुजाया सुथ" नांगु प्याखं "पासा" बाःछिपतिइ ने.सं. १०७४ स पिहां वःगु खः। थ्व प्याखं ने.सं १०७४ स म्हपुजा खुन्हु रेडियो नेपालं प्रसारण नं जूगु दु। थ्व धुंका "वसुन्धरा" नांगु समस्यामूलक छ्धाः प्याखं "धर्मोदय" लय्पौया २५०० दं वुद्ध जयन्तीया ल्याखय् पिहां वःगु दु। थ्व प्याखं नेपालभाषाया आई.ए.या तगिमय् नं दुथ्याका तःगु खः। थ्व प्याखं सम्बन्धित नेपालभाषा लिधंसा सफूचा गुथिया ग्वसालय् शान्तराज शाक्य व एन.के.महायानं मुना "वसुन्धराया अन्तिम निर्णय छगू वाद विवाद" सफू ने.सं ११०२ स पिहां

थ:गु दु । ने.सं. १०७२ गुंपुन्हि व येँया: भ्का: शान्ति रक्षा स्वयंसेवक संघ, येँया कार्यालय जूगु ख्यालकय् वयुक: व पासापिं न्हाप जुल ।

वयुक: नेपालभाषाया लागि ज्यान पानावंम्ह ल्यायम्ह ख: । नेपालभाषा अपुकेगु ज्याय् थ:गु छेँय् हे च्वसापासाया मिटिङ च्वनेगु याइ । अथे च्वनीगु मिटिङय् नयेत्वनेगु नं वयुकलं व्यवस्था याना तइ । थज्यागु ज्याय् वयुक: गुग:क्व:म्ह धयागु खँ २०१९।१।२० गते वयुकलं सत्यमोहन जोशीयात "थौं ५ बजे जिथाय् भपीगु याना भ्कायगु याना दीसा ज्यू । च्वसापासाया वारे हे छुं भचा खँल्हायगु जुइ । प्रेमदाइ, धूस्वां, पिवा, हितकरपिं नं भ्काइ ... .." धका च्वया त:गु पतिं सी दु ।

वयुकलं नेपालभाषाया लागि गुलि योगदान बिल अथे हे देशय् प्रजातन्त्र हयेगु ज्याय् ज्यान तक नं पाना दिल । उबलय्या राणा सरकारं गणेशमान सिंहयात ज्वना यंका निस:थु कोर्दा दा:थें वयुक:यात नं निस:थु कोर्दा दाया बेहोस जुइका: सिंहदरवारय् वांछ्वया तल । थथे हे वि.सं. २००७ सालया आन्दोलनय् वयुकलं सक्रिय रुपं ब्वति कयादिल । वयुक:यात सरकारं ज्वना सर्वस्व हरणयाना सिंहदरवार गारथय् कुनाबिल । लिपा आन्दोलन सफलजुइ धुंका तिनि वयुक: जेलं मुक्त जूगु खँ सिद्धिचरण श्रेष्ठं च्वयात:गु दु ।

परमानन्दया स्या:न्या:म्ह पासा सूर्यवहादुर पिवा: ख: । सूर्यवहादुर पिवालं वयुक:यात १ नम्वरयाम्ह पासा नाला: तयादीगु दु । वि.सं. २०१९ सालय् पिवा:जुं पद्मकन्या कलेजय् भाषण ब्यूबलय् सूर्यवहादुर पिवा:यात नं ज्वना यंका थ्यंमथ्यं ३ दँ कुना बिल । पिवा:जुयात कुना: त:वलय् नेवा: भाय्या सुं भाषाप्रेमीपिं जेलय् नाप ला: मव: । तर परमानन्द छम्हेसिनं बरोबर स्व:वइगु वयुक:या लुमं । सूर्यवहादुर पिवा:या थ:गु छेँ दनाच्वंवलय् ध्यबा फुना परमानन्द ख: कला:या निपु लुँचुरि बन्ह: तया व:गु ध्यबां ग्वाहालि याना दिल ।

परमानन्द नेपालभाषाया साहित्यकार जूसां वयुक:या जीवनकालय् छुं नं कीर्ति सफूया रुपय् पिहां मव: । तर वयुकलं म्येया रुप बिया २६ पु कविता व ८ कू मुक्तक दुगु छगू संग्रह तयार याना "छन्त लुमंका" नां छुना थ:म्हं भूमिका तक नं च्वया त:गु दु । थ्व पाण्डुलिपि वयुक:या काय् पवित्र वज्राचार्यं सफूया रुप बिया पिकया दिल ।

नागरिक अधिकार व मां भाय्या लागि ज्यान पाना वंम्ह परमानन्दयाके न तिमिलाय् हाकुगु ख्वं था:थें त्वनेगु बांमला:गु बानी दुगु जुयाच्वन । उकिं वयुक:या काय् पवित्र वज्राचार्य –"परमानन्द जिमि बा । बौजुया जिमित छुं तोता मथकूसां कवि जुया वं छुं छुं कविता च्वया थकूगु दु । थ्व जिमिगु मक:तिगु मखसे राष्ट्र्या हे सम्पत्ति ख: । " धका उगु सफूया पिकाकपाखें

च्वयादिल । वयक: मदय् धुंका स्वयम्भूलाल श्रेष्ठ वयक:या यो च्वया दिल–"... छं च्वया थकूगु कविता, प्याखं, बाखं व मां प्राण पाना ज्या यानावंगु जिमिसं गुवलें लोमंके फइमखु..." । मां भाय्या लागि तन, मन, धन नापं थ:गु ज्यान तक नं पायत परमानन्द वज्राचार्य ४६ दँया ल्याय्म्ह इलय् मन्त ।

वयक:या छेंज:पिं सकलें नेपालभापा ख्यलय् समर्पण जुयाच तिरिमय्जु कृष्णदेवी वज्राचार्यया नेपालभाषां 'वौद्ध तीर्थ र अनुभव' व 'किपालु जिगु नुग:या' कविता सफू पिहां व:गु दु । काय् पवित्र वज्राचार्य नेपालभापाया सकिय कार्यकर्ता, दा वज्राचार्य संगीत ख्यलय् दुसा म्ह्याय् नगिना वज्राचार्य दुथ्या: ।

तीर्थलाल न:घ:भनी

बू : ने.सं. १०५० दिल्लाथ्व: १२
सी : ने.सं. ११२२ पोहेलाथ्व: ७

ने.सं. १०५० दिल्लाथ्व: १२ खुन्हु न्हूबहा:, थाय्मरु, यँय् बूम्ह तीर्थलाल न:घ:भनीया बौ खड्गलाल भण्डेल व मां मोहनकुमारी भण्डेल ख: । वय्कलं नेपाली मध्यमा, प्रवेशिका यानादिल ।

तीर्थलाल न:घ:भनी धका नां कायेखतं मिखाय् 'न्हू बाखं पुच:' सफुतिइ वय्क:या 'कतांमधि' नांगु बाखं नापं छापय् जुयाच्वंगु गलबन्दी न्यया:त:गु किपा लुमंसे व: । थ्व किपा: कालिम्पोङ्ग पिहा वइगु 'धर्मोदय' लय्पतिइ नं छापय् जुयाच्वंगु दु । वय्क: साहित्यिक जीवनया पूर्वाद्ध पाखे बाखं च्वमिकथं पिलू झागु खने दु । वय्क: साहित्य च्वयेत 'धर्मोदय' लय्पौपाखें उत्साहित जुयादिल । लिपा च्वच्वं झा:बलय् भगवतीप्रसाद श्रेष्ठं वय्क:यात चित्तधर 'हृदय' नाप लाका बिल । चित्तधर 'हृदय'या तिबलं वय्कलं बाख च्वयेगु यानादिल ।

वय्क:या च्यापु बाखं मुना 'ब्वघासा' नामं छगू बाखं सफू श्रेष्ठ प्रकाशनया पाखें पिहां वल । थ्व सफू धुंका: वय्क:या मेगु बाखं सफू पिहां मवल । जीवनया उत्तरार्द्धपाखे वय्कलं अनुसन्धानात्मक सांस्कृतिक च्वसु च्वयादिल । वय्क:या अप्व: च्वसुया हाक: ता:हा: जक मजूसे दुग्यंक अध्ययन यानात:गु खनेदु । अप्व: च्वसु हिन्दू धर्म नापं प्रभावित खनेदुसा गुलिं च्वसु नेवा: संस्कृति नापं स्वानाच्वंगु खने दु । 'नेपाल संस्कृति' लय्पतिइ नं वय्क:या निवन्ध वरोवर पिहां व: । अज्यागु निवन्ध वय्कलं छ्यला तइगु खँपुइ छतावेस सवा: व: । पुरातत्व विभागं पिहां वइगु 'अभिलेख' पत्रिकाय् नं वय्क:या अनुसन्धानात्मक च्वसु पिहां व: ।

वय्क: लुमंकेबलय् ने.सं. १०९६ झा:यागु खँ लुमंसे व: । उबलय् जिमि स्वालं छगू नेपालभाषा कविता सम्मेलन याना । उबलय् ब्वना-पौ इनेगु ज्याय् रोहिणीबहादुर कायस्थया ग्वाहालि कया: वय्क:या छेँपाखे वना ब्वना-पौ इना बया । उबलय् निसें वय्क:या थाय्मदुइ च्वंगु छेँ स्यूगु ख: ।

जिमिसं ग्व:सा ग्वयागु सम्मेलनय् वय्क: झाया दिल । सम्मेलन सिधयेका: नुग्वाया याना च्वंथाय् वय्कलं अन दुपिं वय्क:या पासापिं नापं खँल्हाबल्हा

जूगु निगु खँ आः नं लुमना च्वंगु दनि । छगू नेपाल संवत्‌यात सरकारं मान्यता मव्यू धका धाये मछिं, पञ्चाङ्ग निर्णयक समितिं पिकाइगु पात्रोय् थौ तक नं नेवाः भासं कछला, थिंला धका च्वयाच्वंगु दनि । मेगु खः, उगु सम्मेलनय् छम्ह भाजुं उवलय्‌या पञ्चायत व्यवस्थायात तसकं ब्वः बिया कविता न्यंकूगु जुयाच्वन । व कविता न्यनाः वय्‌कलं अपाय्‌सकं उग्र जुया च्वये मज्यू धकाः धयादीगु निता खँ थौ नं लुमनाच्वंगु दु ।

थथे हे 'नेपाल संस्कृति' लय्‌पौया सच्छिगू ल्याः पिहां वःगु लसताय् जूगु छगू ज्याभ्वलय् वय्‌कलं छता खँ धयादिल । वय्‌कःया धापू कथं थौकन्हय् सुकुन्दां त्वाः देवा च्याका ज्याभ्वः उद्‌घाटन यायेगु चलन दु । थ्व मिलय् मजू धयागु वय्‌कःया बिचाः जुयाच्वन । वय्‌कःया बिचाः कथं सुकुन्दा धयागु जल तत्व खः, त्वाःदेवा धयागु अग्नी तत्व खः । थ्व निगूया संगम संभव मजू ।

वय्‌कःया थर राजभण्डारी खः । अय्‌सां वय्‌कलं नःघःभनी च्वयादी । वय्‌कलं उवलय् नःघःभनी थाकुथि धका नेवाः भासं नां छुना प्रेस छगू नं चलय् यानादीगु दु । थौतक वय्‌कलं च्वयादीगु खुगू सफूया धलः थथे दु–ब्वघासा, (वाखं), श्री तलेजु भवानीया चिकिचाधंगु इतिहास, श्री पार्वतीं न्यायेका बिज्यागु तीर्थयात्रा व शिवपूजा, श्री स्वस्थानी व्रतकथा, श्री हारतीमांया म्ये सफू व श्री सत्यनारायणयागु धलंया वाखं ।

वय्‌कः 'भ्भी' लय्‌पौया व्यवस्थापन नापं नेपालभाषा विकास मण्डलया प्रधान सचिव नं जुया ज्या यानादीगु खनेदु । वय्‌कलं ऐतिहासिक व अनुसन्धानात्मक निवन्ध च्वया निवन्ध धुकू जायेका दीगुलिं नेपालभाषा परिपदं ने.सं. ११११५ स वय्‌कःयात ठाकुरलाल सिरपालं हनेगु ज्या जूगु दु ।

थाय्‌मदु, न्हूबहालय् बूम्ह वय्‌कः ७२ दँया बैसय् मन्त ।

भाषाजवा: रमापतिराज शर्मा

बू : ने.सं. १०५१ चिल्लागाः ५

रमापतिराज शर्मा ने.सं. १०५१ चिल्लागाः ५ खुन्हु ख्वपया खौमा त्वालय् बुल । वय्कःया मांया नां पिनाकी प्रिय वल्लभा व अबुया नां रिपुभजनराज राजोपाध्याय खः । वय्कलं थः हे दाजु गिरीन्द्रराज शर्मायाके संस्कृत भाषां शिक्षा प्रारम्भ यानादिल । लिपा ख्वपय् च्वंगु शान्तिभक्त विद्यालयय् व विद्यार्थी निकेतनय् संस्कृत ब्वंकादिल । सूर्यवहादुर पिवाः नापंया संगतंयाना भाजु शर्मा थःगु मां भाय् नेपालभाषां कविता च्वया दिल । वय्कःया दकसिवय् न्हापांगु कविता 'हुं भाःत मदुम्ह मै हं' ने.सं. १०७३ स 'धर्मोदय' लय्पतिइ पिहां वल । वय्कःया कविता 'धर्मोदय' लय्पौया थी थी ल्याखय् पिहांवःगु दु ।

ख्वपय् सूर्यवहादुर पिवाःया सम्पादनय् ल्हातं च्वया पिहांवःगु 'मत' नांगु नेवाः भाय्या पत्रिकाय् ग्वाहालि यानादिल । रमापतिराज शर्माया नुगःलय् नेपालभाषाया चेतना थना ब्यूम्ह सूर्यबहादुर पिवाःया गुण लुमंकाः वय्कलं थःगु 'नेपालभाषाया बँ, नेपालभाषाया नँ' नांगु तःजिगु सफू वय्कःयात हे देछाया दिल ।

वि.सं. २०१० सालय् हनुमान ध्वाखाय् जूगु ऐतिहासिक नेपालभाषा सम्मेलनय् वय्कलं नं ब्वतिकया दिल । उगु सम्मेलनं थ्व ख्यलय् भन क्वातुक्क पलाः न्ह्याकेत प्रेरणा ब्यूथें जुल । वय्कलं कविता च्वयातुं झाल । व हे कविता मुना ने.सं. १०७८ स धर्मोदय सभां 'जिगु म्ये' नामं कविता सफू छगू पिहांवल ।

कविता च्वयेगु रहर नापं स्वाना च्वंगु वय्कःया भाषाया मतिनां थःगु भाषाया चहपहः, स्वरुप, व्याकरण आदि सीके माःगु वय्कःया बिचाः खः । थ्व हे झाः वय्कःया मेम्ह पासा तेजेश्वरबाबु ग्वंगःजुं अमेरिकाया भाषाविद् भाजु क्लाइड माइकलभ्स्की ब्वना हया दिल । वय्कःयात नेवाः भाय् स्यस्यं धःम्हं नं झन न्हू न्हूगु खँ अनुभव यानादिल ।

वय्कःयात भाषा विज्ञान सम्वन्धी च्वसु च्वयेत कुतुकुला च्वनीम्ह मेम्ह पासा खः– पूर्ण वैद्य । वय्कःया इनापयात रमापतिराजं कविता च्वयेगु दिकाः नेपालभाषाया चहःपहः बारय् च्वयेगु यानादिल । अज्यागु च्वसु च्वयेगु भवलय्

ने.सं. १०९१ स 'सितु' निला पतिइ वय्कःया 'नेपाल भाषा जिगु मिखार्कुलिं - छसुः ए, ऐ, ओ, औ' म्वःतया न्हापांगु च्वसु पिहांवल। थ्व च्वसु धुंकाः अज्यागु हे भाषा अन्वेषण सम्वन्धी मेमेगु च्वसु थ्व हे 'सितु' व 'भ्मी' लय्पतिइ नं पिहांवल।

वय्कःया अज्यागु च्वसु गुलि तक स्यल्लाः धयागु वय्कःया छपु जक च्वसु ब्वने धुंकूम्ह ब्वमिं अनुभव यायेफु। वय्कलं थःगु अन्वेषणया भ्वलय् नेपालभाषाया गर्भय् गुलि दुहां वनेफु उलि दुहां वना छगः छगः आखलय् दुबिना थःम्हं धाये त्यंगु खँ स्पष्ट यानादिइ। वय्कःया अज्यागु च्वसु ब्वना चित्तधर 'हृदयं' अज्यागु भाषा अन्वेषण यायेत आर्थिक ग्वाहालि नं यात। चित्तधर 'हृदय' व सिद्धिचरण श्रेष्ठपिनिगु हःपालं वय्कःयात थ्व ज्याय् न्ह्यांवनेत प्रेरणा बिल। वय्कलं सफुतिं जक थःगु ज्ञां इना बियाच्वंगु मजूसे गुलिख्यय् भाषा विज्ञतय्सं वय्कः नापलाना नेपालभाषाया बारय् न्यनेकने याः वः। वय्कःया पाण्डुलिपिया लिधंसा कया पिएच.डी तक नं याःम्ह दुगु न्यने दु।

थौकन्हय् वय्कः नेपालभाषा साहित्य ख्यलय् उलि खने मदु। थथे हे न्हापा वय्कःया गुलि च्वसु इलय्ब्यलय् पिहां वइगु खः, थौकन्हय् अथे पिहा. मवः। थौ तक वय्कःया 'जिगु म्ये' कविता मुना (१०७८), 'नेपालभाषाया बँ, नेपालभाषाया नं' (१०९९) व 'नेपालभाषा क्रियातय् पुसाग्वः धुकू' (११२०) नांगु स्वंगू सफू पिहां वःगु दु। नेपालभाषा सम्वन्धी च्वसु मुना नांगु छगू सफू पिहां वये ल्यं दनि।

थौंकन्हय् नेवाःतय् छेँय् छेँय् थः मस्तय्त थःगु भाय् मस्यनेगु बांमलाःगु ज्या जुयावया च्वंगु दु। थ्व सम्वन्धय् वय्कःया लुइमखाः धयागु खँ छत्रबहादुर कायस्थया छेँय् जूगु छगू बहःचाधंगु ज्याभ्वलय् वय्कलं बांमलाक कुंख्यना दीगुलिं सी दु।

वय्कःया नेपालभाषा अन्वेषण सम्वन्धी ज्यां सकलें प्रभावित जू। थुकिया दसि वय्कःयात थाय्थासं इलय्ब्यलय् थी थी कथं हना वयाच्वंगु दु। व गथे धाःसा नेपाल साहित्य मन्दिर, ख्वपं ने.सं. १०७५ स श्री शिव सिरपाः, नेपाल भाषा समिति, यलं वि.सं. २०११ स पदक, अन्नपूर्ण क्षमापुजाया उपलक्ष्यय् वि.सं. २०१५ स पदक, च्वसापासां ने.सं. १०९७ स 'भाषा जवाः', नेपालभाषा परिषद् ने.सं. १११२ स 'भाषाथुवाः', विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन गुथिं ने.सं. १११३ स हना-पौ, नेपाल कम्यूनिष्ट पार्टी (एमाले) उपत्यका समन्वय कमिटीं ने.सं. ११२१ स हना-पौ व वैदिक प्रतिष्ठानं ने.सं. ११२१ स हना-पौ नं लःल्हाये धुंकूगु दु।

छगू इलय् थःगु नां ल्यूने 'चुलि' उपनां छुना तयादीम्ह वय्कलं थौकन्हय् थ्व चुलि खँग्वः च्वयेगु याना मदी। ■ ■ ■

भाषाज्योति रेवतिरमणानन्द श्रेष्ठ

बू : ने.सं. १०५२ चौलागा: १
सी : ने.सं. ११२२ चौलागा: १३

रे.र.न. स्यस्य: नामं नांजाम्ह रेवतिरमणानन्द श्रेष्ठ बौ वासुवानन्द श्रेष्ठ व मां चन्द्रमाया श्रेष्ठया कोखं ने.सं. १०५२ चौलागा: १ स न्यतपा:च्व, यें्य् बूगु ख: । थौकन्हय् वय्क:पिं प्या:पुत्र, लगांख्य:, यलय् च्वनादीगु दु । वि.सं. २०१५ सालय् सीतादेवी श्रेष्ठनापं इहिपा जुइ धुंका: वय्क:पिनि कोखं सर्गत, नुगल व निलख नेवा: नां छुनात:पिं स्वम्ह काय्पिं व म्ह्याय् बविता छम्ह दु । अर्थशास्त्रय् एम.ए. व जनप्रशासनय् डिप्लोमा यानादीम्ह रेवतिजु वि.सं. २०१६ साल सर कारी जागिरय् दुथ्याना: वि.सं. २०४९ कार्तिक २१ गते उप-सचिव पदं अवकास जुल ।

१६ दँ दुबलय् राजनीतिइ सना: थ्व हे दँय् 'रेड क्लव' नांगु राजनैतिक पुचलय् दुहां फाल । स्कूलय् ब्वनाच्वंगु इलय् हे ल्हातं च्वया 'सुहृद' नामं पत्रिका पिकयादिल । वि.सं. २००६ सालय् पासा पुचलय् 'सुहृद मण्डल' पुच: दयेका 'सुहृद पुस्तकालय' चायेकल । लिपा पुलिसया मिखा वंगुलिं दिकेमाल । बुरांख्यलय् च्वंगु भक्त विद्याश्रमय् स्वयंसेवक जुया ब्वंका: दिल । राणा विद्रोही मण्डलय् ज्या यानादिल ।

थ्व फ्ना: प्रेमबहादुर कसा:नाप स्वापू द:वन । ने.सं. १०७२ स इश्वरानन्द श्रेष्ठाचार्यया सम्पादनं पिहां वइगु 'राँको' नांगु खय् भाय्या साहित्यिक पत्रिकाय् प्रेमबहादुर कसा:यागु 'एकैलातमा थचक्कपार एकैवारमा खत्तम गर' म्ह:यागु च्वसु पिहां व:गुलिं वय्क:पिं नापं व पत्रिकाया व्यवस्थापक रेवतिजुयात नं ज्वनेत प्रशासनं मा: जुल । वय्क:पिं स्वम्हं अण्डरग्राउण्ड जुल । थुबलय् प्रेमबहादुर कसा: नापं स्वापू दयेधुंकूगुलिं नेपालभाषां नं च्वयेगु याना दी धुंकूगु खनेदु । ने.सं. १०७२ यागु 'थौकन्हे' लय्पौ दँ २ ल्या: ३/४ स वय्क:या 'नेपालय् पौराणिक इतिहासया छगू फलक' च्वसु दकसिबय् न्हापां पिहां व:गु खँ 'फिपु ह्वनाखँ' सफुतिइ च्वयात:गु दु ।

ने.सं. १०७५ अनलास त्रिचन्द्र कलेजय् नेवा: पासापिं मुंका 'त्रिचन्द्र कलेज नेपाल भाषा साहित्य पाला' नीस्वन । वय्क: जनरल सेक्रेटरी जुल । व हे दँय् च्वसापासाया ल्यज्याय् ज्वाइनट सेक्रेटरी व 'स्वयम्भू विकास मण्डल'य् दुज:

[illegible] । थ्व भ्काः निसें वयक: सिइदयेक नेपालभाषा साहित्य गतिविधिइ सक्रिय जुयादीगु खने दु । थ्व हे दँय् वयक:या न्हापांगु सफू 'मलख' कविता मुना पिहांवल । ने.सं. १०७६ स 'कपं', 'उफोस्वां' व थी थी च्वमिपिनिगु निवन्ध सम्पादन याना: 'न्ह्योखा' नापं स्वंगू सफू व हे दँय् पिहांवल ।

ने.सं. १०७८ स वयक: च्वसापासाया दुज: जुइ धुंका: थ्व हे भ्का: च्वसापासाया गोष्ठीइ पाहाँ जुया भ्काम्ह भारतीय दूतावासया सांस्कृतिक एटाचेया न्ह्य:ने च्वसापासाया नाय: केदारमान 'व्यथितं' हिन्दीं जक न्वंवा:गुलिं व हे थासय् वयकलं कुंख्यनादिल । थ्व खँयागु आधार दयेका: वयक:यात च्वसापासां पितिन । भाषिक संस्थाया भाषिक ज्याय् व हे भाषिक संस्थाया नायलं नेवा:त जक मुनाच्वंगु थासय् हिन्दीं जक न्वचू बिया च्वंगु खं थ:गु भाषाया मतिनागुलुम्ह वयकलं स:याये फुगु खँ मजुल । उकिं वयकलं थासय् हे कुंख्यना दिल । वयक: ने.सं. १०७८ स च्वसापासां पितिने धुंकूसां व हे दँय् नेपालभाषा विकास मण्डलय् कार्यकारी दुज: जुया ज्या यानादिल । थथे ने.सं. १०७२ निसें ने.सं. १०८३ तक वयक: नेपालभाषा ख्यलय् सकिय जुयादिल । थ्वयां लिपा अनथन मदयेक तन ।

ने.सं. ११०८ स मोतिलक्ष्मी उपासिकायात अभिनन्दन या:गु ज्याभ्व:या दवुलिइ वयक: आकाभ्काकां दंभ्काल । ने.सं. १०८३ निसें खने मदयाच्वंम्ह २५ दँ लिपा ने.सं. ११०८ निसें न्हापायागु हे जोश, जाँगर ज्वना हानं सकिय जुयादिल । पत्र-पत्रिकाय् हानं नेवा: च्वसु खनेदत । ने.सं. ११११ स 'प्राचीन नेपालय् जुयावंखँ' सफूया च्वमि जुया पिहांभ्काल । थुबलय् वयक: उमेरं भचा ज्याथ: जुइधुंकूसां ज्यां न्हापायाम्ह ल्याय्म्हम्ह रे.र.न. स्यस्य: स्वयां कम मजूगु खने दु । पत्र-पत्रिकाय् जक वयक:या नां ध्व:धुइगु मजूसे नेवा: भाय्या ज्याभ्व: जुइगु न्ह्यागु थासय् नं ध्व:धुइम्ह जुल । वयक:या नेपालभाषां पिहांव:गु सफू थथे दु– मलख (कविता), कपं (बाखं), उफोस्वां (म्येबाखं), उल: (कविता), भिपु ह्वनाखँ (निवन्ध), नेपाल धर्मदर्शनया खँत, जिगु छुं धार्मिक च्वखँ, ईश्वर गीता, धर्म दर्शनया छुं सीकेबह:गु खँ, प्राचीन नेपालय् जुयावंखँ, नेपाल सम्वतया बारे जिं छु छु च्वया, 'थौ कन्हे' लय्पौ व छुं सम्पादकीय आवाज, नेवा:, नेवा: भावना, नेपालभाषाया छम्ह तपस्वी छत्रबहादुर कायस्थ, शिव लुमन्ति, न्ह्यखा, माणिकलाल श्रेष्ठ व्यक्तित्व व कृतित्व । नेपाली भाषाय् प्यंगू सफू पिहां व:गु दु ।

वयकलं थौकन्हे, नेपालभाषा पत्रिका, भ्की, नेपाल साहित्यिक पत्रिकाय् ज्या यानादिल । साहित्यया मूलुखां 'भाषाज्योति' पदं हंगु दु । नापं गुणराज पुरस्कार नं प्राप्त जूगु दु । वयकलं च्वसापासा, नेपालभाषा परिषद्, नेपालभाषा एकेदमि नापं मेगु भिगुलिं मयाक खल:/पुलचय् ज्या यानादीगु दु ।

थः याकनं देहावसान जुइन धयागु वयक:याके पूर्व आभास जूगुलिं डा.कमलप्रकाश मल्लया व्यक्तित्व सफू याकनं सिधयेके मा:गु खँ वयकलं प्रेसय् ज्यायाइपिंत नापं छत्रबहादुर कायस्थयात धयादीगु जुयाच्वन। वयकलं पूर्वानुमान या:थें छुं मजूगु शरीर बहनी आकाभाकां हर्ट आटायक जुया ७० दँया उमेरय् पाटन अस्पतालयय् मन्त।

नासः

- रेवती रमणानन्द श्रेष्ठ -

भाषाथुवा: भिक्षु सुदर्शन महास्थविर

बू : ने.सं. १०५४ तछलागा: १०
सी : ने.सं. ११२२ दिल्लाथ्व: १२

वहीननी, ओकुबहा:, यलय् च्वंम्ह न्हुछेराज शाक्य व हर्षमाया शाक्यया कोखं दातिम्ह काय् जुया ने.सं. १०५४ तछलागा: १० खुन्हु रुद्रराज बुल। गुच्चा म्हिता नयेगु इलय् अबु सदांया निंतिं त्व:तावन। अय्‌सां मामं थाकु मफु सहयाना ब्वलंकल। रुद्रराज मचाबलय् निसें ब्वनेगुलिइ जक मखु न्ह्यागु ज्याखँय् नं न्ह्य:ने ला:। उकिं वुद्धघोष भन्तेया विहारय् आख: ब्वंवइम्ह रुद्रराज य:। छन्हु बुद्धघोष भन्ते नं छ त:धिक जुइ धुंका: छु जुइगु धका न्यंबलय् रुद्रराजं भन्ते जुइगु धाल। सन् १९५० स श्रावणेर जुया बिज्यात। सन् १९५४ स हिन्दी साहित्यय् "कोविद" उत्तिर्णयाना बिज्यात। वि.सं. २०२४ सालय् नेपाल राष्ट्रिय विद्यापीठ, वीरगञ्जं नेपालभाषां "साहित्यरत्न" यानाबिज्यात। नेपाली इतिहास, संस्कृति व पुरातत्वय् एम.ए. याना २०३७।४।२० गते निसें त्रिभूवन विश्व विद्यालयय् थ्व हे विषय ब्वंका: वि.सं. २०४० सालं निसें कीर्तिपूर वहुमुखी क्याम्पसय् पदस्थापना जुया "वुद्ध धर्म व दर्शन सम्वन्धि कोश" संचालन यायेगु ज्या तालात। लजगा:या भ्वलय् आनन्दकुटी विद्यापीठया सुपरिटेण्ट जुया वि.सं. २०१२ निसें १४ तक व हे विद्यापीठया शिक्षक जुया बिज्यात।

वसपोल मचांनिसें थ:गु धर्म, मां भाषा, संस्कृति, राष्ट्र व जनताप्रति सचेतम्ह जुया थ:गु मां भासं च्वयेगु याये धुंकूसां १७ दँ दुबलय् ने.सं. १०७१ स धर्मोदय लय्‌पतिइ (पूर्ण ल्या: ४८-४९)स दकसिबय् न्हापां **"अनाथपिण्डक"** नांगु बाखं पिहां वल।

वि.सं. २०२२।१।१ गते निसें रेडियो नेपालं नेपालभाषा समाचार लिका:गुलिं वसपोलं विरोध या:गु द्वपनय् सुरक्षा कानून अन्तर्गत खुला व खुन्हु कुन। वसपोलयात ज्वना यंकूबलय् प्रा.आशाराम शाक्यं सत्यमोहन जोशीयात च्वया त:गु पौया छत्वा:चा थन न्ह्यब्वयेगु ल्वइ। स्वयादिसँ –"... ... नेपाल भाषा रेडियो नेपालं लिकया बिलधका भाषण यागुलिं भिक्ष सुदर्शन श्रावणेरयात ३० गते सुरक्षाकानून अन्तर्गत ज्वन। झिनखुपुति थ्यना च्वोंम्हेसित मेगु छपा चक्कि वोबले एक्का हे वोथें जुल।... ...आशाराम शाक्य"

ने.सं. १०७५ स वसपोलया दकसिबय् न्हापांगु सफू कथं "अम्बपाली" पिहांवल । थथे थीथी इलय् याना थौं तक अनया गुंगू मौलिक प्याखं पिहां वयें धुंकूगु दु । नेपालभाषाय् दकसिबय् अप्वः प्याखं च्वया बिज्याम्ह अन हे खः । वसपोलया "विजयया विश्वासघाट", "भावना", "सिद्धार्थ" व "जि वया ला लच्छि मदुनि" नांगु प्यंगू प्याखं पिहां मवःनि । थुलि मछि प्याखं च्वया बिज्याःगु छगू खँ दुगु जुया च्वन । तःदँ न्ह्यः च्वसापासाया ग्वसालय् कन्यामन्दिर स्कूलय् जूगु नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् प्रेमबहादुर कसालं भन्तेपिनि ई भोजन बिज्यायेगु, परित्राण पाठ यायेगु ज्याय् जक अप्वः वनाच्वन, सिर्जनाया ज्या दिनाच्वन । न्हापा थें भन्तेपिन्स नेपालभाषा साहित्ययात ग्वाहालि याना न्ह्यज्याना बिज्याये माल धका न्वचु बिया दिल । दबू न्ह्यःने विराजमान जुया बिज्याःम्ह सुदर्शन भन्ते नं भन्तेपिनि पाखें गज्यागु ग्वाहालि माल धका न्ह्यसः याना बिज्यात खनिं । लिसलय् प्रेमबहादुर कसालं भन्तेपिनि पाखें प्याखं साहित्यया ग्वाहालि याना बिज्याःसा बांलाइ धया दिल । न्वाये माःपिन्त न्वाइम्ह, हनेमाःपिन्त हने सःम्ह वसपोलं प्रेमबहादुर कसाःया इनाप स्वीकार यासें अन हे सन् १९७० तकया दुने थःम्हं १२ गू प्याखं च्वया वींगु बचं बिया बिज्यात खनिं ।

थःम्हं बियावःगु बचं पूवकेत वसपोल तानसेनय् वर्षावास च्वंबिज्यात । लच्छिया दुने ६।७ गू प्याखं च्वया वर्षावासया ई ज्वःछिं १२ गू प्याखं च्वयेगु बचं पूवंकल । "विजय" प्याखं चच्छिं च्वयें क्वचायेकूगु जुल । वसपोल उबलय् तानसेनय् वर्षावास च्वंबिज्यागुलि अनच्वंपिं तःम्ह मछि नेवाःतयूत नेपालभाषा पाखे मन क्वसाकेगु ज्याय् ताःलाःगु खने दु । उकिइ मध्ये बाखंच्वमिपिं प्रकाश प्रधानाङ्ग व पुष्पलतापिं नं खः ।

वयूकः बुद्ध धर्मया प्रचारक जक मजूसे थी थी कथं नेपालभाषाया साहित्य नापं संलग्न जुया बिज्याम्ह नं खः । साधारणतया नेपालभाषा नापं क्वय् च्वया कथंया योगदान लुमंके फु । वसपोल कालिम्पोङ्गं पिहांवइगु 'धर्मोदय' लयूपौया अन्तरंग सम्पादक, नेपालभाषा परिषद्या उप-सचिव, 'नेपालभाषा पत्रिका' न्हिपौ व 'लुम्बिनी' लयूपौ, 'वैशाख-पूर्णिमा' दँपौया सम्पादक, 'दबू' नेपालभाषाया प्याखं मुनाः व प्रज्ञानन्द स्मृति ग्रन्थ या सम्पादक, नेपालभाषा एकेदमिया भाइसचान्सलर नं जुया बिज्यायें धुंकल ।

वसपोलं नेपालभाषा एकेदमियात छगू त्या लख दां दुन्ता (समर्पण) याना बिज्यात । वि.सं.२०२२ सालया भाषिक आन्दोलनया भवलय् गुलिख्यय् नेपालभाषाया कार्यकर्तातयूत प्रशासनं ज्वन । थ्व हे भवलय् दुर्गालालजु नं अन्डरग्राउण्ड च्वनेमाःगु अवस्था वल । उबलय् दुर्गालालं आखः ब्वंकाः च्वंगु कन्यामन्दिर स्कूलय् आखः ब्वंकःवनेगु अवस्था मन्त । वयूकलं आखः ब्वंकेमाःगु

ज्या सुदर्शन भन्ते नं ब्वंका: दुर्गालालया छ्येँय् भुतलिइ मिं च्याकेगु ज्याय् ग्वाहालि याना विज्या:गु जुया च्वन। थ्व उदारता भयब्यूगु ज्या मेपिन्त कनेगु दुर्गालालजुया इच्छा खनि। तर सुदर्शन भन्तेया थ्व मेपिन्सं सीका च्वनेमा:गु खँ मखु धका आख: त:ग्व: यानाच्वनेगु इच्छा मदुगुलिं थ्व खँ त्व:पुया हे त:गु जुयाच्वन। जब सुदर्शन भन्ते मन्त उबलय् तिनि दुर्गालालजुं थ्व खँ सार्वजनिक याना दीगु जुल।

वसपोलं च्वया विज्या:गु "जुजु जयप्रकाश" प्याखनय् श्रेष्ठ सिरपा प्राप्त जूगु दु। अथे हे वसपोलं गोकुलचन्द्र पदक, महेन्द्र विद्याभूषण, भाषाथुवा:, धर्मवहादुर धाख्वा सिरपा: नं प्राप्त याना बिज्या:गु दु। वसपोलं च्वयाबिज्या:गु मौलिक प्याखं सफूया नां– अम्बपाली, राष्ट्रपाल, जुजु जयप्रकाश, बिम्बिसार, आशंका, सुप्रिया, प्रतिशोध, कथि जूम्ह मनू व पटाचारा ख:। त:धंगु चीधंगु याना थी थी मुक्कं ८० गू सफू पिहां व:गु दु। अनं नेपालभाषा, नेपाली व अंग्रजीं च्वया बिज्या:।

चान्हिं नेपालभाषाया भिंतुनीम्ह भिक्षु सुदर्शन महास्थविर उच्च रक्तचाप, चिनील्वय् नापं सामना यायां अन्तिमय् आकाभाकां हृदयघाट जुया गंगालाल हृदय रोग निवारण अस्पतालय् आई.सी.यू.लय् तया वास: यायां ६८ दँया उमेरय् मन्त।

विष्णु "अल्पज्ञ"

बू : ने.सं. १०५६ कौलागाः २

विष्णु 'अल्पज्ञ'या पूवंगु नां विष्णुप्रसाद श्रेष्ठ खः। अबु मंगलप्रसाद श्रेष्ठ व मां धनकुमारी श्रेष्ठया कोखं ने.सं. १०५६ कौलागाः २ खुन्हु बूम्ह विष्णु 'अल्पज्ञ' मांबौया न्हापांम्ह काय् खः। वय्कःया थः हे मांया पाखें वय्कः व किजा छम्ह दु। उम्ह किजा न्हाय्पं मताःम्ह खः। थौकन्हय् थ्व हे निम्ह दाजु किजापिं नापं च्वना जीवनया रथ न्ह्याका च्वना दीगु दु। चिरिमांया पाखें न्याम्ह किजापिं व निम्ह केहेपिं दु। वय्कः मचाबलय् हे थः मां मन्त। तिरिमय्जु विद्यालक्ष्मी वि.सं. २०३५ असार गल्वचं मन्त। वि.सं. २०४७ सालय् थः अबु मन्त। निम्ह म्ह्याय्पिं न्हापा हे मन्त। वि.सं २०५३ सालय् थः दतंफतं याकः सन्तान जुया छें जः थें जुया च्वंम्ह याकःपुता त्रिलोचन नं २५ दँया लक्का जवानया इलय् हेपाटाइपिस बी ल्वचं कयाः मन्त।

भाजु 'अल्पज्ञ' आई.ए. तक शिक्षा हासिल याना तःगु दु। वय्कलं इल्हन, यलय् च्वंगु आदर्श सरल विद्यालयय् आखः ब्वंकाः दिल। वि.सं. २०१७ सालं निसें वि.सं. २०३० साल तक त्रिसुली व बाह्रबिसेय् च्वंगु स्कूलय् नं ब्वंकादिल। थ्वया लिपा स्वास्थ्य मन्त्रालय, बजेट विनियोजनय् अस्थायी ज्या यानादिल। लिपा ज्यालादारीइ नियुक्ति जुल। वि.सं. २०४७ साल तक थन ज्या यानादिल।

वय्कः ब्वनादीगु स्कूलय् ब्वंकीपिं रत्नध्वज जोशी थें ज्याःपिं साहित्यप्रेमिपिं मास्टर जुया वय्कःया नं साहित्यय् रुचि दत। उकिसनं उबलय् पिहां वइगु 'धर्मोदय' व 'पासा' पत्रिका नं ब्वने दुगुलिं नं नेपालभाषा व साहित्यय् तक्यन। दकसिबय् न्हापां वि.सं. २०२७ सालय् 'भी' पत्रिकाय् वय्कःया बाखं पिहां वल। वय्कलं निपु स्वपु जक बाखं च्वयादिल। अप्वः कविता च्वयादिल। लिपा वयाः कविता स्वयाः नं निबन्ध च्वयादिल। वय्कःया अप्वः निबन्ध नेवाः संस्कृति नापं स्वानाच्वंगु खने दु।

वय्कलं पञ्चायत कालय् रेडियो नेपालय् न्ह्यानाच्वंगु नेपालभाषाया 'जीवन दबू' ज्याभ्वलय् बाखं व कविता वाचन यानादिल। उबलय् छपु रचना वाचन याइपिन्त १६ तका पारिश्रमिक ब्यूसां वय्कलं धाःसा कायेमनं। वय्कलं

जीवन दवुलिइ न्यंकूगु गनय् च्व:या बाखं प्रेमबहादुर कसालं न्यनादिल खनिं । व लोकबाखं पह:यागु बाखं बांला:गु जुया प्रेमबहादुर कसालं मदनमोहन मिश्रयात व बाखं कायेके व्छ्याहल । विष्णु 'अल्पज्ञ' व बाखं भाजु मिश्रयात बियाव्छ्त । लिपा व हे बाखनय् भाय् भचा पाका: 'कांयात ज्ञां' नामं न्यँकं बाखं सफुतिइ पिहांवल । व बाखंया संकलक विष्णु 'अल्पज्ञ'या नां मजूसे प्रेमबहादुर कसालं मुंका: त:गु धका पिहां व:गुलिं वय्क:या नुगलय् स्या:गु थौतक नं मलंनि ।

ने.सं. १०८० स वय्क:या 'नैराश्य' नांगु कविता सफू श्रेष्ठ प्रकाशनया लुखां पिहां वल । वि.सं. २०३५ साल फ्ना:, नेपाल संवत्यात कया छम्ह गैर नेवालं विवाद पितहल । उकिइ वय्कलं 'नेपाल पोष्ट' व 'मानस' नांगु नेपाली भापाया पत्रिका मार्फत नेपाल संवत्या पक्षय् क्वातुक च्वयादिल ।

ने.सं. १११५ स लोक साहित्य परिषद्या लुखां 'जि व जिया दुने' नांगु निवन्ध सफू पिहांवल । थ्व धुंका: ने.सं. ११२१ स 'कय्ता' नांगु बह:चाधंगु निवन्ध सफू नं पिहां व:गु दु । थ्व सफुलिइ प्रकाशकया नां च्वया मत:सां सफू पिकायेत मा:गु दांया ग्वाहालि पं. हेमराज शाक्यं याना दिल ।

वि.सं. २०५८ भाद्र २८ गते वय्क: थ:गु क्वथाया लुखा क्वसं बेहोस जुयाच्वंगु खना वय्क:या किजा हरिहर श्रेष्ठं वीर अस्पतालयय् भर्ना यानादिल । मा:गु वास:तास: नं यानादिल । उच्च रक्तचापया कारणं बेहोस जुयाच्वंम्ह वय्क: पक्षाघात जुल । वास: याना ज:गु पाखे आघात लाना: भचा थाकुक उखेथुखे जुइफत । ज:गु ल्हातं नयेगु, च्वयेगु छुं कथंया ज्या याये मफु । वय्क:या थी थी कथंया निवन्ध च्वयेगु बिचा: दु । तर ल्हातं मब्यूगुलिं च्वये मफु ।

२५ दँ क्यंजक क्यंम्ह काय्या कमाइ नये त्ययेका: आकाफ्नाकां इमां खाचा दाया यंकूथें कालं थ: काय्यात दाया यंकूगु घटनां थौकन्हय् भावविव्हल जुया व: धका कनादिल । वय्क:या काय् त्रिलोचन मदये धुंका: वय्क:यात नेपालभाषाया शुभचिन्तक पासापिंसं छुं आर्थिक ग्वाहालि नं जुल । जिन्दगी दु:खमय ख:सां थ:म्हं उलि दु:ख मता:, तर थौकन्हय् छेँय् याक:चा जुया ज्या याइपिं मदया जक दु:ख ता: धयादीम्ह वय्क:या थौंकन्हय् न्हिं स्वता वास: मदिक्क नयाच्वने मा:सां वय्कलं न्हिथं सन्ध्या टाइम्स स्वयेगु त्व:तामदी । चालाछेँ, नुग:त्वा:, यलय् च्वनादीम्ह विष्णु 'अल्पज्ञ' सतिक जुइगु छुं नं कथंया नेपालभाषाया ज्याभ्वय् आ: नं मफुमफु ब्वति कयादी ।

■ ■ ■

रोहिणीवहादुर कायस्थ

बू : ने.सं. १०६० आषाढ शुक्ल ९

अबु नरवहादुर कायस्थ व मां ज्वालादेवी कायस्थया कोखं ने.सं. १०६० आषाढ शुक्ल ९ खुन्हु बखुंबहाल, यलय् रोहिणीवहादुर कायस्थ बुल । वय्कः नेपालभाषाया च्वमि छत्रबहादुर कायस्थया सद्दे दाजु खः । तःपाःलं सुरुवाःया द्यःने कोट फिना तपुलि पुयातइम्ह ध्वय्कः रोहिणीवहादुर कायस्थं न्हापा न्हापा थःगु मां भाय् व संस्कृतिया मू मथू । साहित्य सम्मेलन धयागु नं छुं मस्यू । उबलय् अज्यागु साहित्य सम्मेलन धयागु जु नं मजू । पासापिं नापं जुयाच्वच्वं थःगु मां भाय्या बारे थुयावल । वि.सं. २०१९ साल पाखे वय्कःयाके मां भाय्या चेतना दयावल । पासापिं नापं मुनाः क्वथा साहित्य गोष्ठी यायेगु यानादिल । पं. हेमराज शाक्यपिंसं धर्मादित्य धर्माचार्यया बारे खँल्हाबल्हा याइगुलिं वय्कःया नेपालभाषाय् देन नं सियावल । धर्माचार्ययात वय्कलं म्हस्यूसां खँ ल्हाये मनं ।

वि.सं. २०१९ सालय् भाषा, साहित्य थकायेगु आज्जु तयाः वय्कः व किजा निम्ह जानाः साहित्यया मूलुखा नामं छगू साहित्यिक संस्था नीस्वना दिल । वि.सं. २०२२ सालय् रेडियो नेपाल नेपालभाषाया समाचार लिकाये धुंकाः उकिया विरोध कथं त्वाःत्वालय् जूगु नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन साहित्यया मूलुखां छकलं अप्वः जुल ।

ध्व हे भ्काः वय्कः गाःबहालय् च्वंगु हुलाकय् ज्या यानाच्वंबलय् सी.आइ.डी. वयाः डी.एस.पिं सःतूगु दु धका ब्वना यंकल । डी.एस.पि.कार्यालयय् थ्यंकाः डी.एस.पिं थःपिंसं यानागु साहित्य सम्मेलनय् छम्ह भाजुं ब्वंगु कविताया बारे आपति तायेकाः न्यनेकने यात । अथे वय्कःयात न्यनेकने याये न्ह्यः कविता ब्वंम्हेसित न्हापा हे न्यनेकने याना अन ब्वंगु कविता ग्व धका न्यने धुंकूगु जुयाच्वन । कविता ब्वम्ह कविता आयोजकयाके हे दु धका धाःगुलिं आयोजक रोहिणीबहादुर कायस्थयात सःताः न्यनेकने याःगु जुयाच्वन । वय्कलं छेँय् वया उगु कविता माला स्वत, तर कविता लुयामवः । कविता ब्वम्हं हे ज्वना वंगु जुया कविता छेँय् लुयामवःगु जुयाच्वन । वय्कलं डी.एस.पि.यात अथे हे धया दिल । डी.एस.पि. पत्याः मजुया वय्कःया छेँय् तक नं खोजतलास याकेहल ।

थथे हे छक: 'ज्वलान्हायक्'या सापारु ल्या: पिका:बलय् पत्रिका छापय् या:गु यलय् च्वंगु प्रेसय् वयक:यात पुलिसं मा:व:गु जुयाच्वन । अबले वयक: येँय् फ्रायाच्वंगु जुयाच्वन । यलय् लिहां व:बलय् थ:यात ज्वना यंकल धका न्यंकनं हल्ला जुयाच्वन । थथे हे वि.सं. २०२४/२०२५ सालय् पाखे न्हूदँया लसताय् ज्याभ्व: त:बलय् उबलय्या मेजिष्टर अफिसया च:बिइ न्हिछि कुनाहल । थथे त:क्व:मछि कुंसां वयक: लिचिला मदी । छक:पतिं ज्वनायंकूसां वयकलं वि.सं. २०२४ सालय् साहित्यया मूलुखां 'ज्वलान्हायक्' नापं नेपालभाषाया साहित्यिक पौ पिथना दिल । व हे दँय् बु.सं. २५११ सालय् हखबहा:, यलया बुद्ध जयन्ती पाला खलकं 'शान्ति विजय' पिहां वल । थ्व निगुलिं पत्रिकाया सम्पादक वयक: हे ख: । थ्व निगू पत्रिका पिहां वयाच्वंगु दु । 'ज्वलान्हायकं' न्हूदं व 'शान्ति-विजय' स्वांयापुन्हि खुन्हु पिहांवयाच्वंगु दु । यलं थी थी साहित्यिक पौ पिहांव:गु दु । उबलय् अथे पिहां वयाच्वंगु पौ मध्ये नां जा:गु 'ज्वलान्हायकं' व 'शान्नि-विजय' ख: । ३७ दँ दयेधुंकूगु साहित्यया मूलुखां त:धंगु चीधंगु याना: वास:गुलिं मल्याक सफू पिहां वये धुंकूगु दु ।

भापाजवा: ज्यानबहादुर नेवा:या अभिनन्दन नापं नेपालभाषाया शिरोमणी वैकुण्ठप्रसाद लाकौलं 'लाकौल सिरपा' घोपणा या:गु लसताय् वयक:यात अभिनन्दन यायेगु ज्या नं जुल । इलयब्यलय् साहित्य व संगीत सम्मेलन नापं थी थी कथंया धेंधेंवल्ला कासा नापं यलय् थ:गु पस:या साइनवोर्डय् नेपालभापा छ्यःपिंत हनेगु ज्या नं जूगु दु । छफ्रा: 'साहित्य सिरपा' नामं छगू सिरपा: घोपणा याना छुं दँतक सिरपा: बीगु ज्या जूगु दु । वयकलं फ्रिंप्यंगुलिं मयाक संघ, संस्था नीस्वना त:गु दु । भाषाया लागि थ:म्हं छु गुलि याना उकिइ थ: लुदंसां थ:म्हं सीदयेक छुं याये फुगु मखु धयादिसें भाषाया सेवाय् जुया थ:यात म्हमस्यूपिं नं थ:गु नां काल कि म्हस्यू । आ: न्हापा थें नेपालभाषाया पत्र-पत्रिका स्वइपिं मदुगुलिं आ:या ल्यायम्ह पुस्तां थ:यात उलि म्हमस्यू धयागु वयक:या अनुभव दु । नेवा:तय्सं थ: मस्तयृत थ:गु भाय् मल्हाकुगुलिं वयक:या नुगलय् स्या: । अज्या:पिं नेवा:तय्सं याना: वयक: छक: निक: निरास नं जुयादी । स्कूलय् खय् भासं स्यनी धाय्वं नेवा:या मस्तयृत थ:गु भाय् ल्हाके हे मजिउगु मखु । छेँय् नेवा: भाय् ल्हाना नं तत:धंगु ज्या यानाच्वंपिं नेवा:त यक्व दु धयादी ।

भापाया लागि छुं यायेत आ: राणा इलय् थें थाकु मजूसां वि.सं. २०५६ जेठ १८ गते सर्वोच्च अदालतया भाषा सम्वन्धि फैसला सन्तोषजनक मजूगु वयक:या विचा: दु ।

मेपिनिगु थी थी सफू पिथना दीसां थ:गु छगू हे सफू पिहां मव:म्ह वयक:या थ:गु कीर्ति स्वयां नं मेपिनिगु कीर्ति पिकया बीगु इच्छा खने दु । पत्रिकाया लागि उखेंथुखें विज्ञापन व च्वसु मुनेत पातापाता जुयाच्वने मदुम्ह वयक: छुं इलंनिसें नसाया ल्वचं याना: याक:बक: गनं तापाक फ्राये मफु ।

सुन्दर मधिकर्मि

बू : ने.सं. १०६३ म्हपुजा
सी : ने.सं. ११२३ चिल्लागा: ७

सुन्दर मधिकर्मि अबु हरिनारायण मधिकर्मि व मां उज्याली मधिकर्मिया कोखं ने.सं. १०६३ म्हपुजा खुन्हु गोमरि त्वा:, ख्वपय् वुल । इतापाको, सल्लाघारी, ख्वप वय्क:या न्हूबाय् ख: । वय्क:या तिरिमय्जुया नां सुमित्रा मधिकर्मि ख: ।

स्कूलय् ब्वनेगु इलंनिसें वय्कलं स:थे मस:थे कविता च्वयादिल । पब्लिक हाईस्कूलय् ब्वनाच्वंबलय् अन जुइगु साहित्यिक ज्याभ्वलय् कविता न्यंका: ब्वति कया दिल । न्हापांगु दँय् व मेगु दँय् ल्यूयांल्यू सिरपा त्यात । वि.सं. २०१६ सालय् 'फा' नांगु कविता च्वया छगू गोष्ठीइ न्यंका दिल । उबलय् वय्क: १६ दँ जक दुगु ख: । १९ दँ दुबलय् विराट नेपालभाषा साहित्य गुथिइ दुथ्याना ज्या याना दिल । दकसिवय् न्हापा विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् 'ग्याये मते ग्याये मते पासापुं' कविता न्यंका दिल । लिपा थ्व गुथिया दुज:, छ्याञ्जे, नाय: व सल्लाहकार तक नं जुल । थ्व गुथिइ हे वय्क:या साहित्यिक जन्म जूगु वय्क:या धापू दु । वय्कलं थ्व गुथि हे थ:गु हामा: कथं नालादिल । कविता नापं बाखं, प्याखं, ख्याल: व म्ये नं च्वयादीगु दु । ल्याय्म्हया जोशय् वय्कलं 'सर्वहारा' बिनां (उपनां) छुनादिल । लिपा थ्व बिनां त:गु खने मदु ।

वि.सं. २०१८ सालय् ल्हातंच्वया: 'सकलें दँ' पत्रिका वि.सं. २०२५ साल तक पिकया दिल । वि.सं. २०२९ सालय् वय्क:या सम्पादन व प्रकाशनय् 'लबु' निलापौ पिहां वल । ने.सं. १०९५ निसें थ्व पत्रिका जि.का.धादिङय् दर्ता जुया पिहांवल । थ्वयां न्ह्य: थ्व पौ प्यलापौ जुया वयाच्वंगु लिपा स्वला पौ जुया पिहांवल । उबलय् थ्व पत्रिका लोकंह्वा: । प्रगतिशील पक्षयागु च्वसु जक छापे जुइगु थ्व पत्रिकाय् न्ह्य:ने ला:गु रचना पिहां मव: । पूर्ण वैद्य, माणिकलाल श्रेष्ठ, चित्तधर 'हृदय', रमापतिराज शर्मा, पद्मरत्न तुलाधर थें च्वन्ह्या:पिं च्वमिपिनिगु खँल्हाबल्हा पिहांव:गु दु । प्रेमबहादुर कसालं बिसर्ग मत:से च्वयेगु, फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य चिना आख: म्हो छ्यला: जिउथाय् तक छग: छग: आख: हे च्वयेगु, इश्वरानन्दया भायूलचं कथं छभा: ट,ठ,ड,ढ,ण,श,ष,ज्ञ थें ज्या:गु नियम नं छ्य:गु दु । ने.सं. १०९६ दँ १ ल्या: ४ निसें थ्व मछ्यल ।

न्हापा वय्‌कलं थःगु नां पुवंक मच्वःसे सुन्दर जक च्वइगु खः । 'लबु' दर्ता जुया वःगु दँ १, ल्याः २ निसें सुन्दर मधिकर्मि च्वयेगु याःगु खनेदु । अप्वः नेवाः भाय्‌या च्वमिपिंसं थःगु नां नेपाली भाषाया भाय्‌लचं कथं थरया ल्यूनेया आखः दीर्घ याना च्वइ । तर वय्‌कलं अथे मयासे नेवाः न्वसः (उच्चारण) कथं ल्यूनेया आखः दीर्घ मयाःसे ह्रस्व हे याना 'मधिकर्मि' हे च्वयादीगु दु ।

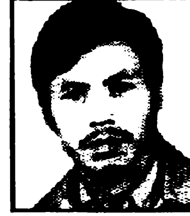
थौं तक वय्‌कःया मुक्कं न्ह्यगू सफू पिहां वःगु खने दु । 'लबु गुगु दनावइ', आल तनी मखु, फसय्‌ ध्वयाच्वंगु म्ये, थःगु हे घालं, आकाश पियाच्वनी, जिगु म्हगसया जाः व सुन्दर मधिकर्मिको कविता संग्रह । ने.सं. १०९८ स वय्‌कःयागु सम्पादन व प्रकाशनय्‌ 'न्ह्यैपु ख्यः' नांगु छगू पत्रिका पिहां वःगु दु । 'लबु गुगु दनाः वइ' 'आल तनी मखु' निगू सफू श्रेष्ठ सिरपाः प्रतियोगिताय्‌ दुथ्याका दिल । तःदंनिसें नेपालभाषा सेवा यानाः वःपिनिगु धलखय्‌ वय्‌कः नं लाः । वय्‌कलं तःदँ न्ह्यःनिसे नेवाः भासं च्वया वयाच्वंसां ने.सं. १०८५ स 'सितु' पत्रिकाय्‌ 'भुन्दु अय्‌, भुन्दु' नांगु कविता दकसिबय्‌ न्हापां पिहां वःगु खँ वय्‌कःया 'जिगु म्हगसया जाः' सफुतिइ च्वयातःगु दु ।

वय्‌कःयात छम्ह भाजुं छं कविता च्वया नइ मखु धका धाःगुलिं जिं कविता च्वयां त्वःते धका कुतः यानादिल । कवि हे जुया त्वःतल । वय्‌कःयात नेपाली भाषां च्वइपिं पासापिसं नेपाली नं च्वयेत इनाप याःसां सरकारं थःगु भाषायात क्वत्यला तःगुलिं थःगु मां भाय्‌ त्वःता मेगु भाषां च्वये हे मफूगु खँ वय्‌कलं धयादी । यदि विश्वविख्यात रविन्द्रनाथ ठाकुरं नोवेल सिरपाः काःगु 'गीताञ्जली' महाकाव्य वंगाली भाषां मच्वःसे अंग्रेजीं च्वःगु जूसा बंगाली भाषाया गथे इज्जत च्वनी ? धयागु वय्‌कःया बिचाः खः । नेपालीं च्वल कि सकसिनं थू, उकिं नेवाः भाषां स्वया नेपाली भाषां च्वयेमाः धका धाइपिंत वय्‌कःया थ्व छगू स्यल्लाःगु ध्याचू खः ।

वय्‌कःया जीवनया उत्तरार्द्धय्‌ अथे धयागु वि.सं. २०५७ असार २० गते आकाभाकां च्व फायेमफया चान्हय्‌ हे वीर अस्पतालयय्‌ यंकेमाल । जाँच यायां वंबलय्‌ वय्‌कःया सिपाय्‌ (अण्डकोशय्‌) क्यान्सर जुइ धुंकूगु सीदत । अप्रेशन जुल । रेडियोथेरापी याउँया वन । निदँ तक वय्‌कः छुं मजूपिं थें खने दत । क्यान्सर प्याथय्‌ थ्यंक न्यनावने धुंकूगु जुयाः लिपा हानं वय्‌कःया ल्वय्‌ आकाभाकां लिथ्वयाः ६० दँया उमेरय्‌ मन्त ।

वय्‌कः मदये न्ह्यः वय्‌कःया योगदानयात कदर याना विराट नेपालभाषा साहित्य गुथि व नेवाः देय्‌ दबुलिं अभिनन्दन यात । थथे हे नेपालभाषा मंकाः खलः, यल व नेवाः एफ.एम.पुचलं आर्थिक ग्वाहालि जूगु खः । वि.सं. २०५९ सालय्‌ वय्‌कःयात 'लुमिन श्रेष्ठ नेपालभाषा सिरपाः' प्राप्त जूगु दु । ■ ■ ■

ज्यापु पञ्च

बू : ने.सं. १०७१ थिंलाथ्व: ४
सी : ने.सं. ११२३ पोहेला

ज्यापु पञ्च धाल कि अप्व:सिनं स्वां सम्वन्धि च्वइम्ह धका म्हसीइ धुंकल । थथे ज्यापु पञ्चया म्हसिका नेवा: स्वां नापं स्वाये धुंकल । वय्‌कलं उबलय् नं ज्यापुज्या (कृषि) सम्वन्धि हे च्वयादीगु ख: । ज्यापु पञ्च गवलें पञ्चनारायण, पञ्च महर्जन जुया छापय् मजू । वय्‌क: न्ह्याबलें ज्यापु पञ्च हे जुल । थ्व हे नां अप्व: छ्‌यलाबुला जुयावःगु नां जुल । पासा पुचलय् पञ्च ज्यापु, पञ्च महर्जन धायेगु स्वया: अप्व:सिनं ल: थें सर्‌र्‌र्‌वंक ज्यापु पञ्च धायेगु या: । वय्‌कलं संस्कृति सम्वन्धि थी थी च्वसु च्वयादीगु दु । वय्‌कलं गुलि च्वसु च्वयादिल धयागु ल्या:चा: मदु । पुलांगु पत्र-पत्रिका पुइकेबलय् वय्‌क:या च्वसु थाय्‌थासय् ध्व:धू । नेवा: भाय्, नेवा: संस्कृति व ज्यापु सभ्यताया खँ कय् न्हेपु, ल्हा: सुम्क मच्वंम्ह ख: वय्‌क: ।

वय्‌कलं थौं तक स्वंगू सफू च्वय् पिथना दी धुंकल । व ख:- १. 'मि व पुया नेवा: नां' (पिकाक: मदनसेन वज्राचार्य), २.'खँत्वा: खँभाय् व छुनाखँ छपुच:' (पिकाक: नातिवज्र वज्राचार्य) व ३. 'भावो' (पिकाक: कुत: पिकाक) ।
वय्‌कलं ज्यापु ज्या सम्वन्धि जक च्वयेगु मया:से नेवा: भाय्‌या अलंकार (तिसा) खँत्वा: खँभाय् व छुनाखँ थें ज्या:गु खँत्वा: मुना: थ्व सफू पिथना दिल । खँत्वा: खँभाय् व छुनाखँ धयागु नुगलय् लुथें यय:थें दयेके जिउगु मखु । मनूतय्‌सं न्ववा:गु, गनं च्वया त:गु खनीबलय् छगू निगू याना मंदयेक मुंका: तयेमा: । थ्व खँत्वा: वय्‌कलं नीदँ न्ह्य:निसें मुंका तयादीगु ख: ।

थथे हे वय्‌क:या 'भावो' सफू नं यमि ज्यापुतय्‌गु बारय् च्वया त:गु सफू ख: । ज्यापु पञ्च ज्याथ: मजूनि । अय्‌सां वय्‌कलं ज्यापुतय्‌गु संस्कृति, सभ्यताया बारय् दुग्यंक च्वयादिल । कुत: पिकाकं चिचिधंगु सफू यक्व पिकाये धुंकल । तर थ्व पिकाक:या आ: तकया दुने दकसिबय् तपंगु वय्‌क:या 'भावो' सफू हे जुइमा: । वय्‌क:याके नेवा: संगीतया नं ज्ञान दुगु सी दु । वय्‌क:या शौख मध्ये नेवा: लोक संगीत न्यनेगु जक मखु अज्यागु संगीत सीके सयेकेगु इच्छा दुपिंत हाला क्यनेगु नं ख: । अथे जुया वय्‌कलं नेवा: बाजंया बारय् अनुसन्धान याइपिं व पिएच.डी.याइपिं विद्यार्थीपिन्त नं न्यंकेगु व कनेगु यानादी । वय्‌क: ज्या मदु

धका ल्हाः याकुप्याना च्वनीम्ह मखु । नेवाः संस्कृति, सभ्यता, वागवानी थें ज्याःगु विषय च्वया च्वं । उकिं वय्कः मदये धुंकूसां वय्कलं च्वया तःगु मेगु पाण्डुलिपि अवश्य नं दइतिनि धयागु वय्कःया बानी स्यूपिंसं बिचाः यायेफु । थज्यागु सफू आः पिकाये मफत धाःसा अनलाः थनलाः मदया वनी । लिपा जुल कि तनावनी । उकिं अज्यागु सफू फुफुपिंसं पिकायेत ग्वाहालि याये मालेफु । खला ज्यापु पञ्च नेवाः समाजया हे सम्पत्ति खः । अय्सां वय्कःया पिकाये मानिगु कीर्ति ज्यापु महागुथि थें ज्याःगु ज्यापु समाजया आधुनिक खलः, पुचलं पिकया यंकेगु यायेमाः ।

दकसिबय् न्हापां ने.सं. १०९० स 'जिगु भसुकाः' नांगु कविता च्वया साहित्य ख्यलय् पिलू भाःम्ह ज्यापु पञ्चयात हने कथं लोक साहित्य परिषद् ने.सं. ११२० स वय्कः बालं च्वनाच्वंगु क्वथाय् ध्यंक वना 'गौरी-अनन्त सिरपाः' लःल्हाःगु खः । थुबलय् वय्कः उसाँय् मदया च्वंगु खः । थथे हे थीथी खलः, पुचलं वय्कःयात इलय्ब्यलय् दसिपौ व हनापौ नं लःल्हाना तःगु सी दु । तःदँ न्ह्यःनिसें गंल्वचं कया च्वंम्ह वय्कः वासः यायां उसाँय् बांलाना वये धुंकुगु खः । छकः नेपालभाषा साहित्य ख्यःया पासापिंसं छुं भचा दां म्हया ग्वाहालि नं याःगु खः । उबलय् नेपालय् न्याये मदुगु वासः फुपिंसं विदेशं हया ग्वाहालि यात । थथे वासः याना वय्कः पिहां नं भाये फये धुंकूगु व लिपा हानं पिहां भाये मफत ।

वय्कःयात गौरी अनन्त सिरपाः लःल्हाःगु भाः वय्कः नापया खँल्हाबल्हा छगू मदनसेन वज्राचार्य पितहया दीगु दु । अथे हे कपाली एच.के. नं वय्कःया खँल्हाबल्हा पितहया दीगु दु । थथे हे मेट्रो एफ एम्य् नं वय्कःया खँल्हाबल्हा प्रसारण जूगु दु ।

ने.सं. १०७१ थिंलाथ्व ४ खुन्हु औंलाछि त्वाः, थायमदु, यैंय् बौ देवनारायण महर्जन व मां चन्द्रमाया महर्जनया कोखं बूम्ह वय्कः थाय्थासय् बालं च्वच्वं जीवनया रथ न्ह्याकु न्ह्याकुं ५२ दँया ल्याय्म्ह बैसय् गंल्वचं मन्त ।

